

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060201

DOM
2018-09-11
Stockholm

Mål nr
M 5431-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, deldom 2014-06-02 i mål nr M 3666-13, se bilaga A

KLAGANDE

1. Länsstyrelsen i Gotlands län

2. Naturvårdsverket

3. Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Region Gotland

4. Svenska Naturskyddsföreningen

5. Naturskyddsföreningen Gotland

6. Fältbiologerna

7. Föreningen Bevara Ojnareskogen

8. Föreningen Urbergsgruppen

Ombud för 8: GBH Miljörätt

Dok.Id 1203910

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

9. Svenska Botaniska Föreningen

10. Gotlands Botaniska Förening

11. CB

12. HB

13. BM

Ombud för 11–13: Advokaten JÖ

14. SB

15. PF

16. AF

17. EF

MOTPART

Nordkalk AB, 556073-4054

Ombud: Fröberg & Lundholm Advokatbyrå AB

SAKEN

Ansökan om tillstånd till bergtäkt och vattenverksamhet på fastigheten XX i Gotlands kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår yrkandet om att inhämta förhandsavgörande från EU-domstolen.
 2. Mark- och miljööverdomstolen upphäver mark- och miljödomstolens deldom den 2 juni 2014 utom när det gäller rättegångskostnader och avslår Nordkalk AB:s ansökan om Natura 2000-tillstånd samt tillstånd till kalkstenstäkt inkl. transportband och vattenverksamhet på fastigheten XX i Gotlands kommun.
 3. Mark- och miljööverdomstolen avslår BM överklagande i den del som avser ersättning för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen.
-

BAKGRUND

Nordkalk AB (Nordkalk alternativt bolaget) ansökte 2006 om tillstånd till täkt av kalksten och till vattenverksamhet på fastigheten XX. Ansökan avsåg även Natura 2000-tillstånd och tillstånd till ett transportband mellan täktområdet och bolagets utlastningshamn i Storugns.

Miljödomstolen avslog bolagets ansökan i dom den 19 december 2008 (mål nr M 1826-07). Domen överklagades till Miljööverdomstolen som i dom den 9 oktober 2009 (mål nr M 350-09) förklarade verksamheten tillåtlig i enlighet med bolagets ansökan och åtaganden samt återförvisade målet till miljödomstolen för meddelande av tillstånd och föreskrivande av nödvändiga villkor. Miljööverdomstolens dom överklagades till Högsta domstolen som den 21 oktober 2010 (mål nr T 5118-09) beslutade att inte ge prövningstillstånd.

Miljödomstolen lämnade i dom den 30 november 2011 (mål nr M 5418-10) bolagets yrkande om tillstånd utan bifall. Domen överklagades till Mark- och miljööverdomstolen som i dom den 5 juli 2012 (mål nr M 10582-11) ändrade miljödomstolens dom och gav bolaget tillstånd enligt miljöbalken till kalkstenstäkt, bortledning av grundvatten m.m. Domen överklagades till Högsta domstolen som den 18 juni 2013 i mål nr T 3158-12 (NJA 2013 s. 613) upphävde miljödomstolens och Mark- och miljööverdomstolens domar i tillståndsdelen och återförvisade målet till mark- och miljödomstolen.

Sedan mark- och miljödomstolen i den nu överklagade deldomen bifallit Nordkalks ansökan och fastställt villkor har domen överklagats av Länsstyrelsen i Gotlands län, Naturvårdsverket, Miljö- och hälsoskyddsnämnden Region Gotland, ett antal föreningar samt sakägare.

Den 27 mars 2015 inkom Naturvårdsverket med en hemställan till regeringen om att utvidga Natura 2000-området Bästeträsk. Förslaget innebar att det område inom vilket Nordkalk ansökt att få bedriva täktverksamhet skulle ligga inom gränserna för det

utökade Natura 2000-området. Med anledning av detta vilandeförklarade Mark- och miljööverdomstolen målet i avvaktan på regeringens beslut i frågan.

Regeringen beslutade den 31 augusti 2015 att utvidga Natura 2000-området Bästeträsk i enlighet med Naturvårdsverkets begäran och Mark- och miljööverdomstolen återupptog därefter handläggningen av målet.

I november 2015 ansökte Nordkalk hos Högsta förvaltningsdomstolen om rättsprövning av regeringens beslut och yrkade att Mark- och miljööverdomstolen med anledning av detta skulle vilandeförklara målet. Mark- och miljööverdomstolen beslutade den 2 mars 2016 att vilandeförklara målet i avvaktan på Högsta förvaltningsdomstolens avgörande.

Högsta förvaltningsdomstolen förklarade i dom den 29 juni 2017 att regeringens beslut att utvidga Natura 2000-området Bästeträsk ska stå fast. Mark- och miljööverdomstolen återupptog därefter handläggningen av målet.

Europeiska kommissionen beslutade den 12 december 2017 att uppdatera listan över Natura 2000-områden och utökade arealen på Natura 2000-området Bästeträsk så att det nu omfattar 6 540 ha.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen Gotlands län har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå Nordkalk AB:s ansökan.

Naturvårdsverket har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och förelägga Nordkalk AB att vid äventyr av avvisning komplettera ansökan. Naturvårdsverket har i andra hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå bolagets ansökan.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Region Gotland har yrkat att tillstånd till sökt verksamhet får ges endast under förutsättning att regionens vattenuttag i Bästeträsk inte påverkas negativt i kvantitativt eller kvalitativt hänseende, att verksamheten och till brottet inläckande grundvatten inte negativt påverkar intilliggande vattentäkter, våtmarker eller Natura 2000-områden samt att villkor för verksamheten (inklusive omhändertagande av rejektivatten) provas slutligt och fastställs innan tillståndet tas i anspråk.

Svenska Naturskyddsföreningen har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och i första hand avslå Nordkalk AB:s ansökan och i andra hand avvisa den.

Naturskyddsföreningen Gotland har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå Nordkalk AB:s ansökan. Föreningen har även yrkat att fråga om dispens från artskyddsförordningen ska provas. Om tillstånd till sökt verksamhet ges har föreningen yrkat att verkställighet inte medges.

Fältbiologerna har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och i första hand avslå Nordkalk AB:s ansökan och i andra hand avvisa den.

Gotlands Botaniska Förening har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå Nordkalk AB:s ansökan.

Svenska Botaniska Föreningen har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå Nordkalk AB:s ansökan.

Föreningen Bevara Ojnarekogen har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå Nordkalk AB:s ansökan. Föreningen har även yrkat att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska godkännas. Om tillstånd till sökt verksamhet ges har föreningen yrkat att verkställighet inte medges.

Föreningen Urberggruppen har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och i första hand avslå Nordkalk AB:s ansökan och i andra hand avvisa den. Föreningen har även yrkat att fråga om dispens från artskyddsförordningen ska prövas. Om tillstånd till sökt verksamhet ges har föreningen yrkat att verkställighet inte medges.

SB och **PF** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå Nordkalk AB:s ansökan. De har även yrkat att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska godkännas.

CB och **HB** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå Nordkalk AB:s ansökan. De har även yrkat att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska godkännas.

Anders Falkengren och **Eva Falkengren** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå Nordkalk AB:s ansökan.

BM har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå Nordkalk AB:s ansökan. Hon har även yrkat att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska godkännas samt att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska förpliktiga Nordkalk AB att ersätta hennes rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen.

Nordkalk har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom. Bolaget har för egen del i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen fastställer att regeringens beslut från den 31 augusti 2015, M2015/1508/Nm (delvis), Naturvårdsverkets föreskrift NFS 2015:6 och EU-kommissionens genomförandebeslut (EU) 2018/41 av den 12 december 2017 i de delar som avser Bästeträsk (SE0340120), Bräntings haid (SE0340139), Gildarshagen (SE0304145) och Stora Vikers (SE0340205) inte får tillämpas.

Nordkalk har i andra hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska pröva om regeringens beslut att utpeka täktområdet som Natura 2000-område till skydd för

främst naturtypen karsthällmarker (8240) medför att det numera saknas förutsättningar att ge tillstånd till verksamheten.

Nordkalk har vidare yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska inhämta ett förhandsavgörande från EU-domstolen.

Länsstyrelsen, Naturvårdsverket, Svenska Naturskyddsföreningen, Fältbiologerna och Svenska Botaniska Föreningen har motsatt sig bolagets yrkanden.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har till grund för sin talan anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsen

Högsta förvaltningsdomstolen har prövat regeringens beslut att utöka Natura 2000-området Bästeträsk och funnit att det inte är olagligt. Vid nu aktuell prövning har Mark- och miljööverdomstolen därmed att utgå från det utökade området. Det medför att hela täktområdet numera ligger inom Natura 2000-området Bästeträsk. Området hyser flera prioriterade naturtyper som skulle skadas irreversibelt vid brytning av kalkstenen. Även naturtyper utanför tälkten, t.ex. rikkärr, agmyrar och sjön Bästeträsk, riskerar att skadas av förändringar i yt- och grundvattenflöden, nivåförändringar i yt- och grundvatten samt saltvatteninträngning. I området finns även arter som omfattas av artskyddsförordningen och frågan om artskyddsdispens måste därför prövas.

Det finns oklarheter kring områdets hydrologi. Nordkalks modell med en grundvattensänkning som sträcker sig som mest 300 meter från tälkten utgår felaktigt från att berggrunden, med undantag av det översta lagret, är homogen. I stället är berggrunden heterogen och influensområdet kan variera mycket i olika riktningar beroende på strukturer i berget. Bolagets riskbedömning när det gäller influensområdets storlek kan därmed ifrågasättas. Planerad täkt kommer att medföra ändringar i grundvattnets strömningsförhållanden inom influensområden vilket kommer att påverka skyddsvärda våtmarker.

Det är inte lämpligt att skyddsåtgärder delvis hänvisas till framtida kontrollprogram eller att frågor kring områdets efterbehandling skjuts på framtiden. Det är ytterst tveksamt om de av bolaget föreslagna skyddsåtgärderna med sildammar, diken och tätning av täktväggar kommer att vara effektiva, särskilt inte på lång sikt. Det förefaller som osannolikt att det går att återföra vatten till nedströmsområden utan att de hydrologiska förhållandena under driftsfasen riskerar att avvika från de naturliga. Verksamheten riskerar också att medföra en ändrad vattenkemi med förhöjda klorid- och kvävehalter. Kontrollprogrammet svarar inte på frågan vid vilka avvikelser som skyddsåtgärder ska vidtas. Det finns också betydande svårigheter att fånga upp och motverka skador på ekosystem genom ett kontrollprogram.

Det måste finnas minst ett efterbehandlingsalternativ som är slutligt utrett avseende risk för påverkan på skyddade naturvärden och domen måste ge förutsättningar att tillämpa detta alternativ.

Aktuellt område har exceptionellt höga naturvärden. Att bibehålla områdets orördhet och naturliga biologi är en förutsättning för dess bevarande. Täkten ligger centralt i Natura 2000-området Bästeträsk. Området är en mosaik av naturtyper med hög kvalitet. Det finns ett stort antal rödlistade arter. Verksamhetsområdets areal skulle uppgå till ca 175 ha, varav 1,4 ha basiska berghällar, 18,8 ha karsthällmark, 4 ha fuktängar, 21 ha alvar och 112 ha taiga. Täktverksamheten skulle innebära irreversibel skada på flera av dessa naturtyper och kan därför inte tillåtas.

Naturvårdsverket

Eftersom Nordkalk inte är klagande i målet kan bolagets yrkanden inte prövas. Dessutom är det inte möjligt att pröva ett yrkande som avser fastställelse av gällande rätt eller som avser domskälens utformning. Högsta förvaltningsdomstolen har funnit att regeringens beslut inte strider mot rätten till rättvis rättegång och egendomsskyddet. Det ställningstagandet kan inte överprövas eller åsidosättas. Inte heller kan EU-kommissionens beslut att föra upp Bästeträsk på listan över Natura 2000-områden överprövas eller åsidosättas. Det saknas vidare förutsättningar för att underlåta att

tillämpa Naturvårdsverkets föreskrift NFS 2015:6. Något behov av att inhämta förhandsavgörande från EU-domstolen finns inte.

Naturvårdsverket utförde 2015 egna undersökningar avseende bland annat berggrundens täthet och grundvattnets rörelse i Natura 2000-området Bästeträsk. Undersökningarna visar att Nordkalks beräkningar när det gäller verksamhetens omgivningspåverkan är fel bl.a. eftersom de bygger på en delvis felaktig geologisk modell. Bolagets miljökonsekvensbeskrivning utgår från att en stor del av nederbörden rinner av som ytvatten. Detta stämmer inte eftersom berggrunden genomkorsas av karstsprickor som är effektiva transportörer av regnvatten. Förekomsten av bleke i vissa agmyrar visar att det finns ett källflöde till myrarna av långtransporterat grundvatten. Våtmarkerna ligger inte på en tät botten utan det förekommer grundvattenuppträngning i karstsprickor. Alla rikkärr i området har ett inflöde av grundvatten. Naturvårdsverkets egna undersökningar visar sammantaget att täktens påverkansområde med mycket stor sannolikhet kommer att nå närliggande våtmarksområden och att dessa riskerar att skadas. Skyddsåtgärderna med sildammar och diken är inte tillräckliga för att hindra detta.

Det är inte klarlagt att efterbehandling kan ske utan risk för skada på kringliggande Natura 2000-områden. Det saknas villkorsförslag på hur efterbehandlingen rent faktiskt ska gå till. Det har inte presenterats ett funktionellt kontrollprogram och det går inte att detektera effekterna av efterbehandlings påverkan på angränsande Natura 2000-områden. Frågan om efterbehandling kan inte skjutas på framtiden.

Ett tillstånd till verksamheten skulle leda till förlust av habitat i det utökade Natura 2000-området, men också utanför området. Sammanlänkningen av spricksystem och vattenflöden i området utgör strukturer och funktioner som naturtyperna inom området är beroende av. Det betyder att täktområdet inte kan brytas ut utan att helheten skadas. Förutom effekterna inom själva brytområdet kommer infiltrationen, bortledningen av rejektvatten och efterbehandlingen att skada eller riskera att skada naturtyper även utanför området. Ett Natura 2000-tillstånd kan inte lämnas.

Frågan om artskyddsdispens är ännu inte prövad. Det krävs en ordentlig prövning av varje art med ett underlag som beskriver hur berörda arters populationer ska avgränsas samt populationernas tillstånd, trend och känslighet. Nuvarande underlag möjliggör inte en prövning av vilken påverkan olika arter tål. Artskyddsdispens krävs och det saknas förutsättningar att ge en dispens.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Region Gotland

Den beskrivna vattenreningsanläggningen med tillhörande rejektivattenhantering redovisades först i samband med mark- och miljödomstolens huvudförhandling. Frågan har därmed inte varit föremål för tidigare prövning. Det kan ifrågasättas om det är lämpligt att föreskriva en provotid för en så avgörande del av verksamheten. Alternativet att avleda orenat rejektivatten till Kappelhamnsviken är inte förenligt med 9 kap. 7 § och 2 kap. miljöbalken. Rejektivattenhanteringen innebär också att vatten undantas från Bästeträsks tillrinningsområde. Frågan behöver vara slutligt utredd innan verksamheten får påbörjas. Det kan heller inte anses säkerställt att bortledningen av vatten inte har några negativa konsekvenser för vattenkvantitet och -kvalitet, vattentäkter, våtmarker och Natura 2000-områden.

Svenska Naturskyddsföreningen

Föreningen motsätter sig inte Nordkalks yrkande om inhämtande av förhandsavgörande men anser inte att det är nödvändigt för att avgöra målet. Bolagets invändning om att dess rättigheter åsidosatts genom regeringens beslut är redan avgjord av Högsta förvaltningsdomstolen. Domstolen ska vid sin prövning därmed utgå från det nya utökade Natura 2000-området.

Bolagets verksamhet skulle medföra irreversibel skada på viktiga livsmiljöer samt även orsaka hydrologiska förändringar som bl.a. kan påverka rikkärr. Hur efterbehandlingen ska ske är inte slutligt bestämd vilket strider mot de krav som uppställs i EU-rätten. Bolaget har inte visat att det är ställt utom vetenskapligt tvivel att verksamheten inte kommer att skada Natura 2000-området. Bolagets miljökonsekvensbeskrivning är bristfällig vilket bör leda till att ansökan avslås.

Grund för avslag föreligger också genom påverkan på skyddade arter. Vidare har

Nordkalk inte redovisat hur verksamheten ska klara miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Naturskyddsföreningen Gotland

Hela den sökta täkten ingår i ett område som är avsatt som Natura 2000-område. Området hyser många värdefulla och skyddsvärda arter som bland annat finns med i artskyddsförordningen och fågeldirektivet. Både i och kring den sökta täkten finns flera naturtyper som är skyddsvärda och prioriterade enligt art- och habitatsdirektivet, t.ex. alvar, karsthällmarker och rikkärr. Vattenfrågan, som är mycket viktig för naturen i området, är komplex och oförutsägbar. Det är omöjligt att veta vilka effekter en exploatering skulle medföra varför försiktighetsprincipen ska tillämpas. Det saknas en välgrundad plan för efterbehandling.

Fältbiologerna

Det råder stor osäkerhet kring de hydrologiska förhållandena i området. Utredningen i målet visar att området kan ta skada av verksamheten. Det är en brist att det inte finns en slutlig efterbehandlingsplan. Mark- och miljödomstolen har inte gjort en samlad prövning på det sätt som Högsta domstolen föreskrivit. Fältbiologerna instämmer i vad Svenska Naturskyddsföreningen anför.

Gotlands Botaniska Förening och Svenska Botaniska Föreningen

Täkten är nu helt belägen inom Natura 2000-området Bästeträsk. Hela verksamhetsområdet kommer att bli oåterkalleligen förstört och de höga naturvärdena kan inte återskapas. Området kring brottet är tänkt att kompenseras för det vatten som under brytningen läcker in i brottet från omgivningen. Detta kommer emellertid inte att vara möjligt. Omgivningarna kring brottet kommer att påverkas till följd av att grundvattentytan sänks. Påverkan kan ge större och mer långtgående effekter än de 300 meter Nordkalk angett. Vidare är vattenflödena i den övre berggrunden inte kända. Verksamheten saknar en fullständig, exakt och slutlig efterbehandlingsplan. Täkten kommer ge störningar i de naturliga vattenförhållandena och kan inte tillåtas.

Föreningen Bevara Ojnarekogen

Den utredning som nu finns i målet visar att valet av XX som område för storskalig kalkstensbrytning varken är förenligt med art- och habitatdirektivet,

ramvattendirektivet eller miljöbalken. Den beskrivning av de hydrologiska förhållandena som bolaget har lämnat i sin miljökonsekvensbeskrivning har i tidigare prövning tillmätts avgörande betydelse. Naturvårdsverkets kompletterande undersökning visar dock att tidigare bedömningar har byggt på ofullständiga eller felaktiga analyser av brytningens omgivningspåverkan. Den prövning som nu ska ske ska vara samlad och fullständig i enlighet med Högsta domstolens avgörande.

Föreningen Urberggruppen

Miljööverdomstolen beslutade 2009 om tillåtlighet trots stora osäkerheter om påverkan. Rättskraften av en tillåtlighetsdom sträcker sig inte längre än till sådant som har prövats i tillåtlighetsdomen. Frågan om den planerade täktens påverkan på miljö kvalitetsnormer för vatten och icke-försämringskravet har aldrig prövats.

Det finns en direkt koppling mellan art- och habitatdirektivet och ramvattendirektivet. Direktiven har olika syften men uppenbara synergieffekter. God kemisk och ekologisk status kan t.ex. ge stöd för bedömningen av gynnsam bevarandestatus. Ramvattendirektivet ställer stränga krav på medlemsstaterna att upprätthålla icke-försämringskravet. Kvaliteten på vattnet måste vara vägledande för alla prövningar där ett tillstånd kan påverka vattnets kvalitet. Om det kan uppstå en negativ påverkan på en kvalitetsfaktor är verksamheten inte tillåtlig. Det saknas en redovisning över vilken inverkan verksamheten kan få och vilka försiktighetsmått och skyddsåtgärder som avses att vidtas.

I området finns många arter som omfattas av skydd enligt artskyddsförordningen. För att avsteg från skyddet ska få göras krävs att det finns relevanta och vetenskapliga grunder. Nordkalk har inte visat att artskyddsdispens inte krävs och inte heller sökt sådan.

SB och **PF** har avstått från att utveckla sin talan.

HB, CB och BM

Högsta förvaltningsdomstolen har funnit att regeringens beslut att utse bl.a. fastigheten XX till Natura 2000-område ska stå fast. Den ansökta täktverk-samheten kan omöjligen bedrivas på ett sätt som inte skadar livsmiljöerna i området varför det saknas förutsättningar att lämna ett Natura 2000-tillstånd.

Högsta domstolens avgörande från 2013 innebär att Miljööverdomstolens dom från 2009 inte tillskrivs någon rättskraft vad avser Natura 2000-prövningen. Konsekvensen är att tillåtligheten inte är rättskraftigt avgjord utan ska prövas i sin helhet.

En avgörande fråga i målet är om de hydrologiska konsekvenserna av en brytning i området medför risk för skador på omgivande Natura 2000-område. Samtliga myndigheter utom SGU har motsatt sig Nordkalks beskrivning av kalkbrytningens hydrologiska effekter. Både länsstyrelsen och Naturvårdsverket ger en helt annan bild av riskerna. SGU håller nu med om Naturvårdsverkets principskiss men anger att den borde förtydligas. SGU instämmer alltså i att påverkansområdet sannolikt är större och att saltvattenuppträngning inte kan uteslutas. Detta är tillräckligt för att kunna avfärda SGU:s tidigare yttrande och därmed även Nordkalks hydrologiska modell. Mark- och miljödomstolens underlåtenhet att pröva hur efterbehandlingen ska hanteras är inte förenligt med kraven i EU-rätten.

EF och AF

De bor på fastigheten ZXY som gränsar mot Natura 2000-området Bästeträsk. De är oroliga för påverkan på sitt vatten. I målet finns det olika uppgifter om påverkansområdet från olika hydrologer. Transportbandet är cirka tio km långt och skär av landskapet. Täkten och transportbandet innebär störningar med buller, sprängningar och damm. De förstår inte hur frågan om efterbehandling har kunnat lämnas till framtiden. Försiktighetsprincipen bör tillämpas och täkten inte tillåtas.

Nordkalk

Tillämpningen av regeringens beslut och Naturvårdsverkets föreskrift

Nordkalk har berättigade förväntningar om att få sin tillståndsansökan prövad enligt de rättsliga förutsättningar som förelåg vid mark- och miljödomstolens prövning, dvs.

utan tillämpning av regeringens beslut att utöka Natura 2000-området Bästeträsk samt de därpå följande besluten från Naturvårdsverket och EU-kommissionen. Regeringens beslut, som genomförts av Naturvårdsverkets ändrade förteckning över skyddade Natura 2000-områden (NFS 2015:6), är att jämställa med att staten utfärdar lagstiftning med retroaktiv effekt avseende de materiella förhållanden som är föremål för prövning i målet. Den omständigheten att Högsta förvaltningsdomstolen med tillämpning av rättsprövningslagens bestämmelser har funnit att regeringens beslut ska stå fast saknar betydelse för prövningen i detta mål.

Det primära syftet med regeringens beslut var att tillmötesgå politiska önskemål om att stoppa den sökta täktverksamheten. Regeringsbeslutet har enbart utgått från nationellt miljöarbete och är inte ett resultat av EU-kommissionens uppföljning och utvärdering av Sveriges bidrag till Natura 2000-nätverket. Den svenska regeringen har på skönsmässiga grunder och av statsfinansiella skäl använt sig av art- och habitatdirektivet till sin egen fördel. Detta innebär att en tillämpning av Naturvårdsverkets föreskrift i målet skulle strida mot rätten till en rättvis rättegång i 2 kap. 11 § regeringsformen, artikel 6.1 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) och artikel 47.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande friheterna (EU:s rättighetsstadga). Det otillåtna ingripandet i den pågående rättegången och det sätt på vilket föreskriften tillkommit innebär att stadgad ordning i väsentligt hänseende har åsidosatts vid tillkomsten av föreskriften. Statens agerande står vidare i strid med egendomsskyddet i 2 kap. 15 § regeringsformen, artikel 1 i EKMR och artikel 17 i EU:s rättighetsstadga. Agerandet strider också mot proportionalitetsprincipen. Naturvårdsverkets föreskrift får enligt 11 kap. 14 § regeringsformen inte tillämpas i målet. Av samma skäl som anförts ovan ska även EU-kommissionens beslut att föra upp Natura 2000-området på listan över områden av gemenskapsintresse bortses från vid prövningen av målet.

Förhandsavgörande

Om Mark- och miljööverdomstolen inte anser det klart att vad Nordkalk anför om rätten till en rättvis rättegång stämmer, bör ett förhandsavgörande inhämtas. Eftersom kommissionens genomförandebeslut har tillkommit på ett sätt som strider mot artikel 17 och 47 i EU:s rättighetsstadga, bör det ankomma på EU-domstolen att fastställa att

de nya områdesskydden som gäller efter det otillåtna ingripandet inte får tillämpas vid Mark- och miljööverdomstolens prövning. Förhandsavgöranden bör också omfatta frågorna om egendomsskydd och proportionalitetsprincipen.

Prövningsramen

Målet ska sålunda prövas enligt de förutsättningar som rådde i mark- och miljödomstolen. Högsta domstolens avgörande från 2013 innebär inte att rättskraften i den lagakraftvunna tillåtlighetsdomen från 2009 inskränks i annat hänseende än beträffande Natura 2000-prövningen. Det är mark- och miljödomstolens bedömning av Natura 2000-frågan som nu är föremål för överprövningen.

Natura 2000-tillstånd

Kalken som avses att brytas ur Bungetäkten är av mycket hög kvalitet och det saknas alternativa källor som med säkerhet kommer att få brytas ut. Ansökan gäller verksamhet för 25 år och bidrar till Sveriges självförsörjning av kalk. Det sökta uttaget avser 2,5 miljoner ton per år till dess täkten är utbruten, dvs. cirka totalt 62,5 miljoner ton. Förädlingsvärdet beräknas nu till 25–27 miljarder kr.

Det finns ett utomordentligt omfattande prövningsunderlag som omfattar hydrologiska utredningar, biologiska inventeringar, mångåriga mätserier och ett sofistikerat kontroll- och uppföljningsprogram. Mark- och miljödomstolen har riktigt kommit fram till slutsatsen att verksamheten med erforderliga villkor och skyddsåtgärder kan bedrivas utan att Natura 2000-områdena påverkas på ett otillåtet sätt, vilket Nordkalks samtliga utredningar visat och fastslagit.

Det är även möjligt att ge ett Natura 2000-tillstånd i förhållande till det nya utökade Natura 2000-området eftersom detta område är mycket stort och täkten endast skulle medföra en marginell påverkan. Om domstolen skulle finna att det inte är möjligt att ge ett Natura 2000-tillstånd bör domstolen konstatera detta utifrån befintligt prövningsunderlag. Om domstolen anser att otillåten skada på Natura 2000-området uppkommer föreligger denna skada redan på grund av regeringens beslut att utpeka täktområdet som Natura 2000-område till skydd för naturtypen karsthällmarker. Om utgången redan är på förhand given framstår det som processekonomiskt orimligt att återförvisa

målet för komplettering av utredningsunderlaget och ytterligare förlängd handläggningstid.

Region Gotland har yttrat sig i målet och anfört i huvudsak följande:

Regionen är i första hand intresserad av att trygga den allmänna vattenförsörjningen. Det finns fortfarande viss osäkerhet kring hydrologin. Under brytningsfasen riskerar det att vara en minskad grund- och ytvattentillrinning till Bästeträsk. Det är inte utrett i vilken mån påverkan på grundvattnet medför negativ påverkan på Bästeträsk och Arån. Nordkalk saknar kunskaper om hela avrinningsområdet och har inte redovisat kumulativa effekter med SMA AB:s täkt. Det är anmärkningsvärt att Bästeträsk inte ingår i kontrollprogrammet, framförallt eftersom sjön kan ta stor skada vid såväl brytning som vid efterbehandling.

Sveriges geologiska undersökning, SGU, har yttrat sig i målet och anfört i huvudsak följande:

Inom föreslaget täktområde finns områden med relativt tät lagrad kalksten där karstvittring inte skett i någon betydande grad. Inom flacka hållområden med lagrad krinoidékalksten är sprickfrekvensen låg till normal. Områdets sprickighet med förekomsten av karstvittrade spricksystem och dess utbredning på djupet varierar beroende på förekommande berggrundstyper och berggrundens lagring. Förekomst av horisontella lager med lera och mörgel på djupet kan ha större betydelse för grundvattenströmningen än det påstådda djupa karstsystemet.

De undersökningar som utförts i området pekar på att det finns flera naturtyper, bl.a. våtmarker, som på olika sätt och i olika grad är beroende av yt- och grundvatten. Det är inte osannolikt att ett dagbrott riskerar att dränera ut långtransporterat grundvatten i stället för att det rinner ut som viktiga tillskott i t.ex. rikkärren. Andra våtmarkstyper som är försörjda av mer lokalt vatten eller nederbörd bedöms inte vara lika känsliga för påverkan. Det är viktigt att eventuella skyddsåtgärder projekteras och byggs så att de kan försörja hotade naturtyper, särskilt rikkärren, med rätt mängd vatten av rätt kvalitet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har hållit huvudförhandling i målet.

Lagprövning och tillämpningen av Naturvårdsverkets föreskrift NFS 2015:6

Regeringen beslutade den 31 augusti 2015 att föreslå EU-kommissionen att bl.a. Natura 2000-området Bästeträsk skulle omfatta 6 540 ha samt att ytterligare arter och naturtyper skulle skyddas. Med anledning av detta beslutade Naturvårdsverket den 1 oktober 2015 om vissa kompletteringar och ändringar i förteckningen över Natura 2000-områden (NFS 2015:6) och Europeiska kommissionen beslutade den 12 december 2017 att uppdatera listan över Natura 2000-områden och där ange att Natura 2000-området Bästeträsk numera omfattar 6 540 ha.

Nordkalk har gjort gällande att prövningen i detta mål ska ske utan tillämpning av regeringens beslut, Naturvårdsverkets föreskrift och EU-kommissionens genomförandebeslut. Prövningen ska enligt bolaget i stället ske utifrån de förutsättningar som gällde vid mark- och miljödomstolens prövning, dvs. utifrån den utbredning som då gällande Natura 2000-områden hade. Naturvårdsverket har mot detta invänt att Nordkalks yrkande inte kan prövas eftersom bolaget inte är klagande i målet. Verket har också anfört att det inte är möjligt att pröva ett yrkande som avser fastställelse av gällande rätt.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Även om bolagets inställning i frågan om vad beslutet om utvidgningen av Natura 2000-områdena ska ha för betydelse i tillståndsfrågan har getts formen av att domstolen ska fastställa vissa förhållanden, är det inte fråga om en fastställsetalan eller om sådana yrkanden som inte kan behandlas i målet.

Om en domstol finner att en föreskrift står i strid med en bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning får föreskriften inte tillämpas. Detsamma gäller om stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid föreskriftens tillkomst (11 kap. 14 § första stycket regeringsformen). Lagprövning kan ske utan att någon part

framställt yrkande om detta. I detta fall har en av parterna i målet dessutom uttryckligen argumenterat för att det finns en normkonflikt.

Vad Mark- och miljööverdomstolen kan pröva enligt 11 kap. 14 § regeringsformen är om Naturvårdsverkets föreskrift ska tillämpas i målet. Däremot kan varken regeringens eller EU-kommissionens beslut i sig bli föremål för en lagprövning. Ett regeringsbeslut kan överprövas inom ramen för rättsprövning som är den lagstadgade ordningen, vid sidan om resning, för överprövning av regeringens beslut (se prop. 2005/06:56 s. 10).

Nordkalk har som skäl till varför Naturvårdsverkets föreskrift inte ska tillämpas i målet i huvudsak anfört att staten genom regeringens beslut den 31 augusti 2015 har ingripit i den pågående tillståndsprövningen i syfte att förhindra att tillstånd ges. Eftersom regeringen på ett, enligt bolaget, otillåtet sätt ingripit i prövningen strider Naturvårdsverkets efterföljande beslut att ändra förteckningen över Natura 2000-områden mot rätten till en rättvis rättegång i 2 kap. 11 regeringsformen, artikel 6 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) och artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU:s rättighetsstadga) samt även mot egendomsskyddet och proportionalitetsprincipen. Bolagets invändning mot Naturvårdsverkets föreskrift synes därmed främst vara att det regeringsbeslut som ligger till grund för föreskriften utgör ett otillåtet ingripande i den pågående rättegången.

Högsta förvaltningsdomstolen har med anledning av att Nordkalk ansökte om rättsprövning av regeringens beslut den 31 augusti 2015 funnit att det förhållandet att beslutet kan påverka de pågående processerna i Mark- och miljööverdomstolen till bolagets nackdel inte medför att rätten till en rättvis rättegång i EKMR och EU:s rättighetsstadga åsidosatts eller att beslutet står i strid mot 2 kap. 11 § regeringsformen. Inte heller i övrigt har regeringens beslut ansetts strida mot någon rättsregel på det sätt som bolaget angett eller som i övrigt klart framgår av omständigheterna. Högsta förvaltningsdomstolen har förklarat att regeringens beslut ska stå fast (HFD 2017 ref. 53).

Mark- och miljööverdomstolen kan, som redan konstaterats, inte överpröva eller underlåta att tillämpa regeringens beslut. I detta fall har beslutet dessutom varit föremål för överprövning av domstol genom Högsta förvaltningsdomstolens rättsprövning. Eftersom Högsta förvaltningsdomstolen har förklarat att regeringens beslut ska stå fast har Naturvårdsverket följt gällande bestämmelser när myndigheten har uppdaterat förteckningen över Natura 2000-områden i enlighet med regeringens beslut, se 15 § första stycket 2 förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. Naturvårdsverkets föreskrift kan därmed inte anses strida mot rätten till en rättvis rättegång, egendomsskyddet eller proportionalitetsprincipen. Det har inte framkommit att föreskriften i något annat avseende skulle strida mot grundlag eller annan överordnad författning. Naturvårdsverket har fattat sitt beslut att anta föreskriften med stöd i lag och förordning (se 7 kap. 27 § miljöbalken och 15 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.). Det finns inget som talar för att myndigheten skulle ha överskridit sin kompetens eller åsidosatt några förfaranderegler i samband med sitt beslut om föreskriften.

Bolaget har också anfört att Mark- och miljööverdomstolen inte ska tillämpa EU-kommissionens genomförandebeslut. Någon laglig möjlighet för Mark- och miljööverdomstolen att underlåta att tillämpa ett beslut från EU-kommissionen finns inte. Dessutom är kommissionens genomförandebeslut inte av avgörande betydelse för prövningen i målet eftersom en medlemsstat anses ha ett omfattande ansvar för att skydda ett område redan i och med medlemsstaten har förtecknat området på sin nationella lista, se EU-domstolens dom den 13 januari 2005 i mål C-117/03, Dragaggi.

Utgångspunkten för målets fortsatta prövning är därmed att Natura 2000-områdena Bästeträsk och Stora Vikes ska ha den utbredning som framgår av Naturvårdsverkets föreskrift NFS 2015:6.

Förhandsavgörande

Nordkalk har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska inhämta ett förhandsavgörande från EU-domstolen. Som domstolen uppfattat bolagets yrkande ska förhandsavgörandet avse frågan om regeringens beslut att föreslå det utökade Natura 2000-området Bästeträsk under pågående tillståndsprocess samt Naturvårdsverkets och

länsstyrelsens agerande under beredningen av detta förslag, strider mot artikel 47 i EU:s rättighetsstadga. Förhandsavgörandet ska även avse frågan om statens agerande är förenligt med Nordkalks rätt till egendomsskydd enligt artikel 17 i EU:s rättighetsstadga.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Eftersom Mark- och miljööverdomstolen inom ramen för detta mål inte kan överpröva eller underlåta att tillämpa regeringens beslut, saknas det skäl att begära ett förhandsavgörande i frågan om statens agerande strider mot EU:s rättighetsstadga. Ett förhandsavgörande i frågan om ett regeringsbeslut strider mot bl.a. EU:s rättighetsstadga bör i stället kunna inhämtas i ett mål om rättsprövning. I ett sådant mål ligger det inom ramen för domstolens prövning att överpröva och, om förutsättningarna för detta är uppfyllda, upphäva regeringens beslut.

Det är inte heller nödvändigt med ett förhandsavgörande i någon annan fråga för att Mark- och miljööverdomstolen ska kunna avgöra målet. Bolagets yrkande om förhandsavgörande ska därför avslås.

Prövningens omfattning

I den överklagade domen har mark- och miljödomstolen anfört att Högsta domstolen avsett att prövningen nu ska vara inriktad på kraven i unionsrätten på en fullständig, exakt och slutlig prövning i samlad form av den ansökta verksamhetens påverkan på Natura 2000-områdena. Mark- och miljödomstolen har vidare konstaterat att Mark- och miljööverdomstolens tillåtlighetsdom från 2009 gäller såvitt avser lokaliseringsbedömningen enligt 2 kap. 6 § miljöbalken och riksintresseavvägningen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken. Vidare har mark- och miljödomstolen ansett att artskyddsfrågorna prövats som en del av Mark- och miljööverdomstolens lokaliseringsprövning i 2009 års dom.

Enligt Nordkalk har mark- och miljödomstolen gjort en korrekt bedömning av prövningsramen medan flera av de klagande menar att domstolen tolkat Högsta domstolens beslut felaktigt och att en fullständig tillåtlighetsprövning nu ska göras

som inkluderar en lokaliseringsprövning och riksintresseavvägning samt en prövning enligt artskyddsbestämmelserna.

Mark- och miljööverdomstolen har därmed att ta ställning till frågan vilken omfattning prövningen nu ska ha, dvs. i vilken utsträckning domstolen vid prövningen av detta mål är bunden av tidigare ställningstaganden i fråga om den sökta verksamhetens tillåtlighet.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Innebörden av NJA 2013 s. 613 måste enligt Mark- och miljööverdomstolen vara att den lagakraftvunna tillåtlighetsdomen från 2009 är rättsligt bindande i de frågor som har prövats genom den domen, men att domen inte hindrar att Mark- och miljööverdomstolen i den nu aktuella tillståndsprövningen tar hänsyn till nya omständigheter som därefter inträffat eller krav enligt unionsrätten som kan påverka bedömningen av tillåtligheten (se Mark- och miljööverdomstolens domar den 30 oktober 2015 i mål nr M 9616-14 och den 30 augusti 2016 i mål nr M 8984-15).

Det framgår uttryckligen av Högsta domstolens avgörande att bolagets ansökan om att få bedriva en verksamhet som kan påverka Natura 2000-områden ska bedömas vid en samlad prövning som också bör omfatta frågan om det ska ges dispens från förbuden enligt artskyddsförordningen. Det betyder att frågan om verksamhetens påverkan på Natura 2000-områden och skyddade arter är frågor som omfattas av den prövning som nu ska ske. Dessa frågor är också avgörande för bedömningen av verksamhetens tillåtlighet. Frågan om verksamhetens påverkan på miljö kvalitetsnormer för vatten har inte tidigare bedömts och är också en tillåtlighetsfråga som ligger inom ramen för prövningen i detta mål.

Miljökonsekvensbeskrivningen och underlaget i målet

Mark- och miljödomstolen har godkänt den upprättade miljökonsekvensbeskrivningen med de kompletteringar som gjorts. Naturvårdsverket m.fl. klagande har invänt att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska godkännas då den inte uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken och inte möjliggör en Natura 2000-prövning som är fullständig, exakt och slutlig. Naturvårdsverket har yrkat att bolaget vid äventyr av avvisning ska

föreläggas att komplettera utredningen i målet med avseende på de hydrologiska förhållandena samt efterbehandlingen och dess påverkan på Natura 2000-området.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Miljökonsekvensbeskrivningen är mycket omfattande. Den har under den tid som gått sedan bolaget 2006 gav in sin ansökan också kompletterats i flera avseenden. Även om det är en brist att den inte har kompletterats med anledning av det nya utökade Natura 2000-området finns det en omfattande utredning om naturvärdena i och kring täktområdet och den sökta verksamhetens påverkan på dessa. Domstolen instämmer i vad bl.a. Naturvårdsverket anfört om att det fortfarande är oklart hur efterbehandlingen ska ske och vilken omgivningspåverkan den kan ha. Mark- och miljööverdomstolen anser dock inte att bristerna i miljökonsekvensbeskrivningen är så omfattande att de bör leda till att ansökan avvisas. I stället blir frågan om det finns skäl att ställa krav på ytterligare kompletteringar av underlaget.

Om en prövning av målet i befintligt skick skulle utvisa att påverkan av den sökta verksamheten på det nya utökade Natura 2000-området Bästeträsk är så stor att det inte är möjligt att ge tillstånd till sökt verksamhet bör en komplettering kunna underlåtas eftersom den inte skulle fylla något syfte (se MÖD 2004:29). Mark- och miljööverdomstolen går därför vidare och prövar frågan om den sökta täktens påverkan på Natura 2000-området Bästeträsk.

Natura 2000-tillstånd

Det krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka ett Natura 2000-område (7 kap. 28 a § miljöbalken). Med hänsyn till att ett tillstånd till täktverksamhet skulle innebära att verksamheten i sin helhet bedrevs inom Natura 2000-området framstår det som uppenbart att ett Natura 2000-tillstånd krävs.

Ett Natura 2000-tillstånd får ges endast om verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas eller medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett

betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna (7 kap. 28 b § miljöbalken).

Vid skadebedömningen enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken ska det beaktas om verksamheten kan påverka möjligheten att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för i området skyddade arter och livsmiljöer (se 19 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.). Särskild hänsyn ska tas till prioriterade arter och livsmiljöer. En försämring av en livsmiljö kan förutses om dess yta minskar eller om verksamheten skadar en viss fysisk struktur eller funktion som livsmiljön har och som är nödvändig för att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de berörda arterna (se prop. 2000/01:111 s. 68 f). Av EU-domstolens praxis framgår att en skada ska anses föreligga om ett projekt skulle medföra en permanent förlust av hela eller delar av en prioriterad livsmiljö som inte kan återbildas eller vars bevarande har motiverat att det berörda området har utsetts till Natura 2000-område (se EU-domstolens dom den 11 april 2013, C-258/11, Sweetman, p. 43 och 46 samt dom den 17 april 2018, C-441/17, Kommissionen mot Polen, domstolens bedömning under punkten b) 1) i avsnittet B. Fördragsbrottet).

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Inom Natura 2000-området Bästeträsk finns flera prioriterade livsmiljöer/naturtyper, bl.a. karsthällmarker, kalkgräsmarker och alvar/kalkhällmarker. Utredningen i målet visar att dessa naturtyper även finns inom det sökta täktområdet. Ett tillstånd till sökt täktverksamhet skulle medföra att områden där det finns prioriterade livsmiljöer bryts ut och förstörs.

Detta i sin tur skulle innebära en permanent förlust av bl.a. karsthällmarker, en prioriterad naturtyp som inte kan återbildas. Med hänsyn till att ett tillstånd till verksamheten skulle innebära en permanent förlust av prioriterade naturtyper är förlusten att se som en skada i den mening som avses i 7 kap. 28 b § miljöbalken. Detta gäller även om arealerna av skyddade naturtyper inom det sökta täktområdet är relativt små i förhållande till de arealer som finns inom Natura 2000-området som helhet.

Eftersom en förutsättning för bedrivande av täktverksamheten är att markområdet bryts ut finns det inte några skyddsåtgärder som kan motverka eller förhindra att skada uppkommer på de prioriterade naturtyperna inom Natura 2000-området. Tillstånd till verksamheten kan därmed inte ges enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken.

I detta fall sker prövningen av Natura 2000-tillstånd tillsammans med tillståndsprövningen enligt 9 och 11 kap. miljöbalken (se 7 kap. 29 b§ andra stycket miljöbalken). Eftersom förutsättningarna för att ge ett Natura 2000-tillstånd saknas är den sökta verksamheten inte tillåtlig. Mark- och miljödomstolens dom ska därmed upphävas i alla delar utom i den som avser rättegångskostnader och bolagets ansökan om tillstånd ska avslås. Vid denna utgång saknas det anledning att pröva frågan om artskyddsdispens samt verksamhetens påverkan på miljökvalitetsnormer för vatten.

Rättegångskostnader för BM

Mark- och miljööverdomstolen delar mark- och miljödomstolens bedömning att BM inte är att anse som sakägare i vattenrättslig mening. Det var därför riktigt att avslå hennes yrkande om ersättning för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen. Hennes överklagande i den delen ska avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2018-10-09

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg, Hans Nyman och Malin Wik, referent, samt tekniska rådet Dag Ygland.

Rättelse/komplettering

Deldom, 2014-06-02

Rättelse, 2014-06-04

Beslutat av: chefsrådmannen Ylva Osvald

Rättelse enligt 17 kap. 15 § rättegångsbalken.

Rätt adress till motpart nr 10, Föreningen Bevara Ojnareskogen, ska vara c/o ordföranden OS

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DELDOM
2014-06-02
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 3666-13

SÖKANDE

Nordkalk Aktiebolag, 556073-4054

Ombud: Fröberg & Lundholm Advokatbyrå AB

MOTPARTER

1. Naturvårdsverket
2. Länsstyrelsen i Gotlands län
3. Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Region Gotland
4. Region Gotland

Ombud: Advokatfirman Åberg & Co AB

5. HL

Ombud: GBH Miljörätt

Dok.Id 368355

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: mmd.nacka@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:30-16:00 -

6. Svenska Naturskyddsföreningen

Ombud: Jur.kand. JC

7. Naturskyddsföreningen Gotland
c/o AH

8. Svenska Botaniska Föreningen

9. Gotlands Botaniska Förening
c/o GI

10. Föreningen Bevara Ojnareskogen
c/o v. ordföranden GM

11. Fältbiologerna

ÖVRIGA

1. AF

2. EF

3. CB och HB

Ombud för 3: Carat Advokatbyrå AB

5. SB

6. PF

Ombud: SB

7. MK

8. Bräntings Gård AB

9. BM

Ombud för 9: Sandart & Partners Advokatbyrå KB

10. Föreningen Urberggruppen
c/o SB

SAKEN

Ansökan om tillstånd till bergtäkt och vattenverksamhet på fastigheten XX i
Gotlands kommun

AnläggningsID	29777
Avrinningsområde	118/117
Koordinater (Sweref)	N: 6420855 / E: 734079

DOMSLUT

I Mark- och miljödomstolen avslår yrkandet om att det ska inhämtas förhandsavgörande från EU-domstolen.

Tillstånd

II Mark- och miljödomstolen lämnar Nordkalk AB tillstånd enligt miljöbalken till

1. Anläggande och bedrivande av täktverksamhet av kalksten enligt 9 kap. 6 § miljöbalken på fastigheten XX inom det täkt- och verksamhetsområde som framgår av domsbilaga 1.

Tillståndet omfattar samtliga anläggningar och arbetsmoment som erfordras för att anlägga och bedriva täktverksamheten dvs. anläggningsåtgärder, brytning av kalkstensberggrund innefattande bl.a. borrhning, sprängningsarbeten, schaktning, krossning, uppläggning samt lastning och transport av sten, skyddsåtgärder och försiktighetsmått, underhållsarbeten m.m. allt enligt ansökan.

Tillståndet omfattar ett maximalt uttag av 2,5 miljoner ton kalksten per år till dess täkten är utbruten vilket beräknas ta ca 25 år.

2. Bortledning enligt 11 kap. 9 § miljöbalken av inläckande grundvatten ur kalkbrottet samt infiltration av vatten i syfte att öka grundvattenmängden och att utföra erforderliga anläggningar för detta, samt att anlägga uppsamlingsdiken och avskärande diken samt sildammar m.m. allt enligt ansökan.
3. Anläggande och drift av den rulltransportör med serviceväg (transportband) som avses användas för transport av kalksten från täkten till bolagets verk och hamnanläggning i Storugns.
4. Tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken för sökt verksamhet och de åtgärder som är redovisade enligt ansökan.

Slutliga villkor

För verksamheten ska gälla följande slutliga villkor.

Allmänt villkor samt besiktning

Villkor 1 – Om inte annat framgår av nedan angivna villkor ska verksamheten – inbegripet åtgärder för att minska störningar för omgivningen – bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget uppgett eller åtagit sig i ansökningshandlingarna eller i övrigt i målet.

Villkor 2 – Verksamheten ska årligen besiktigas av oberoende besiktningsman. Denna besiktning ska omfatta kontrollprogram, mätutrustning, resultat samt villkorsefterlevnad. Tillsynsmyndigheten ska erbjudas att delta vid besiktningen.

Täktverksamhet

Villkor 3 – I det med tillståndet definierade täktområdet inkluderas en buffertzon på 40 meter vilken gränsar mot berörda delar av Brättings haid och Bästeträsk (från täktområdets gräns i jämnhöjd med punkt 17 till punkt 5 enligt domsbilaga 1).

Villkor 4 – Bolaget ska i god tid innan brytning av påföljande berörd brytningsfas (fas 2, 3 respektive 4) kan påbörjas ha anlagt nödvändiga sildammar respektive infiltrationssystem samt till tillsynsmyndigheten redovisat att dessa har den funktion som de dimensionerats och avsetts för.

Villkor 5 – Täkten ska brytas och avbanas i etapper om högst 2 år på sätt som i förväg redovisats till tillsynsmyndigheten. Skogsavverkning och avbaning av mark får endast utföras under perioden 1 september till och med 31 mars. Inför planeringen av skogsavverkning och avbaning av mark ska även förslag lämnas avseende åtgärder för att minska påverkan på naturvärden intill aktuella arbetsområden.

Villkor 6 – För att förhindra att allmänheten beträder täkten ska markytan närmast täkten vara avbanad så att kanten markeras. Stängsel ska sättas upp kring hela täkten och skyltar som varnar för livsfarligt stup ska sättas upp runt hela täkten. Avbaning av markytan ska utföras med anpassning till terrängen och aktuella skyddsvärden vilket även gäller placering av stängsel och överenskommas med länsstyrelsen i god tid innan mark- respektive anläggningsarbeten påbörjas.

Villkor 7 – Tillfällig deponi i brottet för överblivet material får enbart innehålla mineraliskt material som härstammar från brytningen samt avbaningsmassor från området och inte något som kan förorena grundvatten. Upplägging eller tippning av utifrån kommande sten, schaktmassor, rivningsmassor och dylikt får inte ske inom verksamhetsområdet.

Villkor 8 – Transportbandet och serviceväg ska vid passage av Mölnermyrs utlopp och andra i kontrollprogrammet, domsbilaga 2, utpekade våtmarker utföras så att flöde och vattenkvalitet inte påverkas negativt.

Buller, vibrationer och sprängning samt damning

Villkor 9 – Det sammanlagda bullret från täktverksamheten, bandtransportör och serviceväg ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än

- 50 dBA vardagar måndag-fredag dagtid kl. 07.00–18.00
- 40 dBA nattetid kl. 22.00–07.00
- 45 dBA övrig tid kl. 18.00–22.00 samt helgdagar och lördag, söndag kl. 07.00–22.00

Om hörbara toner eller impulser märks ska de ovan angivna värdena sänkas med 5 dBA.

Momentana ljud nattetid (kl. 22.00–07.00) får inte överstiga 55 dBA vid bostäder.

Ovan angivna begränsningsvärden ska kontrolleras genom immissionsmätningar eller närfältsmätningar och beräkningar. Ekvivalentvärdena ska mätas under den mest bullrande halvtimmen om bullernivån varierar under tidsperioden. Kontroll ska ske senast ett (1) år efter det att verksamheten startats samt så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller om det uppkommit berättigade klagomål på buller från verksamheten.

Villkor 10 – Vid sprängning får vibrationshastigheten inte överskrida 4 mm/s uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikal led vid mer än 10 % av mättill-

fällena per år och då högst 6 mm/s, som toppvärde i sockel på bottenvåning i närbelägen bebyggelse. Mätningen ska följa svensk standard för närvarande SS 4604866.

Villkor 11 – Sprängning får endast ske vid i förväg bestämd tidpunkt som meddelas de närboende med en tydlig förvarningssignal.

Villkor 12 – Hantering av sprängmedel ska ske så att risk för spill vid laddning kan minimeras.

Villkor 13 – Bolaget ska vidta åtgärder för att förhindra att sten slungas ut utanför verksamhetsområdet. Bolaget ska därtill föreslå riskreducerande åtgärder vilka ska arbetas in och följas upp inom kontrollprogram för driftfasen.

Villkor 14 – Bolaget ska tillämpa sådana rutiner samt utnyttja den utrustning som behövs för att motverka för omgivningen störande damning. Damningen från verksamheten, främst från sprängning, krossning, bandtransportörer och transporter, ska begränsas där så är praktiskt möjligt, t.ex. genom inbyggnad, sopning, sprinkling. För dammbekämpning får endast vatten eller, efter godkännande av tillsynsmyndigheten, andra miljövänliga alternativ utnyttjas.

Vattenhantering inklusive skyddsåtgärder

Villkor 15 – Det behandlade täktvatten som förs ut från verksamhetsområdet till marker inom Bästeträsks tillrinningsområde får som begränsningsvärden inte överskrida nedanstående halter som flödesviktade månadsmedelvärden:

Mätparametrar	Begränsningsvärden för brytfas 1, 2, 3 och 4
Oljeindex	0,1 mg/l
Totalkväve	1,0 mg/l
Klorid	20 mg/l
Sulfat	20 mg/l
Konduktivitet	75 mS/m
Suspenderat material	20 mg/l

Vatten som samlas upp i tåkten ska renas i reningsanläggning bestående av (i) försedimentering/oljeavskiljning, (ii) utjämning, (iii) ytterligare oljeavskiljning, (iv) ultrafiltrering, ca 10–100 nm samt (v) nanofiltrering, ca 1–10 nm. Dimensionering av reningsanläggningen ska följa förväntade inkommande vattenflöden (nederbörd + inläckande grundvatten) angivna som månadsflöden. Bortledda volymer ska kontinuerligt mätas. Indikatorer och förändringar i vattenkvaliteten ska kontinuerligt övervakas genom mätning av elektrisk konduktivitet. Övriga parametrar ska kontrolleras genom åtminstone veckovis analys av flödesproportionerliga samlingsprov.

Vid konstaterade avvikelser från begränsningsvärdena ska bolaget omgående underätta tillsynsmyndigheten om det inträffade och inom tio (10) arbetsdagar redovisa vilka åtgärder bolaget vidtagit eller ämnar vidta för att ett överskridande inte ska upprepas.

Villkoret ska anses vara uppfyllt om minst tio (10) av månadsmedelvärdena under året underskrider det föreskrivna begränsningsvärdet så länge som halterna ändå innehålls som ett årsmedelvärde.

Villkor 16 – Flödet av det återförda täktvattnet och det omladda, av täkten opåverkade, vattnet får inte påtagligt avvika från det naturligt årstidsvarierande flödet. Mätning av nederbörd, temperatur och vindförhållanden ska ske kontinuerligt och ligga som grund för styrning av utgående vattenflöden vilka som rullande tvåveckorsflöden ska likna naturliga flöden.

Villkor 17 – Bolaget ska genom geologisk/hydrogeologisk kartering av täktväggar och täktbotten vid utgången av de fyra separata brytfaserna verifiera bolagets beskrivning av vilka vattenvolymer som ska hanteras (och därmed även faktisk påverkan) samt redovisa detta till tillsynsmyndigheten. Utan att detta kan verifieras får efterföljande brytfas ej påbörjas innan den faktiska påverkan på annat sätt kan verifieras.

Villkor 18 – Förvaring och hantering av petroleumprodukter och andra för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen inklusive avfall ska ske med största aktsamhet så att risken för skador till följd av spill/läckage elimineras. Förvaring av petroleumprodukter och övriga för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen ska ske på tät yta som är invallad och under tak eller som är försedd med likvärdig anordning. Invallningen ska minst ha samma volym som det största kärl som förvaras där. Cisterner ska vara utrustade med påkörningsskydd.

Villkor 19 – Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lätt tillgängligt. Hög beredskap ska finnas för att ta hand om kemikalier eller farligt avfall från olyckor som kan hota grundvatten.

Villkor 20 – Tankning av fordon eller cisterner ska där så är möjligt ske utanför täktområdet, och i annat fall utföras över hårdgjord, tät yta där spill kan saneras. Den hårdgjorda ytan ska vara invallad samt försedd med oljeavskiljare eller vara utförd som ett slutet system utan avlopp. Vid tankning av ej hjulburna maskiner i täkten ska särskilda åtgärder vidtas till undvikande av spill. Vid sidan av löpande underhåll och service i fältverkstaden får inga reparationer av maskiner som kan innebära tömning eller spill av vätskor göras inom verksamhetsområdet. Om ett akut reparationsbehov uppkommer ska åtgärder vidtas så att förorening av mark eller grundvatten inte sker.

Tillbud

Villkor 21 – Inträffar driftstörningar som kan innebära risk för skada på miljön eller på människors hälsa ska verksamheten omedelbart avbrytas och tillsynsmyndigheten kontaktas.

Kontrollprogram

Villkor 22 – En uppföljning av naturtyperna rikkärr, kalkkärr med gotlandsag och fuktäng i norra Bräntings haid och i södra Bästeträsk ska utföras i enlighet med underbilagorna A3 och A3b till domsbilaga 2.

Villkor 23 – De vattentäkter inom influensområdet som kan påverkas av verksamheten ska provtas regelbundet. Mätning och kontroll av grundvatten i övrigt ska utföras i enlighet med kontrollprogrammet, domsbilaga 2.

Villkor 24 – Kontrollen och uppföljning av verksamheten och dess omgivningspåverkan ska i övrigt utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad som framgår av domsbilaga 2.

Villkor 25 – Bolaget ska verka för att bolaget tillsammans med SMA Mineral AB och Region Gotland samordnar respektive verksamhets kontrollprogram avseende övervakning av vattenkvaliteten och flöden i de våtmarker som berörs av infiltrerat länshållningsvatten från kalkbrotten, vattenkvaliteten i Bästeträsk samt bevarandestatusen för de utpekade arter och naturtyper som avses att skyddas i Natura 2000-området Bästeträsk.

Efterbehandling

Villkor 26 – Bolaget ska, senast tre (3) år innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde till tillsynsmyndigheten, ge in ett förslag till slutlig efterbehandlingsplan.

Tillsynsmyndigheten ska utifrån bolagets redovisning av genomförd slutlig efterbehandling av delar av täktområdet, besluta om lämplig reduktion av den ekonomiska säkerheten.

Övrigt

Villkor 27 – Personal som arbetar inom täktområdet ska vara väl informerade om betydelsen av innehållet i domen. En kopia av domen (täkttillståndet med villkor) samt arbets- och säkerhetsinstruktioner för arbetsmoment innefattande miljörisker ska finnas tillgänglig vid täkten.

Prövotid

Prövotidsvillkor 1 – Bolaget ska under en prövotid inför idrifttagande av täkten utreda lämpligt omhändertagande av avskilt rejektvatten från den planerade reningsanläggningen i täkten. Utredningen ska i vart fall omfatta följande alternativ:

- bortledning för omhändertagande i regionens reningsverk inklusive framtagande av plan för var VA-ledningen föreslås dras ned till väg 148 samt längs med väg 148 mot Fårösund,
- utsläpp i Kappelshamnsviken med redovisning av lokalisering och utformning av utsläppspunkt,
- omhändertagande inom ramen för Nordkalks vattenhantering och reningsverk i Sturugnsanläggningen och
- anläggning av våtmark för omhändertagande.

Utredningen med förslag till omhändertagande ska inlämnas till mark- och miljödomstolen inom ett (1) år från det att domen vunnit laga kraft.

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen finner att den upprättade miljökonsekvensbeskrivningen med gjorda kompletteringar uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken.

Ekonomisk säkerhet

Nordkalk ska senast när den nu tillståndsgivna verksamheten påbörjas ställa säkerhet med tio miljoner kronor och därefter årligen i januari månad ställa ytterligare säkerhet med femhundra kronor per tusen ton under föregående år utbruten mängd kalksten.

Säkerheten, som ska bestå av pant eller borgen enligt bestämmelserna i 2 kap. 25 § utsökningsbalken, ska godkännas av och förvaras hos tillsynsmyndigheten.

Delegation

Med stöd av bestämmelserna i 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken överlåter mark- och miljödomstolen till tillsynsmyndigheten att, utifrån bolagets förslag, fastställa den närmare formen och innebörden av de i målet angivna kompensationsåtgärderna, dvs. (i) avsättning av cirka 300 ha skogsmark som kompensation för den skog som försvinner på täktområdet, (ii) stöd till restaurering av våtmarker, samt (iii) forskning kring gaffelfibbla.

Arbetstid

Arbetena avseende vattenverksamheten ska vara utförda senast tio (10) år från den dag denna dom vinner laga kraft.

Igångsättningstid

Den miljöfarliga verksamheten ska ha satts igång senast tio (10) år från den dag denna dom vinner laga kraft.

Oförutsedd skada

Om den vattenverksamhet som avses med tillståndet medför skador som mark- och miljödomstolen inte förutsett får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Sådant anspråk ska framställas till mark- och miljödomstolen senast tjugo (20) år från den arbetstid som bestämts.

III Rättegångskostnader

Bolaget förpliktas utge ersättning för rättegångskostnader till

1. Region Gotland med 409 377 kr avseende ombudsarvode och utlägg, jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för denna dom till dess betalning sker,
2. Länsstyrelsen med 128 000 kr avseende arbete, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

IV Övrigt

Mark- och miljödomstolen avslår övriga i målet framställda yrkanden.

BAKGRUND

Föremålet för prövning

Målet gäller en ansökan från Nordkalk AB (bolaget) om tillstånd enligt miljöbalken till täkt av kalksten och vattenverksamhet på fastigheten XX i Gotlands kommun (fastigheten). Fastigheten, som ligger på norra delen av Gotland omfattas inte av några områdesbestämmelser. Fastigheten ligger dels inom ett område som Naturvårdsverket har pekat ut som riksintresse för naturvården, dels inom ett område som Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) har pekat ut som riksintressant för brytning av kalkstensfyndigheter. I anslutning till fastigheten ligger två Natura 2000-områden, Bästeträsk och Bräntings haid.

Bolagets ansökan, som inkom till miljödomstolen vid Nacka tingsrätt den 15 maj 2006, gäller tillstånd för täkt av kalksten enligt 9 kap. miljöbalken, tillstånd för bortledning av inläckande grundvatten ur kalkbrottet och för genomförande av åtgärder för att öka grundvattenmängden enligt 11 kap. miljöbalken, tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken samt tillstånd för följdverksamhet enligt 16 kap. 17 § miljöbalken för ett transportband och väg mellan täktområdet och bolagets utlastningshamn i Storugns.

Tidigare avgöranden

Miljödomstolen vid Nacka tingsrätt avslag bolagets ansökan om tillstånd i dom den 19 december 2008 (mål M 1826-07). Domen överklagades till Miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, som i dom den 9 oktober 2009 (mål M 350-09) upphävde miljödomstolens dom. Miljööverdomstolen förklarade i sitt avgörande verksamheten tillåtlig i enlighet med bolagets ansökan och åtaganden samt återförvisade målet till miljödomstolen för meddelande av tillstånd för verksamheten och föreskrivande av nödvändiga villkor. Miljööverdomstolens dom överklagades till Högsta domstolen, som den 21 oktober 2010 (mål T 5118-09) beslutade att inte meddela prövningstillstånd. Miljööverdomstolens dom vann därmed laga kraft.

Mark- och miljödomstolen (tidigare miljödomstolen) lämnade i dom den 30 november 2011 (mål M 5418-10) bolagets yrkanden utan bifall. Mark- och miljödomstolen anförde i sina domskäl att det var osäkert hur långt verkningarna av Miljööverdomstolens dom om tillåtlighet sträckte sig och att frågan om tillståndsvillkoren skulle prövas i hela dess vidd. Vid den prövningen ansåg mark- och miljödomstolen att det inte fanns förutsättningar för att meddela fullständiga villkor för verksamheten. Domen överklagades till Mark- och miljööverdomstolen (tidigare Miljööverdomstolen).

Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) ändrade i dom den 5 juli 2012 (mål M 10582-11) mark- och miljödomstolens dom och gav bolaget tillstånd enligt miljöbalken till kalkstenstäkt, bortledning av grundvatten ur kalkbrottet och åtgärder för att öka grundvattenmängden samt anläggande av transportband m.m. I domen föreskrev MÖD villkor och försiktighetsmått samt beviljade dispens från förbuden i artskyddsförordningen (2007:845). Tillståndet förenades även med ett verkställighetsförordnande. Domen överklagades till Högsta domstolen av Naturvårdsverket m.fl. som begärde inhibition.

Högsta domstolen förordnade i beslut den 17 oktober 2012 att, till dess något annat beslutas, vidare åtgärder för verkställighet av MÖD:s överklagade dom inte fick ske. Den 18 juni 2013 i mål T 3158-12 (NJA 2013 s. 61) meddelade Högsta domstolen bl.a. följande beslut. Yrkandena om att det ska inhämtas förhandsavgörande från EU-domstolen avslås. Högsta domstolen förklarar att MÖD:s dom den 9 oktober 2009 i mål M 350-09 om tillåtlighet inte får hindra en tillståndsprövning som uppfyller kraven i artikel 6.3 i rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. Högsta domstolen undanröjer både MÖD:s dom den 5 juli 2012 i mål M 10582-11 i frågan om punkten II utom när det gäller rättegångskostnader och punkten III i domslutet och mark- och miljödomstolens dom den 30 november 2011 i mål M 5418-10 i frågan om punkten 1 i domslutet. Målet visas tillbaka till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.

Målets nuvarande handläggning

Mark- och miljödomstolen har den 11 februari 2014 beslutat att MK och Brättingsgård AB inte ska anses vara sakägare i vattenrättslig mening i målet samt att deras yrkande om syn ska avvisas.

Mark- och miljödomstolen har den 19 februari 2014 beslutat att BM inte ska anses vara sakägare i vattenrättslig mening i målet.

Mark- och miljödomstolen har hållit huvudförhandling och syn i målet.

YRKANDEN M.M.

Tillstånd

Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen ska meddela.

- 1) Tillstånd till anläggande och bedrivande av täktverksamhet av kalksten enligt 9 kap 6 § miljöbalken på fastigheten XX inom det täkt- och verksamhetsområde som framgår av domsbilaga 1.

Tillståndet omfattar samtliga anläggningar och arbetsmoment som erfordras för att anlägga och bedriva täktverksamheten dvs. anläggningsåtgärder, brytning av kalkstensberggrund innefattande bl.a. borrhning, sprängningsarbeten, schaktning, krossning, uppläggning samt lastning och transport av sten, skyddsåtgärder och försiktighetsmått, underhållsarbeten m.m. allt enligt ansökan.

Tillståndet omfattar ett maximalt uttag av 2,5 miljoner ton kalksten per år till dess täkten är utbruten vilket beräknas ta ca 25 år.

- 2) Tillstånd enligt 11 kap. 9 § miljöbalken att bortleda inläckande grundvatten ur kalkbrottet samt infiltration av vatten i syfte att öka grundvattenmängden och att utföra erforderliga anläggningar för detta, samt att anlägga uppsamlingsdiken och avskärande diken samt sildammar m.m. enligt ansökan.

- 3) Tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken för den verksamhet och de åtgärder som kan påverka Natura 2000-områdena Bräntings haid respektive Bästeträsk.
- 4) Tillstånd till anläggande och drift av den rulltransportör med serviceväg (transportband) som avses användas för transport av kalksten från tälkten till bolagets verk och hamnanläggning i Storugns.

Verkställighetsförordnande

Bolaget har vidare yrkat att mark- och miljödomstolen ska förordna att meddelat tillstånd får tas i anspråk utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft.

Villkorsförslag

1. Om inte annat framgår av nedan angivna villkor ska verksamheten - inbegripet åtgärder för att minska störningar för omgivningen - bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget uppgett eller åtagit sig i ansökningshandlingarna eller i övrigt i målet.
2. Personal som arbetar inom täktområdet ska vara väl informerade om betydelsen av innehållet i domen. En kopia av domen (täkttillståndet med villkor) samt arbets- och säkerhetsinstruktioner för arbetsmoment innefattande miljörisker ska finnas tillgänglig vid tälkten.
3. Inträffar driftstörningar som kan innebära risk för skada på miljön eller på människors hälsa ska verksamheten omedelbart avbrytas och tillsynsmyndigheten kontaktas.
4. För att förhindra att allmänheten beträder tälkten ska markytan närmast tälkten vara avbanad så att kanten markeras. Skyltar som varnar för livsfarligt stup ska sättas upp runt hela tälkten. Även stängsel ska sättas upp kring hela tälkten.
5. Det sammanlagda bullret från täktverksamheten, bandtransportör och serviceväg ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än

50 dBA vardagar måndag–fredag dagtid kl. 07.00–18.00

40 dBA nattetid kl. 22.00–07.00

45 dBA övrig tid kl. 18.00–22.00 samt helgdag, lördag–söndag kl. 07.00–22.00

Om hörbara toner eller impulser märks ska de ovan angivna värdena sänkas med 5 dBA.

Momentana ljud nattetid (kl. 22.00–07.00) får inte överstiga 55 dBA vid bostäder.

Ovan angivna begränsningsvärden ska kontrolleras genom immissionsmätningar eller närfältsmätningar och beräkningar. Ekvivalentvärdena ska mätas under den mest bullrande halvtimmen om bullernivån varierar under tidsperioden. Kontroll ska ske senast ett (1) år efter det att verksamheten startats samt så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller om det uppkommit berättigade klagomål på buller från verksamheten.

6. Vid sprängning får vibrationshastigheten inte överskrida 4 mm/s uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikal led vid mer än 10 % av mättillfällena per år, som toppvärde i sockel på bottenvåning i närbelägen bebyggelse. Mätningen ska följa svensk standard, för närvarande SS 460 4866.
7. Sprängning får endast ske vid i förväg bestämd tidpunkt som meddelas de närboende med en tydlig förvarningssignal.
8. Bolaget ska vidta åtgärder för att förhindra att sten slungas ut utanför verksamhetsområdet.
9. De vattentäcker inom influensområdet som kan påverkas av verksamheten ska provtas regelbundet. Mätning och kontroll av grundvatten i övrigt ska utföras i enlighet med kontrollprogrammet, domsbilaga 2.
10. Tillfällig deponi i brottet för överblivet material får enbart innehålla mineraliskt material som härstammar från brytningen samt avbaningsmassor från området och inte något som kan förorena grundvatten. Uppläggning eller tippning av utifrån kommande sten, schaktmassor, rivningsmassor och dylikt får inte ske inom verksamhetsområdet.
11. Förvaring och hantering av petroleumprodukter och andra för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen inklusive avfall ska ske med största aktsamhet så att risken för skador till följd av spill/läckage elimineras. Förvaring av petroleumprodukter och övriga för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen ska ske på tät yta som är invallad och under tak eller vara försedd med likvärdig anordning, invallningen ska minst ha samma volym som det största kärl som förvaras där. Cisterner ska vara utrustade med påkörningsskydd.
12. Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lätt tillgängligt. Hög beredskap ska finnas för att ta hand om kemikalier eller farligt avfall från olyckor som kan hota grundvatten.
13. Tankning av fordon eller cisterner ska där så är möjligt ske utanför täktområdet, och i annat fall utföras över hårdgjord, tät yta där spill kan saneras. Den hårdgjorda ytan ska vara invallad samt försedd med oljeavskiljare eller vara utförd som slutet system utan avlopp. Vid tankning av ej hjulburna maskiner i tåkten ska särskilda åtgärder vidtas till undvikande av spill. Vid sidan av löpande underhåll och service i fältverkstaden får inga reparationer av maskiner som kan innebära tömning eller spill av vätskor göras inom verksamhetsområ-

det. Om akut reparationsbehov uppkommer ska åtgärder vidtas så att förorening av mark eller grundvatten inte sker.

14. Hantering av sprängmedel ska ske så att risk för spill vid laddning kan minimeras.
15. Det vatten som förs ut från täkten till marker inom Bästeträsks tillrinningsområde får som begränsningsvärden inte överskrida nedanstående halter som flödesviktade månadsmedelvärden:

Mätparametrar	Begränsningsvärden för brytfas ett	Begränsningsvärden för brytfas två, tre och fyra
Oljeindex	0,1 mg/l	0,1 mg/l
Totalkväve	2,6 mg/l	1,0 mg/l
Klorid	50 mg/l	20 mg/l
Sulfat	50 mg/l	20 mg/l
Konduktivitet	75 mS/m	75 mS/m
Suspenderat material	20 mg/l	20 mg/l

Vatten som samlas upp i täkten ska passera klarningsbassänger försedda med oljeavskiljare. Bortledda volymer ska kontinuerligt mätas. Indikatorer och förändringar i vattenkvaliteten ska kontinuerligt övervakas genom mätning av elektrisk konduktivitet.

Övriga parametrar ska kontrolleras genom åtminstone veckovis analys.

Vid konstaterade avvikelser från begränsningsvärdena ska bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten om det inträffade och inom tre veckor redovisa vilka åtgärder som bolaget vidtagit eller ämnar vidta för att ett överskridande inte ska upprepas.

Villkoret ska anses uppfyllt om minst tio av månadsmedelvärdena under året underskrider det föreskrivna begränsningsvärdet så länge som halterna ändå innehålls som ett årsmedelvärde.

Flödet av det återförda täktvattnet och det omledda, av täkten opåverkade, vattnet får inte påtagligt avvika från det naturligt årstidsvarierande flödet.

Eventuellt rejektvatten från rening av täktvatten omhändertas särskilt. Vid haveri eller allvarliga driftstörningar får vattnet, efter beslut av tillsynsmyndigheten, tillfälligt tas om hand på annat sätt än genom återföring till Bästeträsks tillrinningsområde.

16. Transportbandet och serviceväg ska vid passage av Mölnermyrs utlopp och andra i kontrollprogrammet, domsbilaga 2, utpekade våtmarker utföras så att flöde och vattenkvalitet inte påverkas negativt.

17. En uppföljning av naturtyperna rikkärr, kalkkärr med gotlandsag och fuktäng i norra Bräntings haid och i södra Bästeträsk ska utföras i enlighet med "Uppföljningsprogram för rikkärr och kalkfuktängar i Natura 2000-områdena Bräntings haid och Bästeträsk" och domsbilaga 2.
18. Bolaget ska tillämpa sådana rutiner samt utnyttja den utrustning som behövs för att motverka för omgivningen störande damning. Damningen från verksamheten främst sprängning, krossning, bandtransportörer och transporter, ska begränsas där så är praktiskt möjligt t.ex. genom inbyggnad, sopning, sprinkling m.m. För dammbekämpning får endast vatten eller efter godkännande av tillsynsmyndigheten, andra miljövänliga alternativ utnyttjas.
19. Täkten ska brytas och avbanas i etapper om högst två (2) år på sätt som i förväg redovisats till tillsynsmyndigheten.
20. Verksamheten ska årligen besiktigas av oberoende besiktningsman. Denna besiktning ska omfatta kontrollprogram, mätutrustning, resultat samt villkorsefterlevnad. Tillsynsmyndigheten ska erbjudas att delta vid besiktningen.
21. Bolaget ska verka för att bolaget tillsammans med SMA och Region Gotland samordnar respektive verksamhets kontrollprogram avseende övervakning av vattenkvaliteten och flöden i de våtmarker som berörs av infiltrerat länshållningsvatten från kalkbrotten, vattenkvaliteten i Bästeträsk samt bevarandestatusen för de utpekade arter och naturtyper som avses att skyddas i Natura 2000-området Bästeträsk.
22. Bolaget ska i god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde till tillsynsmyndigheten ge in ett förslag till slutlig efterbehandlingsplan.

Tillsynsmyndigheten ska utifrån bolagets redovisning av genomförd slutlig efterbehandling av delar av täktområdet, besluta om lämplig reduktion av den ekonomiska säkerheten.
23. Kontrollen och uppföljning av verksamheten och dess omgivningspåverkan ska i övrigt utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad som framgår av domsbilaga 2.

Ekonomisk säkerhet

Nordkalk ska senast när den nu tillståndsgivna verksamheten påbörjas ställa säkerhet med 10 miljoner kr och därefter årligen i januari månad ställa ytterligare säkerhet med 500 kr/1000 ton under föregående år utbruten mängd kalksten.

Säkerheten, som ska bestå av pant eller borgen enligt bestämmelserna i 2 kap. 25 § utsökningsbalken, ska godkännas av och förvaras hos tillsynsmyndigheten.

Delegation

Med stöd av bestämmelserna i 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken överlåter mark- och miljödomstolen till tillsynsmyndigheten att, utifrån Nordkalks förslag, fastställa den närmare formen och innebörden av kompensationsåtgärderna dvs.

- avsättning av 300 ha skogsmark som kompensation för den skog som försvinner på täktområdet
- stöd till restaurering av våtmarker
- forskning kring gaffelfibbla

Arbetstid

Arbetena avseende vattenverksamheten ska vara utförda senast inom tio (10) år från den dag denna dom vinner laga kraft.

Igångsättningstid

Den miljöfarliga verksamheten ska ha satts igång senast tio (10) år från den dag denna dom vinner laga kraft.

Oförutsedd skada

Om den vattenverksamhet som avses med tillståndet medför skador som mark- och miljödomstolen inte förutsett får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Sådant anspråk ska framställas till mark- och miljödomstolen senast tjugo (20) år från den arbetstid som har bestämts.

Miljökonsekvensbeskrivning

Bolaget har, så som det får förstås av ansökan, därtill begärt att mark- och miljödomstolen ska godkänna den i målet bilagda miljökonsekvensbeskrivningen.

Naturvårdsverket har yrkat att mark- och miljödomstolen

1. förelägger Nordkalk att inkomma med,
 - a) en uttömmande och på vetenskaplig grund förankrad beskrivning av hydrogeologiska förhållanden som ännu inte redogjorts för, efterbehandlingshantering samt dennas påverkan på kringliggande Natura 2000-områden (Bästräsk, Bräntings haid och Gildarshagen), och
 - b) en erforderlig ansökan om dispens från artskyddsförordningen,
- samt
2. undanröjer väsentliga motsägelser som föreligger mellan nya och gamla underlaget för att möjliggöra en fullständig, exakt och slutlig prövning i samlad form av bolagets ansökan,
 3. avslår Nordkalks ansökan,
 4. avslår Nordkalks ansökan om verkställighetsförordnande.

Länsstyrelsen i Gotlands län (länsstyrelsen) har i första hand yrkat att mark- och miljödomstolen ska avslå Nordkalk AB:s ansökan.

För det fall domstolen skulle meddela tillstånd till Nordkalk AB:s tillståndsansökan, yrkar länsstyrelsen i andra hand, såsom yrkandet slutligen bestämts, att:

- efterbehandlingen ska regleras i tillståndet;
- underlag för villkor 1 ska sammanställas och ingå i tillståndsprövningen;
- villkor 8, 10, 14, 22 och 23 samt kontrollprogram utformas i enlighet med länsstyrelsens synpunkter och förslag;
- omedelbar verkställighet inte meddelas;
- samt att efterbehandlingsplan ska inges tre år innan verksamheten upphör.

Länsstyrelsen har motsatt sig att frågan om omhändertagande av rejektivatten delegeras till tillsynsmyndigheten.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Region Gotland, har, efter det att Förvaltningsrätten i Stockholm genom dom den 29 april 2014, mål 194-14, upphävt nämndens yttrande av den 10 december 2013, inkommit med ett nytt yttrande och angivit att de inte har något att erinra mot bolagets tillståndsansökan under följande förutsättningar; att regionens uttag av vatten i Bästeträsk inte påverkas, att brytningen inte påverkar vattnet ur vare sig kvantitets- och kvalitetssynpunkt, att inläckande grundvattnen som pumpas ut ur brottet inte kommer att påverka de intilliggande vattentäkterna eller våtmarkerna negativt, att verksamheten inte inverkar negativt på närliggande Natura 2000-området, att prövningsmyndigheten i allt väsentligt fastställer villkor för verksamheten och endast undantagsvis delegerar till tillsynsmyndigheten att föreskriva ytterligare villkor och försiktighetsmått.

Region Gotland (regionen) har tillstyrkt bolagets ansökan endast under förutsättning att verksamheten inte påverkar Bästeträsk negativt såväl när det gäller kvalitet som kvantitet.

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har yrkat att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska godkännas, samt att tillstånd enligt bestämmelserna om Natura 2000 inte ska medges eftersom det på befintligt underlag är uppenbart att det inte kan uteslutas att kalkbrottet kommer att innebära skada på de livsmiljöer som avses att skyddas.

Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) har hänvisat till tidigare yttranden i målet. I tidigare yttranden har SGU tillstyrkt ansökan.

Svenska Naturskyddsföreningen (SN) har yrkat att ansökan i första hand ska avslås och i andra hand avvisas. SN har även yrkat att bolagets begäran om verkställighetsförordnande ska avslås. SN har vidare yrkat att domstolen ska meddela föreläggande att återställa de skador som bolagets redan påbörjade åtgärder inneburit på naturmiljön och, i de delar detta inte är möjligt, kompensera skadorna.

Naturskyddsföreningen Gotland har yrkat att bolagets ansökan ska avslås i sin helhet, att miljökonsekvensbeskrivningen inte godkännas, att beslut om dispens från artskyddsförordningen inte ska medges, att det ska göras en samlad bedömning av denna ansökan, SMA Mineral AB:s och Region Gotlands pågående och planerade verksamheter i området samt att verkställighetsförordnande inte ska beviljas.

Svenska Botaniska Föreningen och Gotlands Botaniska Förening har yrkat att Nordkalks ansökan ska avslås, att bolaget ska föreläggas att inkomma med en dispensansökan från förbuden i artskyddsförordningen (artikel 12 i art- och habitatdirektivet) samt att verkställighetsförordnande inte ska medges.

Föreningen bevara Ojnareskogen har yrkat att det ska göras en samlad prövning av bolagets och SMA Mineral AB:s ansökningar om tillstånd för brytning, att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska godkännas, att ansökan ska avslås samt om mark- och miljödomstolen meddelar tillstånd att verkställighetsförordnande inte ska medges samt att Bluttmo källmyr ska ingå i kontrollprogrammet.

Fältbiologarena har anslutit sig till Svenska Naturskyddsföreningens yrkanden.

AF och EF har, som det får förstås, yrkat att bolagets ansökan ska lämnas utan bifall samt att en samordnad prövning av nu aktuell ansökan och SMA Mineral AB:s ansökan ska ske.

CB och HB har yrkat att mark- och miljödomstolen ska avslå ansökan om tillstånd till täktverksamhet m.m., inte ska godkänna miljökonsekvensbeskrivningen samt inte medge verkställighetsförordnande.

SB och PF har yrkat att bolagets ansökan ska avslås, att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska godkännas, att det ska ske en samlad prövning av bolagets nu aktuella ansökan och SMA Mineral AB:s ansökan vid ZZ samt, för det fall tillstånd meddelas, att verkställighetsförordnande inte ska medges.

BM har i första hand yrkat att mark- och miljödomstolen ska avslå ansökan om tillstånd, i andra hand att bolaget ska föreläggas att komplettera underlaget för ansökan samt yrkar härtill att bolaget föreläggs att komplettera underlaget avseende omfattning av kväveutsläpp på grund av sprängning och hantering av sprängstensmassor. I sista hand ansluter BM sig till länsstyrelsens andrahandsyrkande med tillägget att villkor 10 och 15 jämväl ska utformas i enlighet med hennes förslag. Hon har vidare yrkat att mark- och miljödomstolen ska om-pröva frågan om hon ska anses vara sakägare i vattenrättslig mening. Slutligen har BM hemställt att mark- och miljödomstolen inhämtar förhandsavgörande från Unionsdomstolen avseende tillämpningen av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG (vattendirektivet).

Bräntings Gård AB och MK har yrkat att bolagets ansökan ska avslås.

Föreningen Urbergsgruppen har yrkat att mark- och miljödomstolen ska underkänna miljökonsekvensbeskrivningen, att Nordkalks ansökan ska avslås, att en samlad bedömning av nu aktuell ansökan och Svenska Mineral AB:s ansökan ska göras samt att verkställighetsförordnande inte ska meddelas.

Region Gotland, länsstyrelsen och BM har yrkat att de ska tillerkännas ersättning för sina rättegångskostnader.

ANSÖKAN M.M.

Ansökan kan, efter kompletteringar, sammanfattas enligt följande.

Orientering

Miljöpåverkan från kalkstensbrytning

Kalkstensbrytningen är en process där ett naturligt förekommande mineral lösgörs från berget och transporteras vidare till krossning och siktning. Den naturliga kalkstenen i sig innehåller endast mycket marginella mängder av andra mineraliska komponenter än kalciumkarbonat, som är den kemiska sammansättningen för mineralet kalцит och bergarten kalksten. Mindre mängder magnesium förekommer i någon enstaka procent karbonatform i form av s.k. dolomitisering.

Kalkstenen kan vidareförädlas till bränd och släckt kalk i en termisk process där kalkstenen bränns och producerar kalciumoxid och i det följande processteget kan den brända kalken blandas med vatten och bilda kalciumhydroxid. Dessa kalkprodukter är mera reaktiva än kalkstenen i sig och binder till sig andra komponenter, vilket är den mekanism som utnyttjas då bränd och släckt kalk används som reagens i diverse reningsprocesser eller andra industriella processer. Brytning av kalksten innebär en mycket begränsad miljöpåverkan jämfört med annan gruvverksamhet. Kalkstenen i sig är en miljöprodukt.

Kort orientering kring den ansökta verksamheten

Den verksamhet bolaget ansöker om tillstånd till, Bungetäkten, finns mycket utförligt och detaljerat beskriven i det processmaterial som ligger till grund för prövningen av målet och till vilket bolaget vill hänvisa.

Bungetäkten syftar till att ersätta bolagets nuvarande täkt i Klinthagen. Arbetet för att öppna ett nytt brott i Bunge har pågått sedan år 1998 och har inkluderat markköp, prospektering, planering, provbrytning och omfattande domstolsprocesser under sju års tid. När ett verkställbart tillstånd meddelats återstår 1,5–2 års arbete med förberedande arbeten innan Bungetäkten kan tas i drift och leverera kalkstensråvara till industri- och hamnanläggningen i Storugns.

Uppdaterad sakägarförteckning

Bolaget har angett två sakägare i vattenrättslig mening, Region Gotland och HL (fastigheten YY).

Övriga justeringar och kompletteringar av ansökan för att möjliggöra en samlad prövning som följer av 7 kap 28 a och 28 b §§ miljöbalken samt artikel 6.3 i art- och habitatdirektivet

Högsta domstolen har med undanröjande av både Mark- och miljööverdomstolens dom den 5 juli 2012 i mål M 10582-11 (nedan MÖDs tillståndsdom år 2012) och mark- och miljödomstolens dom den 30 november 2011 i mål M 5418-10 (nedan MMD:s dom år 2011) visat målet tillbaka till mark- och miljödomstolen för fortsatt

handläggning. Enligt punkt 26 i Högsta domstolens beslut år 2013 ska bolagets ansökan om att få bedriva en verksamhet som kan påverka Natura 2000-områden bedömas vid en samlad prövning. MÖDs tillåtlighetsdom år 2009 får därvid inte hindra en tillståndsprövning som uppfyller kraven i artikel 6.3 i Rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet). Prövningen bör enligt Högsta domstolen även omfatta frågan om dispens enligt artskyddsförordningen.

Bolaget har sammanställt underlaget för den förnyade Natura 2000-prövningen genom att komplettera och uppdatera tidigare i målet ingivna miljökonsekvensbeskrivningar och övrigt bedömningsunderlag av betydelse för prövningen.

Av bolaget ingivet processmaterial så som det föreligger idag åberopas i sin helhet till stöd för framställda yrkanden i målet.

Åtminstone nedan nämnda frågor – med undantag av Natura 2000-tillståndet – är därmed i enlighet med Högsta domstolens beslut, rättskraftigt avgjorda genom Miljööverdomstolens tillåtlighetsdom år 2009 och ska ligga till grund för den nu aktuella tillståndsprövningen:

- 1) frågan om täktens lokalisering;
- 2) riksintresseavvägningen (dvs. minneralförsörjningsintressets företräde framför naturvårdsintresset);
- 3) verksamhetens påverkan på skyddade och hotade arter;
- 4) tillåtligheten för täktverksamheten enligt 9 kap miljöbalken;
- 5) tillåtligheten för vattenverksamheten enligt 11 kap miljöbalken
- 6) tillåtligheten för transportband och serviceväg;
- 7) samt att 1973 års beslut om förbud mot utsläpp av avloppsvatten inte utgör något hinder mot tillstånd till verksamheten.

Enligt bolaget är villkorsregleringarna i MÖDs tillståndsdom år 2012 väl avvägda och lämpliga gällande de delar av målet där tillåtligheten är rättskraftigt avgjord enligt vad som framförts ovan.

Den kommande tillståndsprövningen i målet kan därmed inriktas på den av Högsta domstolen förutskickade samlade bedömningen av tillåtlighet och villkorsreglering i samband med tillståndsprövningen av verksamhetens påverkan på omkringliggande Natura 2000-områden.

Föremålet för prövning vid tillämpning av Natura 2000-reglerna i 7 kap. 28 a och 28 b §§ miljöbalken samt artikel 6.3 i art- och habitatdirektivet

Högsta domstolens beslut år 2013 anger att 2009 års tillåtlighetsdom inte får hindra en Natura 2000-prövning som uppfyller unionsrättens krav. Enligt Högsta domstolen innebär unionsrätten sammanfattningsvis att det ska göras en fullständig, exakt och slutlig bedömning i samlad form när en ansökan om tillstånd avser en verksamhet som kan påverka ett Natura 2000-område. Högsta domstolen ger anvisningar för principerna för *hur* en Natura 2000-prövning ska göras, men avgörandet är inte lika

tydligt i fråga om *vad* som ska provas enligt unionsrätten, dvs. vad som utgör ramen för prövningen i det återförvisade målet.

Högsta domstolen redogör inte närmare för tillämpningsområdet och syftet bakom Natura 2000-bestämmelserna i 7 kap. 28 a och 28 b §§ miljöbalken samt artikel 6.3 i art- och habitatdirektivet. Det kan här konstateras att tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken krävs för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Avgörande för reglernas tillämpning är inte vad det rör sig om för verksamhet eller åtgärd, utan fokus ligger helt på den effekt och påverkan som kan uppkomma på ett Natura 2000-område. Konstruktionen av reglerna i 7 kap. 28 a och 28 b §§ miljöbalken, där det först bedöms om tillståndsplikt föreligger och, om så är fallet, därefter provas om tillstånd kan meddelas, överensstämmer med artikel 6.3 i art- och habitatdirektivet och unionsrätten (se mål C 258/11, "Sweetman" punkt 29 och 31 samt mål C-127/02, "Waddenzee", punkt 40, 43 och 53-54).

Vad gäller Bungetäkten torde det vara mer eller mindre ostridigt i målet att ett Natura 2000-tillstånd i och för sig krävs med hänsyn till lokaliseringen i anslutning till Natura 2000-områdena Bräntings haid och Bästeträsk. Bolaget har i enlighet härmed, vid sidan av tillstånd enligt 9 kap. och 11 kap. miljöbalken, även ansökt om ett Natura 2000-tillstånd enligt 7 kap. 28 a och 28 b §§ miljöbalken. Det första ledet av prövningen, dvs. frågan om täktverksamheten kan påverka Bräntings haid respektive Bästeträsks Natura 2000-områden på ett betydande sätt eller inte, torde därmed vara av mindre relevans vid kommande prövning.

Vad sedan gäller själva tillståndsprövningen, dvs. för avgörande om en tillståndsansökan ska bifallas eller avslås, regleras denna i 7 kap. 28 b § miljöbalken. I denna bestämmelse görs dock vissa ytterligare avgränsningar och preciseringar i fråga om vad som är föremålet för prövning i ett tillståndsärende. Dessa avgränsningar och preciseringar hänför sig till det bakomliggande syftet och målsättningen med art- och habitatdirektivet. En första konsekvens av detta är att tillståndsprövningen enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken är begränsad till verksamhetens eller åtgärdens konsekvens för de livsmiljöer och arter som området utsetts för att skydda, jfr lagtextens *som avses att skyddas* (se EU-domstolens dom i mål C-127/02, "Waddenzee", punkt 54 och 59). Vilka livsmiljöer och arter som Bungetäktens effekter ska provas mot framgår av Naturvårdsverkets förteckning i NFS 2004:8.

Även om unionsrätten innebär att det i målet ska göras en fullständig, exakt och slutlig bedömning i samlad form av bolagets ansökan om tillstånd till en verksamhet som kan påverka ett Natura 2000-område och att denna prövning ska vara allsidig, är föremålet för prövningen i sig tydligtvis avgränsad till verksamhetens påverkan och effekter på ovan angivna livsmiljöer och arter i enlighet med unionsrätten och målsättningen med direktivet.

Skadebedömningen enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken och art 6.3 i art- och habitatdirektivet

Vad gäller den materiella prövningen, eller gränsen för när en verksamhet ska ges tillstånd eller inte, uttrycks bedömningsgrunden i 7 kap. 28 b § miljöbalken. Inled-

ningsvis kan noteras att den *samlade bedömning* som här anvisas i första hand torde handla om att bedöma de kumulativa effekterna från sökt verksamhet tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter. I Bungefallet har en sådan bedömning gjorts tillsammans med SMA:s pågående och planerade täktverksamhet på den näraliggande fastigheten ZZ samt Region Gotlands planerade vattenuttag ur sjön Bästeträsk.

Vad sedan gäller begreppet *skada* på en livsmiljö avser detta något betydligt mer komplext än att bara konstatera att någon typ av fysiskt ingrepp, störning eller påverkan på området kan förekomma. I Bungefallet har det hävdats att varje påverkan, hur obetydlig den är, på Bästeträsks eller Bräntings haid's Natura 2000-områden, skulle innebära en otillåten skada. Så är inte fallet. Skadebegreppet är istället knutet till en bedömning av verksamhetens påverkan på utpekade livsmiljöers och arters bevarandestatus. Frågan är hur verksamheten kommer att påverka förutsättningarna för att långsiktigt bevara naturtypen i området och därmed syftet med området. I praxis har det, till skillnad från i detta fall, ofta handlat om direkta arealförluster. Detta genom att en del av Natura 2000-området, som innehåller en livsmiljötyp som området utpekats för att skydda, tas i anspråk, t.ex. för ett vägbygge eller liknande. Hur stor del som kan tas i anspråk utan att det innebär en otillåten skada beror bl.a. på det aktuella ingreppets påverkan på livsmiljöns bevarandestatus i det enskilda fallet och påverkan på livsmiljöns funktion. Det är noterbart de skyddade naturtyperna i Natura 2000-områdena som helhet som inte får skadas, se MÖD 2004:68. Bevarandestatusen för livsmiljön bedöms i ett bredare perspektiv än bara för den del av Natura 2000-området som direkt påverkas. För bedömningen är det därför av intresse hur stora arealer av livsmiljötypen som totalt sett finns i området. Enligt unionsrätten, som den uttolkats av EU-domstolen, kan även det aktuella Natura 2000-områdets betydelse i sig för att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus för aktuell livsmiljötyp beaktas (se EU-domstolens dom i mål C-127/02, "Waddenzee", punkt 54). Även livsmiljöns förekomst i ett större geografiskt område synes därmed ingå i prövningen. Det framstår som logiskt att en livsmiljö i ett område som primärt utsetts för att skydda denna livsmiljö enligt målsättnigen med direktivet åtnjuter ett starkare skydd än samma livsmiljö i ett näraliggande område som mer av en händelse råkar innehålla livsmiljön i fråga i en randzon. Områdets betydelse för bevarandet av livsmiljön torde då vara mindre enligt "Waddenzee". En bidragande orsak till att dessa situationer uppkommer är att Natura 2000-områdenas gränser vanligen följer fastighetsgränser snarare än naturmiljöernas gränser. I den uppdaterade och ingivna miljökonsekvensbeskrivningen avseende Bungetäkens bedömda påverkan och effekter på Natura 2000-områdena Bräntings haid och Bästeträsk anges relevanta arealuppgifter för de livsmiljöer som kan påverkas av verksamheten på tre nivåer. I den högra tredje kolumnen i nedanstående tabeller anges hur stora arealer av berörd naturtyp som totalt sett finns på nordöstra Gotland, inkluderande även andra näraliggande Natura 2000-områden. Av detta kan bl.a. slutsatser dras om Bräntings haid's respektive Bästeträsks betydelse i sig för att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus för aktuell livsmiljötyp sett till sitt naturgeografiska sammanhang. Den andra kolumnen anger arealen av de skyddade naturtyperna inom respektive Natura 2000-områdena som helhet. Den första kolumnen utvisar arealen inom en 300 m zon runt tükten. Det bör i detta sammanhang observeras att faktiskt bedömt influensområde runt tükten endast är 180 m.

Naturtyp	Areal inom 300 m-området (ha)	Total yta inom Bäs-teträsk (ha)	Total areal inom N2000-områden NO Gotland (ha)
Kalkhällmarker 6280	1,2	110	436
Fuktängar med blååtäl eller starr 6410	0,2	16	46
Kalkkärr med gotlandsag 7210	0,9	40	195
Rikkärr 7230	0,9	15	115
Västlig taiga 9010	20	428	1 052
Skogbevuxen myr 9740	1,1	4	51
Total	24	1 484	3 271

Naturtyp	Areal inom 300 m-området (ha)	Total yta inom Brän-tings haid (ha)	Total areal inom N2000-områden NO Gotland (ha)
Basiska berghällar 6110	0,9	0,9	8
Kalkhällmarker 6280	19	160	436
Fuktängar med blååtäl eller starr 6410	1,1	4,8	46
Rikkärr 7230	9,3	23	115
Västlig taiga 9010	24	223	1 052
Total	54	424	3 271

Bungetäktens påverkan på andra utpekade livsmiljöer och arter i områdena än ovan nämnda ingår naturligtvis också i prövningen. Dessa bedöms dock vara av marginell betydelse.

Noterbart vid prövningen av detta mål är att den verksamhet Nordkalk ansöker om tillstånd till inte tar någon areal inne i berörda Natura 2000-områden i anspråk. Detta kan jämföras med situationen i det av Högsta domstolen refererade rättsfallet från EU-domstolen i mål C 258/11, "Sweetman". Målet gällde byggandet av en genomfartsled genom ett Natura 2000-område och skulle innebära en direkt bestående förlust av ca 1,47 ha av en livsmiljötyp som området utsetts för att skydda. EU-domstolen gör i domen vissa vägledande uttalanden kring vad som kan anses utgöra en otillåten skada enligt art 6.3 i art- och habitatdirektivet och konstaterar därvid att om projektet skulle medföra en permanent förlust av hela eller delar av en prioriterad livsmiljötyp som inte kan återbildas och vars bevarande har motiverat att det berörda området har utsetts till område av gemenskapsintresse, ska det berörda områdets integritet anses ta skada (se punkt 46 i domen).

Bungetäktens påverkan avser inte en permanent förlust av hela eller delar av någon livsmiljötyp, utan i huvudsak endast en begränsad risk för påverkan i en randzon

mot täktområdet. I detta fall är det heller inte fråga om livsmiljöer som inte kan återbildas.

Det finns överlag skäl att jämföra Bungetäktens begränsade påverkan på omgivande Natura 2000-områden med vad som prövats och godkänts i andra fall. I praxis har i många fall verksamheter eller åtgärder inne i Natura 2000-områden bedömts som tillåtna. Se t.ex. MÖDs avgörande den 17 september 2008 i mål M 680-08 (Fäbodliden) angående anläggande av en ny guldgruva inom Öreälvens Natura 2000-område. I det fallet tilläts anläggandet av ett dagbrott och ett sandmagasin över två bäckar som ingick i det skyddade området så att 2,5 km av den ena bäcken försvann. Fäbodliden är dessutom en sulfidmalmsgruva med ett avfall som producerar sura laklösningar innehållande bl.a. metaller. Detta att jämföra med den förhållandevis rena kalkstensbrytningen i Bungetäkten.

Natura 2000-bestämmelserna har i första hand utarbetas med sikte på verksamheter och åtgärder som bedrivs inom ett Natura 2000-område och således direkt tar en del av området i anspråk. Detta även om reglerna förvisso även är tillämpliga på verksamheter och åtgärder utanför själva området i den mån dessa innebär en motsvarande påverkan på de skyddade arterna och livsmiljöerna i området. Detta förhållande har också uppmärksammats i lagens förarbeten där följande anges. *I fråga om verksamheter och åtgärder som vidtas utanför ett skydds- eller bevarandeområde torde prövningen i flesta fall leda till slutsatsen att tillstånd kan lämnas. Att stoppa en verksamhet eller åtgärd som avses att vidtas utanför ett skydds- eller bevarandeområde kommer sannolikt att höra till undantagsfallen, (prop. 2000/01:111 sid 43).*

EU-kommissionen har gett ut en vägledning avseende bedrivande av mineralutvinning (NEEI-activities) i eller i anslutning till Natura 2000-områden. På sid 7 i *EU Guidance on undertaking new non-energy extractive activities in accordance with Natura 2000 requirements* anges t.ex. följande: *"There is no automatic exclusion of NEEI activities in and around Natura 2000. Instead, extractive activities shall follow the provisions outlined in Article 6 of the Habitats Directive to ensure that these activities do not adversely affect the integrity of Natura 2000 sites."*

Ett problem som uppkommit vid de rättsliga Natura 2000-prövningarna av Bungetäkten är att täktens motståndare, däribland kanske framförallt Naturvårdsverket, förefaller tillämpa en avsevärt strängare bedömningsgrund i fråga om vad som är en tillåten påverkan från Bungetäkten jämfört med vad som tillämpats i andra fall. Hade det synsätt rörande skadebedömningen som Naturvårdsverket försöker hävda i fråga om Bungetäkten haft något fog för sig hade t.ex. tillståndsansökan avseende Fäbodliden utan vidare avslagits och EU-kommissionen knappast haft skäl att ge ut ovan angivna vägledningsdokument om mineralbrytning i Natura 2000-områden. Se även nedan rörande rättsfallet "Alto Sil" och andra avgöranden från EU-domstolen som åberopats i målet.

I detta sammanhang är det av intresse, och som en referens och jämförelse med Bungetäkten, att närmare kommentera det av Högsta domstolen refererade rättsfallet från EU-domstolen i mål C-404/09 "Alto Sil" och vad det målet mer konkret handlar om. Enligt detta rättsfall ansågs Spanien ha underlåtit att uppfylla sina skyl-

digheter enligt bl.a. MKB-direktivet och art- och habitatdirektivet genom att ha beviljat tillstånd till kolbrytning i olika dagbrott. Målet gällde sex olika dagbrott för kolbrytning varav fyra noterbart var belägna inne i Natura 2000-området Alto Sil.

Inledningsvis kan konstateras att målet "Alto Sil" handlar om kolbrytning i dagbrott vilket typiskt sett innebär en betydligt större omgivningspåverkan än kalkstensbrytning, som måste betraktas som en förhållandevis ren gruvverksamhet. Målet "Alto Sil" gäller bl.a. om kolbrytningens påverkan på brunbjörn och tjäder hade utretts tillräckligt innan tillstånd meddelades. Natura 2000-området Alto Sil hade utpekats för att skydda bl.a. dessa arter. Domstolen kunde i denna del bl.a. konstatera att miljökonsekvensbeskrivningen beträffande ett av dagbrotten, Ladrones, inte innehöll några uppgifter alls om verksamhetens påverkan på den utpekade arten tjäder. Domstolen ansåg därför att miljökonsekvensbeskrivningen inte var tillräcklig på denna punkt. En intressant jämförelse med Bungetäkten är här att koldagbrottet Ladrones var beläget inne i Natura 2000-området Alto Sil och tog i anspråk en yta av 117 ha av Natura 2000-området. Vad gäller dagbrottet Ladrones påverkan på arten brunbjörn framgick emellertid av miljökonsekvensbeskrivningen att verksamhetens endast ansågs orsaka en marginell minskning av denna arts livsmiljö och att verksamheten inte påverkade något område som var avgörande för brunbjörnens bestånd. EU-domstolen fann inte skäl att ifrågasätta lämpligheten av miljökonsekvensbeskrivningen i denna del, trots att det således rörde sig om ett 117 ha stort kolgruvetagbrott inne i Natura 2000-området.

Domstolen prövade även om det var riktigt att meddela tillstånd till ett annat 405 ha stort dagbrott Nueva Julia som låg utanför, men gränsade till Natura 2000-området Alto Sil. Vad gäller Nueva Julia konstaterade domstolen att miljökonsekvensbeskrivningen inte innehöll någon information eller några uppgifter om projektets påverkan på vare sig brunbjörnsbeståndet eller på tjäderbeståndet. Eftersom varken miljökonsekvensbeskrivningen till Ladrones eller till Nueva Julia innehöll några utredningar eller bedömningar av respektive dagbrotts påverkan på tjäderbeståndet konstaterade domstolen inte oväntat att någon analys av dagbrottens eventuella kumulativa effekter inte heller fanns, vilket befanns strida mot art- och habitatdirektivet.

Enligt bolaget finns det ingen grund för att åberopa målet "Alto Sil" till stöd för att Bungetäkten skulle strida mot art- och habitatdirektivet. Tvärtom handlar målet "Alto Sil" om ett intrång och påverkan på ett Natura 2000-område av en helt annan proportion och omfattning än vad som är fallet med Bungetäkten. Vad gäller prövningsunderlaget fällt Spanien för att berörda miljökonsekvensbeskrivningar helt saknar utredning om kolbrytningens påverkan på arten tjäder, som var en av arterna området särskilt pekats ut för att skydda. Detta ska jämföras med det mycket omfattande och omsorgsfulla underlag om verksamhetens påverkan på omkringliggande Natura 2000-områden som bolaget presenterat i målet och som legat till grund för såväl MÖDs tillåtlighetsdom år 2009 som MÖDs tillståndsdom år 2012. Vad gäller den kumulativa bedömningen med andra verksamheter har dessa verksamheters påverkan fortlöpande vägts in i bedömningen allteftersom kunskapsunderlaget vuxit i de delvis parallellt pågående målen.

Vad som främst är slående vid jämförelsen med målet "Alto Sil" är dels vilken förhållandevis begränsad påverkan Bungetäkten har på omgivande Natura 2000-områden, dels hur omsorgsfulla och omfattande de utredningar och undersökningar som bolaget utfört i målet är. Samma konstaterande kan göras vid en jämförelse av Bungefallet med andra rättsfall som Naturvårdsverket åberopat under processen. Bland dessa kan t.ex. nämnas rättsfallet C-304/05 som gällde anläggande av skidpister i ett skogsområde som var ett Natura 2000-område. Projektet innefattande kalhuggning av ett 50 meter brett och 500 meter stort område, men omfattade även andra arbeten som konstruktion av en kabinbana och en fyrsitsig lift, anläggande av dalstation och skidstadion, en parkering, konstruktion av en bro över ett vattendrag, ledningar och serviceinfrastruktur, snökanoner och en värmestuga, allt inne i själva Natura 2000-området. Jämförelse kan även göras med rättsfallet C-239/04 som liksom "Sweetman" rörde anläggandet av en motorväg rakt igenom ett Natura 2000-område.

Oaktat alla olikheter fallen emellan i övrigt måste Bungetäktens högst begränsade randeffekter mot Bästeträsk och Bräntings haid's Natura 2000-områden relativt sett betraktas som försumbara jämfört med de intrång och den påverkan och de effekter på berörda Natura 2000-områden som varit föremål för prövning i ovan nämnda rättsfall.

Vad Högsta domstolens beslut säger om principerna för Natura 2000-prövningen

Enligt vad Högsta domstolen anför i sitt beslut år 2013 ska en Natura 2000-prövning omfatta alla de effekter som den sökta verksamheten kan få på Natura 2000-området. Vidare ställer unionsrätten höga krav på det vetenskapliga utredningsunderlaget samt att prövningen ska resultera i fullständiga, exakta och slutliga bedömningar och slutsatser som skingrar varje rimligt vetenskapligt tvivel i fråga om de planerade arbetenas påverkan på området.

Enligt vad som anges ovan angående skadebedömningen handlar det inte om att på detta sätt visa att verksamheten inte kan påverka områdena överhuvudtaget, utan om att fastställa att verksamhetens bedömda effekter inte riskerar att påverka bevarandestatusen inom området i så hög grad att förutsättningarna för att långsiktigt bevara naturtypen i området som helhet, och därmed syftet med området, försämras på ett otillåtet sätt. Följden av detta blir att även om det inte skulle gå att fastställa exakt vad Bungetäkten får för konsekvenser i varje enskildhet i det absoluta närområdet, så kan det anses vetenskapligt bevisat att påverkan i vart fall inte når upp till vad som skulle kunna utgöra otillåten skada på området som helhet. Det är kring denna påverkansnivå ingen osäkerhet ska finnas och som domstolen ska försäkra sig om.

Vad gäller beviskravet och skingrandet av rimliga vetenskapliga tvivel, kan det konstateras att kravet ställs relativt högt. Skillnaden mellan att det inte finns någon utredning alls som i "Alto Sil" och de ytterst omfattande utredningar och baslinjemätningar som bolaget presenterat i detta mål är dock uppenbar. Man kan även notera att EU-domstolen själv nyanserar beviskravet något i mål C 127/02, "Waddenzee". Punkt 37: *Det kan emellertid inte uteslutas att en sådan plan eller ett sådant projekt, trots att de behöriga nationella myndigheterna som godkände planen eller*

projektet inte kan klandras på något sätt, sedermera visar sig kunna ge upphov till sådana försämringar eller störningar. Under dessa omständigheter kan artikel 6.2 i livsmiljödirektivet tillämpas för att uppfylla det väsentliga målet att bevara och skydda miljön, till vilket bevarande av livsmiljöer och vilda djur och växter hör, vilket framgår av direktivets första skäl (notera att artikel 6.2 och 6.3 avser samma skyddsnivå, jfr "Sweetman "punkt 32).

EU-domstolens skrivning ovan ger uttryck för en realistisk insikt om karaktären på de naturvetenskapliga frågeställningar som ingår i prövningen. Naturen i sig låter sig inte definieras enligt exakta metoder. Naturmiljön liksom gränserna mellan olika livsmiljöer är ofta flytande och en viss osäkerhet ligger redan i de klassificeringar som legat till grund för utpekandet av ett område. Unionsrätten ger således utrymme för en rimlighet i tolkningen av kravet på underlaget för en tillståndsprövning. En absolut visshet rörande den komplexa verklighet som ska prövas och bedömas kan knappast erhållas i varje enskildhet. Det skulle i sådana fall i princip aldrig gå att uppfylla beviskraven vid en Natura 2000-prövning. Detta har dock uppenbarligen inte varit lagstiftarens avsikt. Det finns knappast något projekt i Sverige, och sannolikt inom EU i övrigt, som varit föremål för sådana noggranna baslinjemätningar, inventeringar och utredningar som Bungetäkten.

Uppdaterat förslag till kontrollprogram för påverkan på skyddade livsmiljöer och skyddade arter

Enligt vad som framgår nedan bedömer bolaget att det finns en betydande marginal mellan den begränsade påverkan på omgivande Natura 2000-områdena som Bungetäkten kan befaras ge upphov till och gränsen för vad som enligt artikel 6.3 i art- och habitatdirektivet och praxis skulle betraktas som en otillåten skada eller störning på de skyddade livsmiljöerna respektive arterna. Detta hindrar dock inte att tillståndet för de utpekade livsmiljöer och arter som riskerar att påverkas av täktverksamheten i Natura 2000-områdena noggrant bör följas upp genom ett särskilt utarbetat kontrollprogram. I praktiken utgör ett system med baslinjemätningar, uppföljande kontroll och utvärderingar en skyddsåtgärd i sig.

Länsstyrelsen har motsatt sig att frågan om att fastställa ett kontrollprogram för verksamheten delegeras till tillsynsmyndigheten. Nordkalk instämmer i denna bedömning och hemställer därför om att mark- och miljödomstolen fastställer kontrollprogrammet i domen.

Principerna bakom Bungetäktens kontrollprogram vad avser Natura 2000-uppföljning

Enligt vad som framgår ovan innebär inte varje fysisk påverkan på omkringliggande Natura 2000-områden en otillåten skada eller störning. Det föreslagna kontrollprogrammet avseende uppföljning av påverkan på Natura 2000-områdena kommer att ge mycket goda förutsättningar för att följa och notera tendenser till eventuella förändringar i vissa särskilt utpekade skyddade naturtyper, rikkärr, kalkkärr med gotlandsag och fuktäng. (Kontrollprogrammet kommer att kompletteras med ett uppföljningsprogram för kalkkärr med gotlandsag avseende areal.) Detta ger även goda förutsättningar för att i god tid vidta åtgärder för att motverka sådana förändringar. De försiktighetsmått och skyddsåtgärder som kan aktualiseras är i hög grad bero-

ende av ett fastställande av den bakomliggande orsaken till en konstaterad förändring. De bör lämpligen inte fastställas i kontrollprogrammet i förväg.

Kontrollprogrammet för Bungetäkten har redan varit i drift under flera år med baslinjemätningar för att i olika avseenden fastställa ingångsvärden för relevanta uppföljningsparametrar. Att det föreligger ett sådant grundligt underlag inför en Natura 2000-prövning torde vara unikt i sig. Det bör här dessutom noteras att täkten först efter ett antal års drift kommer att närma sig de skyddade områdena. Inledningsvis medför täktverksamheten således ingen påverkan av betydelse på områdena. Under denna tid kan naturliga förändringar och mellanårsvariationer observeras. I och med att täkten närmar sig de skyddade områdena övergår kontrollen mer till uppföljning och kvantifiering av eventuella förändringar.

Uppföljningen enligt kontrollprogrammet syftar till att detektera trender och ge indikationer på förändringar i området. Detekteras indikationer på förändringar blir nästa steg att analysera orsakerna till dessa. Noteras t.ex. en ökad täckningsgrad av träd och buskar eller ökad vegetationshöjd i rikkärret kan detta vara en indikation på hydrologisk påverkan. Det är dock inte säkert att det är täktverksamheten som är orsaken till förändringen. Även rikkärr som inte påverkas av täkter växer igen. Orsaken är ofta upphörd hävd, dvs. att tidigare bete eller slåtter upphört. Diffusa källor som mer allmänt förekommande luftburna föroreningar kan också vara bidragande orsak. Om orsakerna till förändringarna inte kan hänföras till täktverksamheten och ligger utanför bolagets kontroll är det naturligtvis inte rimligt eller motiverat att kräva att bolaget ska vidta åtgärder eller stoppa verksamheten. Åtgärderna som sådana, t.ex. röjning av träd och buskar inne i Natura 2000-området, ligger i många fall också utanför bolagets kontroll och hör snarare hemma under Länsstyrelsens förvaltning av området. Visar sig orsaken vara kopplad till förändringar i de hydrologiska förhållandena och om dessa förändringar beror på påverkan från täktverksamheten ska åtgärder vidtas för att motverka förändringarna. Ett eventuellt orsakssamband kan t.ex. fastställas genom att spåra ändrade mätresultat i den hydrologiska övervakningen och kontrollen vad gäller yt- och grundvatten runt täkten och jämföra dessa mätningar med indikationer på förändringar i omkringliggande rikkärr.

Huvudsyfte med föreslagna kontroll- och skyddsåtgärder är att upprätthålla vattenbalansen och vattenkvaliteten runt täkten. Bolaget har övervakat hydrologin i området genom ett omfattande mätprogram sedan mars 2007. Detta arbete kommer att fortsätta och intensifieras inför den planerade driftstarten enligt vad som framgår av förslaget till kontrollprogram. Grundvattennivåmätningar och hydrologisk övervakning av ytvattenförhållandena har pågått under lång tid i syfte att bygga upp en s.k. "baseline", dvs. referensvärden att jämföra med för att kunna skilja på naturliga nivåvariationer i det hydrologiska systemet och förändringar som följer av täktverksamheten.

Kommentar till villkorsförslag avseende vatten

Bolaget anser att de villkor som föreskrevs i MÖDs tillståndsdom år 2012 i allt väsentligt är rimliga och relevanta.

Bolaget föreslår dock en justering av villkor 16 avseende begränsningsvärdena för det vatten som under det första brytskedet förs ut från täkten till marker inom Bästeträsks tillrinningsområde enligt följande:

Mätparametrar	Begränsningsvärden för brytfas ett	Begränsningsvärden för brytfas två, tre och fyra
Oljeindex	0,1 mg/1	0,1 mg/1
Totalkväve	2,6 mg/1	1,0 mg/1
Klorid	50 mg/1	20 mg/1
Sulfat	50 mg/1	20 mg/1
Konduktivitet	75 mS/m	75 mS/m
Suspenderat material	20 mg/1	20 mg/1

Motiv för föreslagna ändrade halter för totalkväve, klorid och sulfat under första brytfasen

Bolaget kan inrätta sig efter länsstyrelsens förslag till begränsningsvärden på 1 mg/1 totalkväve samt 20 mg/1 för sulfat och klorid för våtmarksrecipienterna i nedströms liggande våtmarksområden, vilka har högst skyddsvärde. Eftersom bolaget under den första brytfasen ska återföra allt täktvatten mot Ojnaremyr söder om Natura 2000-områdets våtmarker finns dock miljömässigt motiverade skäl att beakta den kända utspädning av täktvattnet som kommer att ske i Ojnaremyr innan vattnet når det nedströms liggande Natura 2000-området. Grundvattenbildningen bedöms vara densamma i hela Bästeträsks och därmed Tvärlingsmyrs avrinningsområde och styrs av nettonederbörden. Årstidsvariationerna i den framtida täktvattenbildningen och Ojnaremyrs vattenföring kommer därför att vara likartade, vilket bedöms innebära att spädningfaktorn blir densamma under hela året. Förväntad täktvattenbildning i slutet av brytfas ett dvs. efter ca fem-sju år ligger beräknat som ett worst-case på 7 l/s. Medelflödet genom Ojnaremyr är ca 30 l/s. Detta ger en beräknad spädningfaktor på 7:23 (förenklat omräknat till spädningfaktor ca 1:3).

Den beräknade spädningfaktorn 7:23 ligger därmed till grund för bolagets förslag till justerat begränsningsvärde till 2,6 mg/1 för totalkväve under första brytfasen. För sulfat och klorid ger spädningfaktorn 7:23 ett nytt begränsningsvärde för första brytfasen på runt 60 mg/1, som försiktigt beräknat föreslås justeras till 50 mg/1.

För efterföljande brytfaser bedöms sedan spädningseffekten stegvis minskar vid fortsatt återföring av täktvatten via Ojnaremyr. För de fortsatta brytfaserna kommer också en viss mängd av täktvattnet behöva återföras direkt in i Natura 2000-området Bästeträsk utan någon möjlighet till utspädning varför begränsningsvärdet föreslås vara 1 mg/1 för totalkväve och 20 mg/1 för klorid och sulfat för de efterföljande brytfaserna två, tre och fyra, dvs. helt i enlighet med MÖD:s tillståndsdom år 2012.

Motiv till förslaget att endast använda mätparametern suspenderat material

Bolaget föreslår att det i villkor 16 endast ska finnas ett begränsningsvärde för suspenderat material och inte, som i det villkor som fastställdes i MÖD:s tillståndsdom år 2012, både för turbiditet och suspenderat material. Orsaken är att det är frågan om två olika mätmetoder som syftar till att mäta samma sak, dvs. mängden sediment i utgående täktvatten. Bolaget ser inget skäl till dubbelreglering. Normalt an-

vänds suspenderat material som villkors- och redovisningsstandard för täkt- och gruvverksamheter.

Planering och projektering av tekniska åtgärder

Parallellt med den fortgående tillståndsprocessen har planering och projektering inför igångsättningen av verksamheten fortsatt. Detta innebär att det inför målets förnyade prövning nu finns större detaljkunskaper kring utförandet av de planerade försiktighetsmått och skyddsåtgärder som ska vidtas för att upprätthålla vattenbalans och vattenkvalitet runt täkten. I två sammanfattande PM, som upprättats av WSP, ges en bild av projekteringsförutsättningarna för den planerade vattenhanteringen i täkten inklusive täkt diken, sildammar och trummor, bedömda vattenvolymer, utformning av serviceväg m.m.

Med hänsyn till hur långt projekteringen av olika skyddsåtgärder framskridit anser bolaget att den delegation till tillsynsmyndigheten om att godkänna eller besluta om avvikelser i dessa frågor som föreskrevs i MÖD:s tillståndsdom 2012 nu kan utgå.

Efterbehandling

Bolaget har i målet presenterat olika efterbehandlingsalternativ för täkten. Det bolaget i första hand förespråkar är att kalkbrottet vattenfylls för att i framtiden kunna utgöra en råvattentäkt som i princip torde lösa vattenförsörjningsfrågan på norra Gotland under överskådlig framtid. Från Natura 2000-synpunkt torde det emellertid inte vara avgörande vilket alternativ som väljs. Det viktiga är efterbehandlingen innebär att bevarandestatusen för berörda arter och livsmiljöer långsiktigt kan bevaras. Av den utredning och bedömning som presenterats framgår att efterbehandlingsfasen inte ens i ett worst-case scenario där man i princip lämnar täkten åt sitt öde, skulle innebära någon oacceptabel påverkan på berörda områden.

Samlad bedömning av Bungetäktens påverkan på omgivande Natura 2000-områden

Risken för att berörda livsmiljöer och arter ska påverkas av täkten är i första hand knuten till täktens möjliga påverkan på yt- och grundvattenförhållandena i omgivningen. Enligt gällande praxis är det den faktiska bedömda påverkan *efter* vidtagande av föreskrivna skydds- och kontrollåtgärder som ska ligga till grund för bedömningen.

Prövningen tar sin avsats i tre grundläggande frågor:

- a) Vilken beskrivning av täktens hydrologiska omgivningspåverkan i fråga om vattenbalans och vattenkvalitet är relevant och ska ligga till grund för prövningen?
- b) Vilka kvarstående effekter och påverkan på omgivande naturmiljö kan förväntas uppkomma med tillämpning av de skyddsåtgärder, försiktighetsmått och kontrollåtgärder som bolaget redovisat i målet?
- c) Innebär bedömda kvarstående effekter och påverkan enligt punkt b) ovan en otillåten skada på utpekade naturmiljöer eller en otillåten störning för utpekade arter enligt 7 kap 28 b § miljöbalken, d.v.s. hur stor påverkan på ett Natura 2000-område är tillåten enligt gällande lagstiftning och praxis?

Det kan här noteras att MÖD vid sina tidigare prövningar utgått från att bevarandeområdena i täktens omedelbara närhet, trots vidtagna skyddsåtgärder, i viss mån kommer att påverkas av täktverksamheten, men att dessa kvarstående effekter inte är av den arten och omfattningen att de bedömts innebära en otillåten skada på utpekade naturmiljöer eller en otillåten störning för utpekade arter enligt 7 kap 28 b § miljöbalken. Enligt vad som anförs ovan finns det inte något i Högsta domstolens avgörande som säger att MÖD:s bedömningar i sak skulle vara felaktiga. Nordkalk vill här göra mark- och miljödomstolen uppmärksam på följande förhållande. Naturvårdsverket har genomgående under domstolsprövningen av Bungetäkten försökt få acceptans för ett synsätt som bygger på att varje påverkan eller effekt som Bungetäkten kan ge upphov till på Natura 2000-områdena som gränsar mot täkten är otillåten även om den är helt begränsad. Naturvårdsverket har inte fått något gehör för denna regeltolkning hos Mark- och miljööverdomstolen tidigare.

Bolaget har i enlighet med mark- och miljödomstolens föreläggande sammanställt och kompletterat underlaget för den förnyade prövningen av Natura 2000-frågan i den uppdaterade miljökonsekvensbeskrivningen (bilaga 3 till ansökan). Utredningen bekräftar riktigheten i MÖD:s tidigare bedömningar av frågan och visar sammantaget att verksamheten, ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder inte kan skada de livsmiljöer som avses att skyddas eller att skyddade arter utsätts för störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av arterna i området. Utredningen ger vid handen att livsmiljöerna kommer att bibehålla sin funktion och de skyddade arterna kommer ha tillräckliga utbredningsområden för att bli en livskraftig del av livsmiljön. Livsmiljöernas gynnsamma bevarandestatus kommer att bibehållas på lång sikt liksom områdenas grundläggande särdrag. Slutsatsen baseras på en fullständig, exakt och slutlig bedömning i samlad form som försiktigtvis gjorts med konservativa bedömningar och worst-case scenarion med låg sannolikhetsgrad för att inträffa. Några vetenskapligt belagda rimliga tvivel kan därför inte anses föreligga.

Frågan om dispens enligt artskyddsförordningen

Högsta domstolen förklarar i sitt avgörande år 2013 att MÖDs tillåtlighetsdom år 2009 inte får hindra en tillståndsprövning som uppfyller kraven i artikel 6.3 i art- och habitatdirektiv. I Högsta domstolens beslut anges följaktligen att bolagets ansökan om att få bedriva en verksamhet som kan påverka Natura 2000-områden ska bedömas vid en samlad prövning. Högsta domstolen tillägger därvid följande. *Prövningen bör omfatta också frågan om det ska ges dispens från förbuden i enligt artskyddsförordningen, eftersom den frågan tagits upp till behandling i Mark- och miljööverdomstolens nu överklagade dom om tillstånd.* (Se Högsta domstolens beslut 2013, punkt 26)

I MÖD:s tillståndsdom år 2012 konstateras att Miljööverdomstolen i sin tillåtlighetsdom år 2009 bedömt en skada på naturen inom täktområdet som ofrånkomlig men tillätlig. För *tydlighetens skull* bör enligt Mark- och miljööverdomstolen dispens från artskyddsförordningen för berörda arter inom täktområdet och området för transportbandet och servicevägen beviljas (se MÖD:s tillståndsdom år 2012 s. 41).

En första kommentar rörande detta är att Högsta domstolen tydligtvis inte begränsar rättsverkningarna av 2009 års tillåtlighetsdom i något annat hänseende än rörande tillståndsprövningen av Natura 2000-frågan enligt art 6.3 i art- och habitatdirektivet. Art- och habitatdirektivet skiljer dock mellan "Bevarande av livsmiljöer och habitat", som omfattar artiklarna 3–11 i direktivet respektive "Skydd av arter" som omfattar artiklarna 12–16. Frågan om undantag eller dispens från bestämmelserna om artskyddet regleras i artikel 16 i art- och habitatdirektivet och noterbart inte i artikel 6.3 i samma direktiv, vilken artikel Högsta domstolen refererar till. Artikel 6.3 gäller således skydd av *områden* och motsvaras av 7 kap 28 a och b §§ miljöbalken, medan artikel 3–11 gäller skydd av *arter* och regleras i artskyddsförordningen.

MÖD:s tillåtlighetsdom år 2009 innefattade en bedömning av verksamhetens påverkan på hotade och sällsynta arter. Frågan uppkommer därför varför Högsta domstolen, som menar att frågan om dispens från artskyddsförordningen ska prövas, endast förklarar att MÖD:s tillåtlighetsdom år 2009 inte får hindra en tillståndsprövning som uppfyller kraven i artikel 6.3 i art- och habitatdirektiv men i detta sammanhang inte omnämner artikel 12-16 rörande artskydd. Det måste nog anses som uteslutet att Högsta domstolen menar att en tillståndsprövning avseende påverkan på ett Natura 2000-område enligt artikel 6.3, innefattar en prövning av artskyddsfrågor utanför Natura 2000-området enligt andra artiklar i direktivet och att detta skulle vara så självklart att det inte ens behövde förklaras eller motiveras närmare. Förklaringen till att Högsta domstolen endast refererar till artikel 6.3 i sitt avgörande torde i stället sammanhålla med hur frågor om artskydd och eventuell dispens från reglerna hanteras i tillståndsärenden.

I artskyddsförordningen finns detaljerade bestämmelser om fridlysning. Där föreskrivs förbud mot att döda, skada, fånga eller störa vilt levande djur eller att ta bort eller skada sådana djurs ägg, rom eller bon, samt mot att ta bort, skada eller ta frön eller andra delar från vilt levande växter. I 4, 5 och 7 §§ fridlyses arter av djur och växter i hela landet på grund av bestämmelser i bl.a. art- och habitatdirektivet. Dessa arter är förtecknade i bilaga 1 artskyddsförordningen. I denna bilaga har djur- och växtarter olika markeringar beroende på behovet av skydd. Stort N betyder att arten kräver noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet. Sådana arter återfinns i art- och habitatdirektivets bilaga 4. Litet n betyder att arten kräver noggrant skydd enligt en nationell svensk bedömning eller till följd av ett internationellt åtagande. I 6, 8 och 9 §§ fridlyses arter av djur, växter och svampar som upptagits i artskyddsförordningens bilaga 2. Av bilagan framgår också om fridlysningen gäller i hela eller delar av landet. I 10-15 §§ finns undantag från fridlysningsbestämmelserna och regler om dispens från förbuden i 4–9 §§.

För att frågan om dispens överhuvudtaget ska aktualiseras i målet erfordras således att den planerade verksamheten kommer att bryta mot förbuden i 4–9 §§ artskyddsförordningen. Det är således inte tillräckligt att konstatera förekomsten av en viss artindivid förtecknad i någon av bilagorna till artskyddsförordningen för att dra slutsatsen att täktverksamheten kommer att bryta mot förbuden och därmed kräva en dispens. Berörda arter skyddas på olika nivåer enligt bestämmelserna ovan, men också mot olika typer av åtgärder. Fridlysningsbestämmelserna handlar om åtgärder

riktade mot själva artindividen, t.ex. att avsiktligt plocka en fridlyst blomma eller ta ägg från en skyddad fågelart.

Underlag för prövningen av artskyddsfrågan i målet

Vid prövningen av en verksamhet som är tillståndspliktig enligt t.ex. 9 kap miljöbalken ska det enligt praxis, i de fall det kan uppstå en konflikt med artskyddsintraset, finnas ett utredningsunderlag som gör det möjligt att bedöma verksamhetens förenlighet med artskyddsförordningen.

Nordkalk har låtit sammanställa resultatet av de inventeringar m.m. som låg till grund för prövningen i MÖD:s tillåtlighetsdom år 2009 och MÖD:s tillståndsdom år 2012. Dokumentet redovisar dels arter som identifierats vid bolagets egna inventeringar, dels arter som ArtDatabanken listat i inlaga till miljödomstolen, respektive svampar som påträffats vid exkursion och har redovisats i målet av Gotlands Botaniska Förening. Uppgifterna från ArtDatabanken och Gotlands Botaniska Förening har i tabellen markerats med vinröd text. Arter som anges i bilaga 1 eller bilaga 2 i artskyddsförordningen har markerats med röd överstrykning.

Artskyddsförordningen kan ses som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna när det gäller skydd av arter. En del i lokaliseringsprövningen blir att bedöma hur de skyddade arterna påverkas och om det finns en beaktansvärd risk för skada på de fridlysta arterna. En sådan bedömning gjordes i MÖD:s tillåtlighetsdom år 2009. Det är först om tillståndsmyndigheten finner att projektet är oförenligt med fridlysningsbestämmelserna som dispensfrågan aktualiseras (se MÖD:s dom den 11 april 2013 i mål M 7865-12).

Utredningen i målet ger vid handen att det på täktområdet, liksom på Gotland i allmänhet och på norra Gotland i synnerhet, finns ett stort antal arter som är skyddsvärda och i vissa fall omfattas av fridlysningsbestämmelserna i artskyddsförordningen. Utredningen i målet visar emellertid också att arterna är rikligt förekommande i hela området och förekommer i livskraftiga bestånd i områdena runt täkten och efter transportörlinjen. Även om enskilda individer kan skadas eller påverkas negativt av täktverksamheten så kan arternas livsbetingelser inte anses påverkas på ett sådant sätt att det kan anses strida mot fridlysningsbestämmelserna i artskyddsförordningen. Någon dispens från artskyddsförordningen behövs därför inte i enlighet med prövningen av frågan i MÖD:s tillåtlighetsdom år 2009.

Grunder för yrkande om verkställighetsförordnande

Målet har tidigare prövats två hela vändor i rättssystemet under en period av sju år. Två gånger har Mark- och miljööverdomstolen funnit att tillstånd kan ges till verksamheten. Det finns inget skäl till varför utgången i slutändan skulle bli en annan när målet nu prövas en tredje gång. Den prejudikatfråga av formell natur som Högsta domstolen prövade är nu utredd och det finns knappast någon anledning till varför Högsta domstolen skulle ta upp målet till prövning ännu en gång. Finner mark- och miljödomstolen att förutsättningar finns för att meddela tillstånd till verksamheten bör det därför inte finnas något hinder mot att förena detta med ett verkställighetsförordnande.

För bolaget är frågan av stor betydelse och kan i princip vara avgörande för förutsättningarna för bolagets fortsatta verksamhet på Gotland. Bungetäkten syftar till att ersätta den nuvarande täkten i Klinthagen där den brytvärda stenen enligt meddelade tillstånd håller på att ta slut. Nordkalk vidtar alla möjliga och till buds stående åtgärder för att förlänga livslängden på den nuvarande täkten för att därigenom om möjligt förhindra ett avbrott i produktionen innan Bungetäkten kan tas i drift. Från och med att Nordkalk har ett verkställbart tillstånd för Bungetäkten krävs en 1,5–2 år lång anläggningstid innan stenen kan börja levereras till industrianläggningen i Storugns, bl.a. ska det nästan nio km långa transportbandet anläggas. Skäl för verkställighetsförordnande får därmed anses föreligga.

INKOMNA YTTRANDEN

Naturvårdsverket har sammanfattningsvis anfört att:

- ansökningsunderlaget innehåller alltför stora brister och motsägelsefulla uppgifter för att en fullständig, exakt och slutlig prövning i samlad form ska låta sig göras. Inkommer inte bolaget med för prövningen nödvändiga kompletteringar enligt Naturvårdsverkets yrkande, bör ansökan avvisas enligt 22 kap. 2 § miljöbalken,
- den av sökanden valda platsen för verksamheten inte uppfyller kravet på en lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken - detta redan utifrån den bedömda skadan på unika förekomster av livsmiljöer och arter,
- stoppregeln i 2 kap. 9 § miljöbalken är tillämplig, vilken stadgar att verksamheter med en påverkansgrad av ifrågavarande slag endast får bedrivas om regeringen finner att det finns särskilda skäl,
- hushållningsbestämmelserna i 4 kap. miljöbalken äger företräde framför motsvarande bestämmelser i 3 kap., och det framgår av 4 kap. 8 § miljöbalken att verksamheter som kan medföra skada på Natura 2000-områden endast får komma till stånd efter det att ett sådant tillstånd har meddelats,
- det särskilt bör noteras att bolaget väsentligt ändrade sin ansökan i samband med huvudförhandlingen i mark- och miljödomstolen i september 2011, vilket framgår av ingivna skrivelser i målet samt mark- och miljödomstolens dom av den 30 november 2011. Förändringarna var av så väsentlig grad att vikt svårligen kan läggas vid förhållanden som bolaget nu hänvisar till, men som härrör till tiden före september 2011,
- i synnerhet beskrivningen av efterbehandlingsfasen är så bristfällig att tillstånd till den sökta verksamheten redan på den grunden inte kan ges,
- bolaget inte har kunnat visa, på vetenskaplig grund, att det "*inte föreligger några rimliga tvivel om att verksamheten inte kan ha en skadlig inverkan*" på berörda Natura 2000-områden, varför tillstånd inte kan meddelas med stöd av 7 kap. 28 b § miljöbalken,
- villkoren för att ge tillåtelse med stöd av 7 kap. 29 § miljöbalken inte är uppfyllda.

Naturvårdsverket åberopar, som grunder för sina yrkanden, tidigare skrivelser och yttranden som ingivits i målet, och därutöver:

- Naturvårdsverkets yttrande, daterat 2013-11-13, i mål M 463-08 angående SMA Svenska Mineral AB:s ansökan om tillstånd enligt miljöbalken för fortsatt och utökad kalkstensbrytning på fastigheten ZZ på Gotland (mål nr M 463-08, aktbilaga 209) och Naturvårdsverkets ärendenr. NV-06800-13.
- Högsta domstolens beslut den 18 juni 2013 i mål T 3158-12.

Därtill har Naturvårdsverket inlämnat ett expertyttrande av hydrogeologen prof. BO.

Länsstyrelsen har sammanfattat sitt yttrande så som följer.

Länsstyrelsen har tidigare yrkat avslag till ansökan. Länsstyrelsen bedömer att inget har tillkommit i ärendet som innebär att Länsstyrelsen ändrar sin ståndpunkt.

Länsstyrelsen anser att Högsta domstolens beslut innebär att en samlad prövning i sin helhet nu ska göras i målet. Ansökan har bl.a. kommit att ändras under den tid som förflutit sedan prövningen och beslutet om tillåtlighet meddelades av MÖD år 2009, bl.a. det vetenskapliga kunskapsläget avseende det aktuella området och omgivande Natura 2000-områden har blivit bättre. Länsstyrelsen anser att den samlade bedömningen även ska innefatta den verksamhet SMA bedriver inom samma avrinningsområde. En prövning enligt artskyddsförordningen måste göras för de relevanta arterna.

Länsstyrelsen motiverar i huvudsak sin inställning till ansökan med den bedömning myndigheten gör av konsekvenserna av de ändrade hydrologiska förhållanden den planerade verksamheten skulle orsaka inom ett förhållandevis stort påverkansområde av såväl ytvatten- som grundvattenflöden på kort och lång sikt. Den planerade verksamheten skulle enligt Länsstyrelsens mening få långsiktig påverkan på tillrinningen till sjön Bästeträsk, som utgör vattentäkt av betydelse för vattenförsörjningen på norra Gotland, särskilt efter det att täkten är utbruten, då täkten skulle rymma en vattenvolym som vida överstiger sjön Bästeträsks vattenvolym. Täkten skulle vidare riskera ha stor påverkan på de naturvärden som är beroende av att områdets naturliga hydrologi bibehålls.

Länsstyrelsen bedömer att de vattenhanteringsanordningar och skyddsåtgärder bolaget presenterat inte är tillräckliga för att motverka dessa risker och skador, och att det råder osäkerhet om deras utformning och funktion.

Tillstånd till verksamheten enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken kan inte lämnas och den planerade täkt- och vattenverksamheten innebär stor risk för skador på de särskilda bevarandeområdena (Natura 2000-områdena) Bästeträsk, Brättings haid och Gildarshagen. Enligt Länsstyrelsens mening riskerar den planerade verksamheten också att på ett betydande sätt försvåra bevarandet av utpekade naturtyper och arter i Natura 2000-områdena. Flera av de utpekade naturtyperna och arterna är beroende

av ostörd hydrologi. Vidare förekommer inom täktområdet de prioriterade naturtyperna karsthällmarker, alvar och basiska berghällar (Art- och habitatdirektivet, bilaga 1) för vilka Sverige förbundit sig att gynnsam bevarandestatus ska råda. Länsstyrelsen konstaterar att täktverksamhet på fastigheten XX skulle medföra irreparabla skador på dessa naturtyper och att verksamheten därför avsevärt försvårar bevarandet av gynnsam bevarandestatus för dessa naturtyper i Sverige. Området hyser ett stort antal arter med skydd enligt artskyddsförordningen (2007:845). Den planerade verksamheten förstör arters livsmiljöer och medför fragmentiseringseffekter. Länsstyrelsen finner att bolaget inte har påvisat tillräckliga grunder för att dispenser från artskyddsförordningen ska kunna lämnas, vilket måste kunna bedömas för varje art för sig.

Mål och metoder för efterbehandling av området inklusive den långsiktiga vattenhanteringen måste ingå och vara klarlagd i en prövning av en verksamhet av denna omfattning. En fråga som huruvida den utbrutna täkten vattenfylls och om tillrinningen till Bästeträsk kan tillförsäkras efter avslutad täktverksamhet kan enligt länsstyrelsens mening inte skjutas på framtiden, utan måste bedömas vid tillståndsprövningen. Eventuella skyldigheter och åtaganden för bolaget måste kunna regleras i ett tillstånd. Enligt länsstyrelsens bedömning råder det alltför stor oklarhet om både effekterna och behovet av de skyddsåtgärder och vilken vattenhantering som krävs efter det att täkten är utbruten, i den s.k. efterbehandlingsfasen, samt hur lång tid denna fas och bolagets åtaganden ska sträcka sig. Oavsett mål för efterbehandlingen bedömer länsstyrelsen att långsiktiga negativa effekter på naturvärdena i det område som påverkas liksom på sjön Bästeträsks tillrinning och funktion som dricksvattentäkt kommer att uppstå.

Mot bakgrund av de många starka motstående intressen som finns i området samt de risker och stora osäkerheter som finns i bedömningarna, finner länsstyrelsen att platsen inte är lämplig för verksamheten och att den föreslagna lokaliseringen inte innebär att verksamheten kan bedrivas med minsta intrång och olägenhet för mänskliga och miljö. Länsstyrelsen gör bedömningen att alternativ lokalisering till ett område med färre motstående intressen är möjlig.

Region Gotland (regionen) har i huvudsak lämnat följande synpunkter.

Till skillnad mot bolaget anser regionen att hela bolagets ansökan är föremål för prövning och att det inte finns utrymme för att tolka Högsta domstolens beslut på olika sätt. Bolaget har helt bortsett från 4 kap. 8 § miljöbalken. Det är mot bakgrund av den bestämmelsen svårt att uppfatta Högsta domstolens beslut på annat sätt än att MÖD:s dom år 2009 helt saknar rättsverkan för den nu aktuella prövningen.

Regionen har i första hand ett intresse av att trygga den allmänna vattenförsörjningen. För regionen är det således ytterst angeläget att grundvattnet och Bästeträsk inte påverkas negativt såvitt avser kvalitet och kvantitet.

För att kunna bedöma om tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken kan lämnas måste bolaget redovisa en bedömning av verksamhetens påverkan tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter. Här ska hänsyn även tas till den in-

verkan SMA Minerals planerade verksamhet kommer att ha på Bästeträsk samt det uttag av ytvatten från Bästeträsk som regionen har tillstånd till. Det gäller både under den tid som brytningen pågår och i efterbehandlingsfasen. Det saknas bedömning av den samlade påverkan som de två planerade brotten kan komma att ha och hur regionens uttag för vattenförsörjning kan komma att påverkas. En bedömning av samlad påverkan måste grundas på kunskap om Bästeträsks hydrologi och bör omfatta situationer som t ex kan uppstå vid två på varandra följande torrår.

Vidare saknas det en analys över inläckaget genom täktbotten och uppgifter hur de vattenförande spricksystem under täktbotten kommer att påverkas samt hur långt denna påverkan kommer att sträcka sig.

En minskad tillrinning till Bästeträsk på grund av bolagets och SMA:s verksamheter kan komma att konkurrera med regionens uttag av vatten från Bästeträsk för den allmänna vattenförsörjningen. Det finns inte någon övergripande samlad bild av effekterna av de verksamheter som bolaget, SMA och regionen planerar inom Bästeträsk och dess avrinningsområde. Det saknas framförallt uppgifter angående Bästeträsks hydrologi samt en analys av avrinningsområdet och de olika delområdenas betydelse för avrinningen. Därför tillstyrks yrkandet om fortsatt täktverksamhet endast under förutsättning att det inte blir någon skadlig påverkan på Bästeträsk.

Regionen motsätter sig bolagets yrkande om verkställighetsförordnande och åberopar av regionen tidigare ingivet processmaterial. Den osäkerhet som bolaget anser vidlåder Högsta domstolens avgörande är sig ett beaktansvärt skäl för att Högsta domstolen mycket väl kan komma att ta upp målet ännu en gång.

Regionen har uppdragit åt civ. ing. HD, AkvaNovum AB, att på samma sätt som tidigare granska Nordkalks kompletterandeutredning. Yttrandena från HD åberopas. Regionen får därutöver åberopa tidigare ingivna yttranden från HD, AkvaNovum AB.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden (nämnden) har anfört bl.a. följande. Nämnden förespråkar att området återställs i den mån det är möjligt, samt att byggnader och transportband tas bort efter avslutad brytning.

När det gäller efterbehandling av utbrutet brott avser nämnden att arbeta för en vattentäktlösning som kan motverka den partiella vattenbristen som förekommer på norra Gotland under delar av året. Det utbrutna brottet skulle med tanke på storlek och närhet till allmän väg utgöra en möjlig reservoar för dricksvatten som infrastrukturmässigt blir lättåtkomlig.

Nämnden har med hänvisning till 21 kap. 3 § MB ställt frågan om inte även avloppsanläggningen med minireningsverk för personalbyggnad ska ingå i provningen.

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har lämnat ett yttrande som kan sammanfattas enligt följande. HaV anser att Högsta domstolens beslut i mål nr T 3158-12 från den 18 juni 2013 innebär att bolagets ansökan nu ska prövas i sin helhet och utan förbehåll genom en samlad miljöbalksprövning. Utifrån denna uppfattning anser myndigheten att ansökningshandlingarna i nuvarande form inte utgör ett godtagbart beslutsunderlag, exempelvis saknar miljökonsekvensbeskrivningen en redovisning av verksamhetens påverkan på miljö kvalitetsnormerna enligt 6 kap. 7 § 2 p miljöbalken; HaV anser vidare att tillstånd enligt bestämmelserna om Natura 2000 inte kan medges eftersom det redan på befintligt underlag är uppenbart att det inte kan utslutas att kalkbrottet kommer att innebära skada på de närliggande livsmiljöer som avses att skyddas. Myndigheten anser inte heller att ett Natura 2000-tillstånd kan medges med stöd av 7 kap. 29 § miljöbalken efter regeringens tillåtelse. Då Natura 2000-tillstånd är en förutsättning enligt 4 kap. 8 § miljöbalken för att tillstånd i övrigt ska kunna lämnas uttalar sig myndigheten inte om prövningen i övrigt.

Mark- och miljödomstolen kan inte medge bolaget tillstånd enligt bestämmelserna om Natura 2000, eftersom det redan på befintligt underlag är uppenbart att det inte kan utslutas att verksamheten kommer att innebära skada på närliggande livsmiljöer bl.a. på grund av: (1) barriäreffekten som brottet kommer att utgöra mellan områdena Bräntings haid och Bästeträsk, vilket kommer att minska de sammanhängande naturmiljöerna, förändra områdets struktur och försvåra spridning av livsmiljöer och arter på respektive sida av verksamhetsområdet, (2) den kraftigt förändrade landskapsbild som kalkbrottet kommer att ge upphov till, vilket i sin tur leder till förändrade höjdförhållanden på platsen och därmed förändrade avrinningsmönster för yt- och grundvatten, (3) den minskade tillrinningen till sjön Bästeträsk på minst 10 % som kalkbrottet kommer att ge upphov till under efterbehandlingen. Att genom naturlig yt- och grundvattentillrinning fylla upp kalkbrottet kommer att ta åtskilliga decennier. Det finns en risk för att tillrinning och avdunstning tar ut varandra över tid vilket i så fall skulle innebära en permanent minskad tillrinning till sjön Bästeträsk. Avseende proportionerna så kan det särskilt lyftas fram att det vattenfyllda kalkbrottet kommer att innehålla dubbelt så mycket vatten som hela sjön Bästeträsk och att kalkbrottet arealmässigt är i samma storleksordning som de terrestra delarna av kringliggande Natura 2000-områden.

Beträffande punkterna 2 och 3 ska poängteras svårigheten att exakt förutsäga och kvantifiera hur brytningen kommer att slå mot de naturmiljöer som finns i kalkbrottets omgivning. Interaktion och återkoppling mellan grundvattensystem och olika typer av ekosystem och arter är fortfarande förknippade med ett stort antal öppna forskningsfrågor. Generellt kan sägas att effekter på ekosystem utvecklas långsamt, är svåra att mäta och underskattas ofta. Denna typ av förändringar är också ofta av irreversibel karaktär. Det betyder vidare att det är förknippat med betydande svårigheter att fånga upp och motverka denna typ av skador genom uppföljning i ett aldrig så ambitiöst kontrollprogram. I det omedelbara närområdet till det planerade kalkbrottet finns ett antal utpekade livsmiljöer som är erkänt mycket grundvattenberoende. I detta begrepp ligger en känslighet både för variationer och för kvalitetsförändringar. HaV vill här särskilt lyfta fram följande livsmiljöer som alla finns i direkt anslutning till den planerade bergtäkten och som får anses särskilt grundvattenberoende; Kalkkärr med ag (7210), EU-prioriterad livsmiljö; Skogsbevuxen myr (91),

EU-prioriterad livsmiljö; Rikkärr (7230); Fuktängar med blååtäl eller starr (6410). Bland arter som återfinns i närområdet till täkten och som är mycket grundvattenberoende kan nämnas; Smalgrynsnäcka (1014).

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har i det återförvisade målet lämnat ett yttrande och hänvisar i detta till tidigare yttranden. Därtill anför SGU i huvudsak.

I de nu översända kompletteringshandlingarna finns ett kompletterande förslag till kontrollprogram och övervakning av täkten i Bunge. Vad avser den kontroll av Natura 2000-områdena som finns beskriven i de nu ingivna handlingarna anser SGU att övervakningen, frekvensen samt den beskrivna metodiken ur grundvattensynvinkel är tillräcklig för att i ett tidigt skede upptäcka om förändringar i Natura 2000-området sker. SGU rekommenderar att Nordkalk, i sitt kontrollprogram, på ett tydligt sätt beskriver ett antal alternativa åtgärder som kan sättas in när en grundvattenpåverkan som kräver åtgärd uppstår. Det är även viktigt i sammanhanget att påpeka att permanenta åtgärder som vidtas kan komma att kräva stora och löpande insatser för att minimera grundvattenpåverkan under en lång tid framöver. SGU förordar därför att Nordkalk beskriver skydds- och avhjälpandeåtgärder som är av sådan art att de endast kräver en begränsad insats av underhåll för att fungera även långt efter det att täktverksamheten har avslutats.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har avstått från att yttra sig i målet.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) har, i korthet, yttrat sig som följer. En central del i ansökan är bedömningen av miljöpåverkan av den planerade bergtäkten och i synnerhet hur områdets vattenmiljö kan påverkas. SMHI:s synpunkter berör de hydrologiska aspekterna av den kompletterande miljökonsekvensbeskrivning som gjorts.

Kalkstensberggrund och karstformationer uppvisar ofta mycket komplexa hydrogeologiska egenskaper som är svåra att förstå och beskriva. Det beror på att vattenflöden påverkas av kalkstenens egenskaper, dvs. leds huvudsakligen genom spricksystem och större håligheter, men vattenflödena påverkar även kalkstenens egenskaper genom kemiska processer. Det kan därför vara vanskligt att tillämpa gängse beräkningsmetoder för grundvattenflöden i karstområden. SMHI anser att dessa osäkerheter bör lyftas fram tydligare i samband med att effekter på grundvattenflöden redovisas och diskuteras.

En skattad effekt av den planerade täkten är sänkta grundvattennivåer och avsänkingsområdets utbredning och man har konservativt uppskattat detta område till 300 meter i alla riktningar från bergtäkten. Det är framför allt är bergets egenskaper som styr den faktiska utbredningen, men även grundvattnets naturliga strömningsmönster kan ha betydelse för påverkan på markfuktigheten i omgivande terräng. Avsänkingsområdet kan exempelvis påverka markfuktigheten längre bort än 300 meter om avsänkingsområdet samtidigt utgör tillrinningsområde till omgivande terräng. Därför förordar SMHI att information kring grundvattenflödenas naturliga storlek och riktning kompletteras i underlaget, t.ex. genom att ta fram tillrinningsområden

till de två närliggande Natura 2000-områdena, och att man även försöker uppskatta hur en avsänkning av grundvattenytan förändrar tillrinningsområdena genom att grundvattenflödets riktning förändras. Syftet med detta är att bedöma hur verksamheten kan komma att påverka vattenbalansen, och specifikt markfuktigheten, i den omgivande terrängen.

Samma resonemang kring tillrinningsområdet bör appliceras på ytvattenfrågan. När det sägs att den minskade tillrinningen till Bästeträsk och övriga myrar antas vara direkt proportionell mot Bungetäktens areals andel av respektive delavrinningsområde tas ingen hänsyn till att även avsänkingsområdet kring själva täkten sannolikt reducerar tillrinningen. Torrare markförhållanden och ett större djup till grundvattenytan i avsänkingsområdet leder sannolikt till minskad tillrinning eftersom en större andel av nederbörden avleds genom avdunstning. I områden med liten topografisk relief kan en avsänkning av grundvattenytan påverka flödesriktningen hos grundvattnet, vilket i detta fall kan innebära att tillrinningsområden till Bästeträsk och övriga myrar förändras och på så sätt påverkar vattenbalansen. SMHI ifrågasätter därför antagandet om att "den specifika avrinningen, det vill säga yt- och grundvattenbildningen, i Bästeträsks avrinningsområde inte förändras". SMHI förordar att underlaget bör kompletteras med en uppskattning av påverkan på ytvatten balansen som tar hänsyn till förändrade strömningsförhållanden i hela tillrinningsområdena och inte enbart i den del som tas i anspråk av Bungetäkten.

Anläggning av skärmdiken framförs som en kompensationsåtgärd för att motverka bortfall av den specifika avrinningen genom att leda undan vatten och förhindra att det rinner in i täkten. SMHI ifrågasätter resonemanget kring detta, eftersom diken även tenderar att dränera och sänka grundvattennivåer i omgivande mark, vilket ger torrare markförhållanden och kan leda till minskad avrinning.

I underlaget finns referenser till SMHIs forskning kring effekter av framtida klimatförändringar, samt en korrekt sammanfattning att både nederbörd och lufttemperatur förväntas öka på Gotland under de kommande 100 åren. Detta tolkas sedan felaktigt i påståendet att vattentillgången kommer att öka och därigenom motverka den minskade tillrinningen från Bungetäkten. Tvärtom visar de flesta studier att den ökande temperaturen leder till en ökad avdunstning som överträffar ökningen i nederbörd, åtminstone sommartid. I sydöstra delen av landet väntas problem till följd av låga vattenflöden bli vanligare. SMHI anser därför att påståendet om en ökad vattentillgång är vilseledande och bör revideras.

Svenska botaniska föreningen (SBF) har sammanfattningsvis anfört följande grunder för sina yrkanden.

SBF kan inte finna att det är möjligt att fastställa villkor för att öppna ett nytt kalkbrott och bedriva täktverksamhet samtidigt som skyddet av intilliggande Natura 2000-områden ska garanteras. Bolagets ansökan om tillstånd att öppna ett nytt 170 hektar stort, 2,5–3 kilometer långt och 25 meter djupt kalkbrott kommer, om det beviljas och kalkbrottet kommer till stånd, att ge omfattande skador på omgivande mark- och vattenområde, som aldrig går att reparera. Brottet skadar Natura 2000-områden med världsunika naturvärden. Bolaget har utelämnat faktauppgifter av

avgörande betydelse i sin ansökan. Bedömningar i bolagets ansökan saknar stöd, särskilt när det gäller hydrologiska förhållanden rörande omgivande Natura 2000-områden och utgår inte heller alltid från vetenskapligt dokumenterade fakta. Bolaget har väsentligt ändrat täktansökan i samband med huvudförhandlingen i mark- och miljödomstolen i september 2011, vilket framgår av skrivelser till mark- och miljödomstolen samt domen av den 30 november 2011. Bolaget redovisar följaktligen inte vilka förödande konsekvenser utsläppen medför. Utsläpp av föroreningar i avrinningsområdet till Bästeträsk är inte tillåtna enligt 1973 års regeringsbeslut om förbud att förorena sjön Bästeträsk med tillflöden. Föroreningarna som belastar avrinningsområdet ska också bedömas mot bakgrund av att vattnet i Bästeträsk idag utgör dricksvattenreserv för Gotlands befolkning.

Gotlands botaniska förening (GBF) har särskilt framhållit de uppenbara risker för dämning/dränering beroende på sildammar/avskärande diken mot Bräntings haid samt den omledning och återföring av vatten (inklusive täktvatten) som bolaget planerar runt och nedströms täkten mot Bästeträsk. GBF kan inte se att de framförda förslagen i aktuell ansökan kan skingra GBFs tvivel på att bolaget har förstått de ekologiska förhållandena i de närliggande områdena för Natura 2000. Bolaget har inte heller naturvetenskapligt bevisat att allvarliga skador inte uppkommer på Natura 2000-områdena. Risker är istället uppenbara att irreversibla skador uppkommer på grund av bolagets planerade täktverksamhet, efterbehandling av täkten och senare upprätthållande av funktionen för dammar och diken, vilket strider mot områdenas höga skydds krav. Avseende det föreslagna kontrollprogrammet anser GBF sammanfattningsvis att det har stora brister, saknar relevanta basvärden och innebär svårigheter att upptäcka skador i tid för åtgärder av tillsynsmyndigheten.

Föreningen bevara Ojnareskogen (FBO) har framfört samma omständigheter och grunder som SBF och GBF. Därtill har de anfört bl.a. följande.

Både i samband med frågan om lokalisering och vid riksintresseavvägningen har bolaget, med stöd av SGU och gruv- och stålindustrin, anfört att kalkstenen på Bunge Ducker har en unik kvalitet som är oundgängligen nödvändig för svensk järn- och stålindustri. Motparterna har hävdade att det finns möjlighet att tillgodose behovet genom fyndigheter på andra platser. Under senare tid har dock bolagets ståndpunkt satts i fråga till följd av att det har framkommit undersökningar som har visat att bland annat kalksten från Finland och Estland bedöms ha tillräcklig kvalitet för pelletsframställning för järnindustrins behov. Dessutom har avtal om leveranser av kalksten till SSAB upphört, och SSAB har deklarerat att bolaget inte har några svårigheter att få kalksten från annat håll och att gotländsk kalksten inte ensamt har den unika kvalitet som är nödvändig för SSAB:s behov, som tidigare har påståtts. Dessa nya omständigheter bör tas med i bedömningen både när det gäller frågan om lokalisering och vid riksintresseavvägningen. FBO hänvisar även till ett tidigare avgörande i MÖD, mål M 497-12.

Bluttmo källmyr är en källmyr vars ytliga torvlager under en stor del av året påverkas av kontinuerligt utströmmande grundvatten. En förutsättning för bevarande av dess naturtyp är att ingen förändring i den hydrologiska regimen sker. Om en åtgärd utanför Natura 2000-området Gildarshagen leder till att dessa hydrologiska områ-

den störs i en sådan omfattning att den kontinuerliga grundvattenutströmningen minskar eller upphör skulle det således utgöra en sådan försämring av bevarandestatus för naturtypen och de utpekade arterna som enligt art- och habitatdirektivet inte får tillåtas ske.

Beträffande villkorsförslag 5 vidhålls tidigare yrkanden. De bullervärden som bör gälla är begränsningsvärden för fritidsområden, dvs. standardvärdena bör minskas med 5 dB(A). Dessutom kommer ljudet från tälkten att innehålla ofta återkommande impulser, borrljud, lastning av kalksten etc. Även av den anledningen ska ett värde som ligger 5 dB(A) lägre än standardvärdena användas. Särskild vikt lägger FBO vid att (a) begränsningsvärdena ska gälla för det sammanlagda bullret från tältverksamheten tillsammans med transportbandet och servicevägen, (b) att mätningen av bullret ombesörjs med hjälp av fasta installationer för kontinuerlig mätning som övervakas av Miljö- och hälsokontoret, samt (c) att villkoret bör innehålla viten som ska utgå om de fastställda ljudnivåerna återkommande överskrids.

Beträffande villkorsförslag 9 förekommer enligt bolaget inga vattentäkter inom 300 meter från det planerade brottet, varför formuleringen förefaller överflödig. Avses däremot våtmarker bör villkoret formuleras om. Vidare bör även fler vattentäkter utanför det förmodade influensområdet provtas eftersom influensområdets storlek varit omtvistat, som en kontroll av att påverkan faktiskt inte sker längre bort från tälkten än 300 m. Proverna bör avse samma parametrar som i övriga vattenprover. Slutligen anser FBO att vattenprovtagningen bör utföras av någon annan än bolaget eller i vart fall övervakas av en utomstående besiktningsman.

Angående villkorsförslag 10 bör det tydligt framgå att enbart inert material får lagras på området.

Angående villkorsförslag 14 bör kontrollen ske mot begränsningsvärden i villkorsförslag 16.

Beträffande villkorsförslag 16 yrkar nu bolaget att begränsningsvärden för brytfas ett ska få kraftigt överstiga de begränsningsvärden som tidigare fastställts och som bolaget fortfarande accepterar för brytfas två, tre och fyra. Föreningen motsätter sig detta. Redan de begränsningsvärden som länsstyrelsen föreslog och MÖD fastställde i sin dom innebär en fördubbling jämfört med naturliga halter och därmed en ogynnsam påverkan på Natura 2000-områdena nedströms Ojnaremyr.

Villkorsförslag 18. I "Uppföljningsprogram för rikkärr och kalkfuktängar i Natura 2000-områdena Bräntings haid och Bästeträsk" nämns inte naturtypen kalkkärr med gotlandsag, viket bör vara fallet för att överensstämja med villkoret.

Villkorsförslag 22. Det bör framgå av villkoret när ett samordnat kontrollprogram ska föreligga klart.

Villkorsförslag 23. FBO anser, som tidigare framförts, att en efterbehandlingsplan måste ingå i domstolens bedömningsunderlag om bedömningen ska motsvara kraven på en Natura 2000-prövning. FBO yrkar därför att villkorsförslaget avslås.

Villkorsförslag 24. Som framgått tidigare i deras yttrande anser FBO inte att kontrollprogrammet i sin nuvarande utformning är tillfyllest.

FBO anser att den av bolaget föreslagna säkerheten, tio miljoner kronor inledningsvis och därefter 500 kr/1000 ton producerad sten, är för lågt satt. Vid ett scenario då verksamheten måste avbrytas redan efter t.ex. fem år på grund av oförutsedda skador på vatten och/eller omgivande Natura 2000-områden kan ett återställande bli betydligt mer kostsamt än det belopp som då hunnit samlas. Förutom att säkerheten behöver höjas avsevärt bör beloppet också vara indexerat, så att penningvärdet inte gör att det urholkas med tiden.

Naturskyddsföreningen Gotlands län (NSG) har i stort samstämmiga grunder med SBF, GBF och FBO och hänvisar i övrigt till alla tidigare yttranden som NSG lämnat in gällande ärendet (tillåtlighet och tillstånd).

Svenska Naturskyddsföreningen (SN). Grunden för SN:s inställning kan sammanfattas i att SN finner att det inte föreligger några nya omständigheter eller sakskäl som föranleder ändring av föreningens tidigare inställning. SN har vidhållit att verksamheten inte kan tillåtas enligt varken svensk miljölagstiftning eller EU-rätt. Ett tillstånd till den ansökta verksamheten står i strid med miljöbalken och Sveriges unionsrättsliga förpliktelser enligt art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet. Redan de förberedande arbetena riskerar att skada höga naturvärden irreversibelt, varför verkställighet inte kan medges. Det finns även grund för att avvisa ansökan då det saknas en miljökonsekvensbeskrivning som uppfyller miljöbalkens krav på bl.a. efterbehandling av täkten och beskrivning av de hydrologiska förhållandena och de arter skyddade enligt artskyddsförordningen som kommer att ta skada av verksamheten. Svenska Naturskyddsföreningen har vidare hänvisat till yttrande från GD, professor i hydrologi, hydrogeologi och vattenresurser vid Stockholms universitet.

Föreningen urberggruppen (FU) har angivit grunder som i allt väsentligt är lika med vad som anförs av SBF, GBF, FBO och NSG. Därtill anger FU bland annat att den verksamhet som bolaget ansöker om inte är förenligt med EU:s Vattendirektiv, Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område. FU menar att verksamheten inte heller är förenligt med förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

Fältbiologerna har anslutit sig till vad som anförs av SN.

AF och EF har sammanfattningsvis framfört oro angående vattenfrågan när det gäller vattenförsörjning och täktens påverkansområde samt vibrationer, då de känner av sprängningar i Klinthagentäkten som ligger på längre avstånd än sökt täkt i Bunge. De menar även att transportband och transportväg från sökt täkt till Storugns kommer medföra en stor störning.

Bräntings Gård AB och MK, har anfört i huvudsak att skada redan har uppkommit på grund av verksamheten i och med de två provbrotten.

HB och CB, har anfört i stort samma grunder som framförts av länsstyrelsen och Naturvårdsverket. De har till stöd för sin talan åberopat yttrande av GK, professor KTH Mark- och vattenresurslära.

SB och PF, har framfört att det måste göras en samlad be-dömning av bolagets ansökan avseende XX och Svenska Mineral AB:s ansökan vid ZZ, samt att frågan om vilket riksintresse som ska vinna företräde i detta fall måste bedömas av domstolen.

BM har i huvudsak anslutit sig till vad Naturvårdsverket och länsstyrelsen framfört. Till stöd för yrkandet om att det ska inhämtas förhandsavgörande från Unionsdomstolen har hon framhållit följande. Uttrycket ”försämring av status” är inte definierat i Vattendirektivet och en tolkning enligt ordalydelsen ger vid handen att med försämring avses all försämring hur liten den än må vara. Kommissionen har dock (se Guidance Document No. 20 Common Implementation Strategy For The Water Framework Directive (2000/60/EC) tolkat Vattendirektivet så, att begreppet försämring av status avser en försämring från en klassificeringsgrad till en annan (lägre) klassificeringsgrad. Det föreligger således osäkerhet kring tolkningen av uttrycket ”försämring av status”.

SÖKANDENS BEMÖTANDE AV INKOMNA YTTRANDE

Sökandens bemötande kan sammanfattas enligt följande.

Nordkalks inställning till motparternas yrkanden

Bolaget bestrider samtliga yrkanden som framförs av motparterna i målet. Det saknas både rättslig grund och skäl för framförda yrkanden om en samlad prövning med mål M 463-08 angående SMA Svenska Mineral AB:s ansökan. En sådan samlad bedömning som avses i unionsrätten enligt Natura 2000-reglerna har fortlöpande skett i målet.

Inledande anmärkning rörande utgångspunkten för prövningen av målet

Naturvårdsverket gör vissa konstateranden i sin inlägga som på ett belysande sätt kan sägas definiera utgångspunkten för prövningen i målet. För det första konstateras att bolaget och de av motparterna som agerar för att stoppa täkten gör helt skilda bedömningar i frågan om hur insamlade data ska tolkas för att bedöma täktens påverkan på hydrologin i angränsande Natura 2000-områden inbegripande sjön Bäs-teträsk. Vidare att Naturvårdsverket, länsstyrelsen, samt ideella motparter samstämmt anser att verksamheten kommer att skada utpekade arter och habitat på ett otillåtet sätt. Till denna uppräknings av parternas skilda utgångspunkter kan läggas att bolaget och Naturvårdsverket m.fl. motparter, gör helt skilda bedömningar i fråga om vad som enligt rättspraxis innebär en tillåten påverkan respektive en otillåten skada på ett Natura 2000-område.

Något egentligt faktastöd för framförda påståenden om omfattande skaderisker är, enligt bolaget, överlag svårt att finna. Det finns ett mycket stort antal pågående eller avslutade kalkstenstäcker på Gotland. Om farhågorna för mycket omfattande och allvarliga störningar och skador skulle ha något fog för sig borde det utan större problem gå att påvisa motsvarande störningar och skadade naturmiljöer runt dessa täkter. Täckter där dessutom några skyddsåtgärder normalt sett aldrig varit aktuella att vidta. Som exempel kan nämnas SMA:s närbelägna täkt vid Stucks liksom bolagets befintliga täkt vid Klinthagen. Vegetationen fortsätter att växa helt nära täktkanten efter 15 respektive 20 års brytning utan särskilda skyddsåtgärder. Båda dessa exempel stöder bolagets tolkning av influensavståndet på grundvattnet i det uppspruckna ytberget samt att det huvudsakligen är nederbörden tillsammans med magasineringsförmågan hos ytberget som bestämmer naturmiljöernas livsbetingelser.

Bolagets beskrivning av Bungetäktens omgivningspåverkan bygger på platspecifika vetenskapliga undersökningar och bedömningar av området liksom av praktiska erfarenheter och observationer från andra kalkstenstäcker på Gotland. Utredningarna uppfyller högt ställda krav på fullständighet och vetenskaplighet och motsvarar eller överträffar vad som normalt kan krävas. Detta även med beaktande av närheten till berörda Natura 2000-områden. MÖD har redan tagit del av motparternas invändningar och har därvid bedömt att bolagets utredningar är tillförlitliga och ska ligga till grund för prövningen samt att tillstånd kan ges till verksamheten. Något bärande skäl att frånga MÖD:s tidigare bedömning föreligger inte.

Riksintressefrågan

Vad gäller riksintressefrågan kan konstateras att Bungetäkten ligger inom ett 9 707 ha stort område som av Naturvårdsverket utpekats som ett riksintresse för naturvården (Bästeträsk med omgivning). Bungetäkten som fullt utbruten kommer att vara ca 170 ha och uppta knappt 2 % av naturvårdens riksintresseområde. Det är felaktigt att beskriva området som en orörd urskog eller liknande. Området har huggits tidigare, bl.a. för att förse kalkugnar med ved, och har även fungerat som betesmark. Under modern tid har omfattande militär verksamhet pågått i området. Idag förekommer inom området bl.a. kalkbrott, grustag, djurhållning och skogsplanteringar. Den mest besökta turistattraktionen inom riksintresseområdet för naturvård är den s.k. Blå Lagunen, ett nedlagt kalkbrott som numera fungerar som en populär badsjö. Området och dess naturvärden är således i hög grad format av mänskliga aktiviteter. Utebliven hävd och igenväxning är emellertid ett konkret hot mot naturvärdena i området.

MÖD gör följande bedömning i tillåtlighetsdomen 2009 (se sid 13 i domen).

"Skadorna på riksintresset för naturvård och kulturmiljön inskränker sig till själva täkten och närområdena intill samt barriäreffekter. Riksintresseområdet som helhet, mer än 9 000 ha, kommer inte att skadas. Täktområdet utgör således en relativt begränsad del av det totala området som omfattas av detta riksintresse. Naturmiljön på täktområdet kommer naturligtvis att gå förlorad och kommer inte att kunna återställas i ursprungligt skick efter avslutad brytning. Däremot ger de skyddsåtgärder som bolaget åtagit sig att utföra goda förutsättningar för att närområdena kommer att kunna bibehålla sin karaktär. Miljööverdomstolen bedömer att skyddsåtgärder och försiktighetsmått kommer att kunna begränsa verksamhetens påverkan på yt-

och grundvatten så att hänsynsreglerna i miljöbalken iakttas. Genom de åtaganden som Nordkalk gjort ifråga om bl.a. avsättning av ett annat markområde åt naturvärden och för bevarandet av gaffelfibblan kommer naturvårdsintressena att i viss utsträckning kompenseras för den förlust av naturvärden som tälten orsakar. Det kommer också att finnas stora arealer kvar där flora och fauna kan leva vidare. Mot detta står att riksintresset för materialutvinning kommer helt att gå förlorat vid ett avslag på ansökan, med de negativa effekter som ovan redovisats. Utvinning kan ske under i vart fall 25 år, vilken tidsperiod enligt Miljööverdomstolens uppfattning är tillräckligt långsiktig. Miljööverdomstolen gör mot denna bakgrund bedömningen att intresset av materialutvinning från hushållnings och samhällsekonomisk synpunkt väger tyngre än naturvårdsintressena."

Artskydd och lokalisering

Enligt stadgad praxis prövas en verksamhets påverkan på skyddade arter inom det aktuella området inom ramen för lokaliseringsprövningen enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. Detta är av särskild betydelse vid prövningen av täktverksamheter eftersom tälten oundvikligen tar i anspråk naturmiljön på själva täktområdet under bryttiden. Tidigare fanns en särskild bestämmelse om täkters påverkan på skyddsvärda arter livsbetingelser i 9 kap 6 a § miljöbalken. Bestämmelsen upphävdes och det anvisades att prövningen skulle ske inom ramen för tillämpningen av de allmänna hänsynsreglerna. Endast om prövningsmyndigheten bedömer att verksamheten skulle komma att bryta mot de specifika förbuden i fridlysningsbestämmelserna i artskyddsförordningen uppkommer frågan om dispens.

Lokaliseringsbedömningen av Bungetälten har hela tiden varit särskilt viktig från naturvärdessynpunkt. Som MÖD konstaterade år 2009 är det ofrånkomligen så att de artindivider och livsmiljöer som finns inom täktområdet till stor del försvinner i samband med brytningen av kalksten. Täktområdet hyser ur nationellt perspektiv unika miljöer, vilket hänger samman med de speciella naturliga förutsättningar som finns på norra Gotland och inom Bästeträskområdet men också på ett något varmare klimat än på fastlandet. Att ett stort antal arter som är ovanliga på fastlandet och därför upptagna på den nationella rödlistan återfinns på Gotland är därför inte förvånande. De omfattande inventeringar och utredningar som utförts inom ramen för prövningen av Bungetälten samt i anslutning till SMA:s planerade täktområde visar att motsvarande livsmiljöer och artrikedom finns även där. Likartade om än mindre resultat har uppvisats vid inventeringar i anslutning till bolagets befintliga täkt vid Klinthagen. För lokaliseringsprövningen innebära detta att oavsett var inom Bästeträsk med omgivning en exploatering sker, kommer arter och livsmiljöer som anses ha ett högt skyddsvärde ur ett nationellt perspektiv tas i anspråk. Redan detta konstaterande kan dock knappast räcka till för att avslå varje tillståndsansökan som prövas på norra Gotland.

Artrikedomen lokalt i området blir snarare till slut av en sådan omfattning och utbredningsområdena så stora, att berörda arter långsiktigt måste anses ha tillräckliga kvarvarande utbredningsområden. Särskilt om de omgivande områdena med likartad artrikedom till stora delar utgör naturskyddade områden och dessa områden förvaltas och sköts på ett sätt som gynnar arterna finns goda förutsättningar för att bevarandestatusen både ska kunna bevaras och förstärkas. I detta perspektiv återkom-

mer det faktum att Bungetäkten endast tar ett par procent av riksintresset för naturvård i anspråk och att stora delar av de skyddade naturreservaten och Natura 2000-områdena i omgivningarna faktiskt kunnat tillskapas genom markavståenden från kalkstensindustrin. Det finns utrymme för samexistens och för att i framtiden liksom tidigare tillgodose både naturvård och kalkstensindustri, vattenförsörjning, sysselsättning, näringsliv etc. på norra Gotland.

Nordkalks markförvärv i Buttle

I vissa inlagor anförs att bolagets förvärv av en fastighet i Buttle skulle påverka lokaliseringsfrågan. Frågan är inte ny utan uppkom redan när Naturvårdsverket överklagade MÖD:s tillåtlighetsdom år 2009 till Högsta domstolen. Frågan var föremål för skriftväxling till vilken bolaget hänvisar. I vissa yttranden i målet hävdas nu åter att Buttle skulle utgöra en befintlig alternativ fyndighet.

Mellersta Gotland kan vara av intresse i ett gotländskt makroperspektiv på mycket lång sikt med tanke på förekomst av kalksten av god kvalitet. Bolaget har i sin ansökan för kalkstenstakten i Bunge från början utgått från en fortsatt verksamhet baserad på befintligt infrastruktur i Storugns med etablerat sorteringsverk och hamn. Buttle ligger på ett för stort avstånd från Storugns. En helt ny infrastruktur skulle krävas om Buttle någon gång ska bli en kalkstenstakt.

Tillsvidare är det dock inte på något sätt visat att det i Buttle finns den kvalitet och kvantitet av kalksten som eftersträvas och erfordras för bolagets verksamhet. En affärsmässig lönsamhetskalkyl kräver att det kan etableras en lönsam och fungerande produktionskedja med materialbearbetning och med en leveransstruktur från råvarukälla till kund. Någon sådan utredning har inte ens påbörjats i dagsläget och än mindre visat sig fylla ställda krav. Efter att de geologiska förutsättningarna undersökts och påvisats samt den affärsmässiga kalkylen gjorts som givit alla önskade svar ska en tillståndsprocess drivas igenom. Bolaget arbetar med inriktningen att detta alternativ kan vara en framkomlig väg och fortsättning för företagens verksamhet på Gotland i ett nästa utvecklingssteg. Detta kommer av rent tidsmässiga skäl endast kunna ske efter Bungetäkten.

Industrins behov av kalksten

Nordkalk har sedan tillståndansökan ingavs i målet 2005 fortlöpande redogjort för vilket behov kalkstenstakten i Bunge avser att fylla och de speciella kvalitetskrav som gör den gotländska kalkstenen unik. En tidningsartikel har ingivits i målet som påstås innebära att en förändring skulle ha inträtt i detta hänseende. Så är dock inte fallet.

Till saken hör att det även fortsatt är gotländsk kalksten som huvudsakligen levereras till den omnämnda kundens stålverk. De uppgifter kring alternativa, långväga stödleveranser som framförs, strider inte mot vad som tidigare angetts i målet och kan snarast ses som en följd av det utdragna och tidsmässigt osäkra tillståndsläget som berör hela kalkstensindustrin verksam på Gotland. Kalksten från Gotland har fortsatt stor efterfrågan inom den nordiska stålindustrin men även från annan industri, ofta med miljömässiga applikationer och syften som grund.

Det har i målet lyfts fram försök som gjorts med alternativ kalkstenför att uppfylla LKAB:s behov för sin tillverkning av järnmalmspellet. Bolaget påstår inte att annan kalksten inte skulle kunna användas för detta syfte. Volymen av dessa leveranser utgör endast en bråkdel av den pågående årsproduktionen och är av mindre betydelse i detta sammanhang. Sammantaget innebär det sagda inte på något sätt att förutsättningarna för prövningen skulle ha kommit att ändras i nu berört hänseende.

Vattenutredningar angående hydrogeologi

En viktig utgångspunkt för Natura 2000-prövningen är Bungetäktens bedömda hydrogeologiska påverkan på grundvattenförhållandena. Enligt vad som anförs ovan synes bolaget respektive Naturvårdsverket, länsstyrelsen m.fl. motparter göra helt olikartade bedömningar i denna del.

Bolagets bedömningar grundar sig på omfattande utredningar och undersökningar av området. När den ursprungliga tillståndsansökan ingavs till miljödomstolen år 2006 framställdes önskemål om kompletterande utredningar från bl.a. länsstyrelsen, Naturvårdsverket, regionen och SGU. Omfattande hydrogeologiska utredningar utfördes med anledning av detta. SF GeoLogics utredningar föranledde bl.a. bolaget att justera brytdjupet från -9 till +1 m över havet. Bolagets utredningar och bedömningar har ansetts vederhäftiga och ge en korrekt och riktig bild av omgivningspåverkan. Här kan särskilt hänvisas till SGU:s yttrande i MÖD:s mål M 350-09, aktbil 74 samt MÖD:s bedömningar i tillåtlighetsdomen.

Länsstyrelsen anför att PM av HD AkvaNovum och BO LWWMG utgör viktiga underlag i prövningen. Däremot omnämner länsstyrelsen inte alls bolagets utredningar i detta sammanhang. Detta framstår som tveksamt när länsstyrelsen framför långtgående påståenden om täktens skadeverkningar, t.ex. på Bluttmo källmyr enligt vad som sägs ovan, utan att bolagets provpumpningar eller ens länsstyrelsens egna utvärderingar av kommunens provpumpning år 2004 beaktas.

Det bör noteras att BO och HD alltsedan prövningen startade år 2006 ställt sig negativa till Bungetäkten. BO var på den tiden anlitad av en privat sakägare i målet som motsatte sig täkten. Det är således inte riktigt att framställa deras inlagor i målet som helt neutrala eller objektiva. Vad Naturvårdsverket egentligen menar när de refererar till BO PM som sitt expertyttrande framstår som något oklart. Naturvårdsverket har inga myndighetsuppgifter eller egen särskild kompetens inom området hydrogeologi och grundvatten eftersom dessa myndighetsuppgifter ligger på SGU. BO efterfrågar provpumpningar som i själva verket utförts och redovisats vid huvudförhandlingen år 2012 i mål M 10582-11. Det förefaller som om BO inte tagit del av det senaste utredningsunderlaget i målet.

Mot bakgrund av alla disparata påståenden och bedömningar som framförts i målet har bolaget låtit Golder Associates, där Sven Follin numera är verksam, åter sammanställa huvudinnehållet i den platsbeskrivning av grundvattenförhållandena som tagits fram i målet. I rapporten berörs även vissa frågeställningar som framförts gällande en av bolaget genomförd analys av grundvattenpåverkan vid dagbrottet Klint-

hagen och den intilliggande Hoburgsmyr mellan åren 2004–2012. Av rapport från Bergab och Sven Follins rapport framgår tydligt att det inte förekommer några grundvattenmätningar inne på Natura 2000-området som stödjer Naturvårdsverkets påståenden om att det kan röra sig om en grundvattenavsänkning omfattande flera meter i djupled i vissa partier samt ett påverkansområde som bitvis sträcker sig mer än 600 - 700 meter in under Natura 2000-området från brytfronten räknat. Naturvårdsverket förefaller ha en bristande förståelse för hur Hoburgsmyr är konstruerad i form av ett topogent kärr, som är ytvattenmatad, men inte bedöms ha någon tillrinning av djupare grundvatten.

Teknisk beskrivning

Med anledning av de synpunkter som framförts rörande utförandet av den tekniska hanteringen av dagvatten och täktvatten och de föreslagna skyddsåtgärderna, samt för att undanröja eventuella missförstånd kring detta, har bolaget låtit WSP i en PM redogöra ytterligare för dag- och täktvattenhanteringen. Bergab har redogjort ytterligare för de föreslagna skyddsåtgärderna.

Naturvårdsverket framför i denna process återigen samma felaktiga påstående om att bolaget väsentligt skulle ha ändrat ansökan efter MÖD:s tillåtlighetsdom år 2009 och att dessa förändringar innebär att det som bolaget anfört dessförinnan inte längre är relevant. Påståendet är ogrundat och torde bero på ett missförstånd rörande vad förändringarna handlar om. Detta framkom tydligt i samband med prövningen i MÖD år 2012 i mål M 10582-11. Förändringarna gällde främst mindre justeringar av vattenhanteringen och innebar en förbättring från miljösynpunkt.

Kontrollprogram

Med anledning av de synpunkter som inkommit rörande det av bolaget föreslagna kontrollprogrammet, bl.a., vad gäller åtgärder vid påverkan på grundvattennivåer, har bolaget låtit IVL respektive Bergab kommentera detta närmare.

Efterbehandling

MÖD har i tillåtlighetsdomen år 2009 och därefter i tillståndsdomen år 2012 bedömt att efterbehandlingen av täkten kan ske med bibehållna naturvärden i omgivningen. Bedömningen har grundat sig på de utredningar som bolaget presenterat i målet och de olika alternativ som föreslagits. Enligt vad bolaget redovisat är huvudalternativet idag att kalkbrottet vattenfylls för att i framtiden fungera som en vattentäkt som kan bidra till att lösa vattenförsörjningsfrågan på lång sikt. Miljö- och hälsoskyddsnämnden anger i sitt yttrande att nämnden avser att arbeta för en vattentäktlösning som kan motverka den partiella vattenbristen som förekommer på norra Gotland under delar av året.

Genom att använda det överskottsvatten som passerar genom systemet under delar av året för att fylla upp täkten skulle en vattentäkt kunna åstadkommas på relativt kort tid. BO menar att täkten på detta sätt skulle kunna vattenfyllas på 7–8 år. Oavsett hur lång tid det tar med en sådan uppfyllnad skulle det dock innebära en avsevärt kortare tid än om täkten uppfylls genom det naturliga tillflödet. Efterbehandlingsfasen skulle därmed avsevärt förkortas. Det kommer dock krävas särskilda tillstånd för genomförandet av detta. Ett tillstånd från mark- och miljödomstolen

skulle i vilket fall krävas för att helt eller delvis upphöra med återförandet av grundvatten om det bedöms att detta skulle medföra fara för allmänna eller enskilda intressen, se 11 kap. 22 § miljöbalken. Med hänsyn till bl.a. dessa omständigheter saknas i dag i än högre grad än tidigare anledning till en annan bedömning av frågan än MÖD har gjort.

Villkor

Synpunkter på föreslagna villkor har främst framförts av länsstyrelsen och FBO.

Villkor 1, det allmänna villkoret – Länsstyrelsen har efterfrågat en sammanställning över det som regleras genom det allmänna villkoret. Bolaget anser detta vara nödvändigt eller lämpligt. Det är förvånande att länsstyrelsen omnämner och åberopar sitt eget ingripande och avbrytande av den tillståndsgivna verksamheten i detta sammanhang. Bolaget får här hänvisa till MÖD:s mål M 5191-12 och vad bolaget anförde i samband med bolagets överklagande av länsstyrelsen beslut att förbjuda den skogsavverkning som bolaget påbörjade i samband med att bolaget tog MÖD:s tillståndsdom år 2012 i anspråk enligt meddelat verkställighetsförordnande. Saken kom aldrig att prövas slutligt innan Högsta domstolen avgjort sitt mål. Bolaget är övertygad om att länsstyrelsen förbud skulle ha upphävts av mark- och miljödomstolen om saken prövats.

Ett allmänt villkor föreskrivs regelmässigt och utgör inte några problem vid en normalt bedriven tillsyn. Tanken med ett sådant villkor är att varje enskildhet i en tillståndsgiven verksamhet inte ska detaljregleras utan att verksamhetsutövaren ska ges en viss frihet i bedrivandet av verksamheten inom ramen för hur verksamheten huvudsakligen beskrivits i ansökan. Menar länsstyrelsen att det är någon specifik fråga som behöver lyftas upp och bli föremål för en särskild villkorsreglering är det upp till länsstyrelsen att föreslå ett sådant villkor på sedvanligt vis.

Villkor 5, buller – bolaget kan acceptera länsstyrelsens förslag. Bolaget bestrider däremot FBO:s yrkande om ytterligare 5 dB(A) sänkning samt kontinuerlig mätning och övervakning av tillsynsmyndigheten m.m.

Villkor 8, risk för stenkast – Bolaget kan inte acceptera länsstyrelsens förslag. Stenkastningen måste sättas i relation till en riskbedömning om vad som kan hända om enstaka tillfällen av stenkastning kan förekomma. Det bedöms inte föreligga någon risk för bostäder runt täkten rörande stenkastning och det bedöms i så fall som mer relevant att vid sprängning stänga av och avlysa ett tillräckligt stort område runt sprängningsaktiviteten när man arbetar nära verksamhetsområdets gräns. Detta för att försäkra sig om att inga människor, som t.ex. strövar i skog och mark, kan ta skada. Bolaget ska givetvis arbeta aktivt och vidta åtgärder för att i möjligaste mån förebygga stenkastning vid täktbrytningen, men ett absolut förbud kan inte anses som rimligt sett i relation till bedömd risk för människors liv eller annan form av materiell skada. Risken måste bedömas som mycket låg förutsatt att ett tillräckligt säkerhetsavstånd till sprängplatsen hålls vid varje sprängning. Länsstyrelsens villkor kan komma innebära att bolaget tvingas använda sig av dyra skyddsåtgärder som inte tillämpas eller bedöms som rimligt att kräva vid liknande sprängningsverksamhet. Orimligt kostsamma åtgärder skulle krävas för att kunna garantera vill-

koret över 25 år. Detta kan inte godtas då villkorskravet bedöms som överdrivet och onödigt skarpt. MÖD har godtagit villkoret.

Villkor 9, kontroll av grundvatten – FBO:s yrkanden bestrids. De beror sannolikt på ett missförstånd rörande föreslagen kontroll och referenspunkter varför bolaget vill hänvisa till föreslaget kontrollprogram. Kravet på oberoende besiktningsman framgår av villkorsförslag 21.

Villkor 10, tillfällig deponering i brottet – Bolaget vidhåller den ursprungliga villkorsskrivningen. Villkor av detta slag har tillämpats under lång tid vid bolagets nuvarande täkter på Gotland. Det bedöms som viktigt att även möjlighet ges till tillfällig deponering av avbaningsmassor i någon del av den planerade täkten vid behov. Bolaget önskar även ha kvar skrivningen om att utifrån kommande massor inte får lagras i täkten. MÖD har godtagit villkoret.

Villkor 14, uppsamling av processavloppsvatten – Bolaget kan acceptera förslaget att villkor 14 sammanförs med villkor 16.

Villkor 16, begränsningsvärden för återfört vatten – Bolaget vidhåller att föreslagna begränsningsvärden för första brytfasen är motiverade med hänsyn till den utspädningseffekt som bolaget tidigare redogjort för. Utgångspunkten vid villkorsskrivningen bör rimligtvis vara att inte rena täktvattnet mer än nödvändigt när ett miljömässigt behov inte föreligger. Länsstyrelsen motiverar inte varför spädningseffekten i Ojnaremyr inte kan beaktas utan hänvisar bara generellt till låga bakgrundshalter i omgivningen och i sjön Bästeträsk. Bolaget har dock tydligt redovisat att vattnet som rinner ut ur Ojnaremyr kommer att hålla mycket låga halter innan det rinner vidare in på Natura 2000-områdets våtmarker och vidare ner i sjön Bästeträsk, vilket är det som bör vara det relevanta vid prövningen. Vidare har flera sakägare framfört osäkerheter kring huruvida vattenrening kommer ske av täktvatten för brytfas ett. Bolaget menar att det krävs rening av allt täktvatten för att kunna innehålla de föreslagna villkorshalterna. Detta gäller såväl för brytfas ett som för övriga brytfaser. För att förtydliga vad som gäller avseende dagvatten- och täktvattenhanteringen i den planerade täkten och för att bringa klarhet kring olika oriktiga påståenden och tolkningar som framförs av flera motparter kan hänvisas till PM från WSP.

Bolaget vidhåller yrkandet med föreslagen villkorsskrivning om att villkoret ska anses vara uppfyllt om minst tio av månadsmedelvärdena innehålls. Skrivningen är rimlig och motsvarar vad som är motiverat från miljösynpunkt. Det överensstämmer också med vad som är brukligt vid föreskrivande av begränsningsvärden. Det kan noteras att årsmedelvärdet är reglerat i villkoret. Vidare bedömer bolaget det inte som rimligt att länsstyrelsen ska kunna kräva att begränsningsvärdena ska kontrolleras minst genom flödesproportionerliga provtagningar veckovis. Detta skulle innebära att analyser av vattenkemi strängt taget ska genomföras varje dag eller minst flera gånger i veckan. Det får ur ett 25 årigt driftperspektiv betraktas som oerhört kostsamt, bl.a. eftersom analyserna behöver göras vid ett ackrediterat laboratorium och dessa endast finns på fastlandet. Detta förhållande innebär dessutom att provsvaren erhålles med några dagars fördröjning vilket inte utgör något bra mätverktyg för att online övervaka reningsgraden. Daglig kontroll av täktvattnet ur reningsverket bedöms inte heller som rimligt eller behövligt för uppföljning av be-

gränsningsvärdena. Vattenreningstekniken bedöms som mycket stabil över tid och reningseffekten förändras inte märkbart från dag till dag. Vattnet som ska renas tas från en större sedimentationsbassäng och bedöms inte kunna variera kraftigt från dag till dag utan endast över längre tid. Den föreslagna veckovisa analysen bedöms därför som mer rimlig.

Bolaget kan inte instämma i länsstyrelsen motivering gällande att avstyrka föreslagna formulering om att bolaget vid överskridande av begränsningsvärden, inom tre veckor ska redovisa till tillsynsmyndigheten om vilka åtgärder bolaget ämnar vidta. Länsstyrelsens tolkning att begränsningsvärden aldrig får överskridas, är knappast rimlig och inte motiverad från miljösynpunkt. Bolaget menar att det finns lämpliga skyddsåtgärder att vidta för att övervaka och vid behov vidta förebyggande åtgärder om ett överskridande inträffar. För att få en snabb indikation på om reningstekniken t.ex. inte fungerar tillräckligt effektivt, föreslås istället att man använder en online-mätare för mätning av elektrisk konduktivitet. Sådana finns utprovade på marknaden och larmar vid stigande konduktivitet, vilket bedöms vara ett mycket bra mått på reningsverkets effektivitet. Det krävs därigenom inte analyser vid ett ackrediterat laboratorium för att kontrollera reningsverkets reningsfunktion. Vid förhöjd konduktivitet kan man vid behov stoppa bortledningen av vatten från reningsverket och återcirkulera det renade vattenflödet tillbaka till sedimentationsbassängen. Tanken bakom bolagets förslag till villkorsskrivning syftar närmast till att vid behov regelbundet redovisa statusen på reningsverket till länsstyrelsen baserat på flödesviktade månadsmedelvärden eller t.ex. vid ett tekniskt haveri eller vid behov av ett större underhåll eller reparation. I sådant fall bedöms tre veckor som rimligt för att kunna redovisa ett bra underlag för vidtagna åtgärder när ett månadsmedelvärde inte innehålls.

Slutligen har bolaget redan vid flera tidigare domstolsprövningar framfört att länsstyrelsen yrkande om att komplettera villkor 16 med kravet om att minst 90 % av processvattnet ska återföras till Bästeträsks tillrinningsområde inte kan fastställas, eftersom man inte kan beräkna den andelen mot någon totalhalt. Mängden vatten i täkten styrs, av nederbörd och andra förhållanden som inte bolaget råder över. Bolaget har åtagit sig att rena och återföra allt dag- och täktvatten efter reningsverket till Bästeträsks tillrinningsområde. Detta åtagande bedöms vara fullt tillräckligt utan länsstyrelsens ytterligare krav. MÖD har godtagit principerna för kontroll och uppföljning av begränsningsvärdet tidigare.

Villkor 22, samordning av kontrollprogram – Bolaget har redan förankrat sina miljöövervakningsplaner med både regionen och SMA och en gemensam plan för miljöövervakning finns framtagna som ett utkast för berörda parter att ta ställning till och godkänna. Bolaget vidhåller att mark- och miljödomstolen inte kan föreskriva villkorskrav som riktar sig mot andra parter än bolaget i egenskap av föremål för den pågående prövningen.

Verkställighet

Nordkalk vidhåller framfört yrkande om verkställighetsförordnande. Vid bedömning av denna fråga måste det tas i beaktande den unika processuella situation som uppkommit genom att målet nu prövas en tredje gång i rättssystemet. Den tidsut-

dräkt och de negativa konsekvenser som den förnyade prövningen medfört för bolaget är i sig motiv för ett verkställighetsförordnande. Finner mark- och miljödomstolen inte skäl att i sak bedöma Natura 2000-frågan på annat sätt än MÖD gjort två gånger och därmed meddelar tillstånd, finns även särskilda skäl att förena tillståndet med verkställighetsförordnande. Det framstår som högst osannolikt att Högsta domstolen skulle ta upp målet igen för prövning av ytterligare någon processuell eller formell prejudikatfråga.

YTTRANDEN ÖVER BEMÖTANDE

Naturvårdsverket vidhåller samtliga yrkanden som tidigare framställts. Naturvårdsverket vill särskilt framföra vikten av att mark- och miljödomstolen tar ställning till de av Naturvårdsverket framförda yrkandena om kompletteringar av bolagets ansökan, punkterna 1 a och b. Dessa kompletteringar är enligt Naturvårdsverket av avgörande betydelse för om en fullständig bedömning av verksamhetens påverkan på skyddade arter och kringliggande Natura 2000-områden ska kunna genomföras. Därtill anförs sammanfattningsvis att den föreslagna geologiska/hydrogeologiska modellen inte kan ligga till grund för en generell beräkning av de hydrogeologiska konsekvenserna av täkten samt att övervakningsprogrammet för grundvattennivåer fortfarande inte är adekvat för syftet att tidigt identifiera icke-naturlig grundvattenpåverkan. I bilaga till yttrandet bedömer ArtDatabanken att det inte är möjligt att bedriva kalkbrytning i området utan att irreversibla skador uppstår i såväl intilliggande Natura 2000-områden som de värdefulla naturmiljöer som finns utanför dessa.

Länsstyrelsen, som står fast vid sitt tidigare yttrande, har anfört bl.a. följande. Även efter bolagets bemötande anser länsstyrelsen att risk för påtaglig skada på Natura 2000-områden Gildarshagen föreligger och ska tas upp i målet: Länsstyrelsen saknar närmare beskrivning av planerad reningsanläggning och därmed möjlighet att bedöma dess effektivitet samt även information avseende hantering av rejektvatten. Bolaget har inte visat om föreslagna begränsningsvärden är möjliga att uppnå: Länsstyrelsen vidhåller sin uppfattning att de långsiktiga och bestående inverkningarna efter avslutad täktverksamhet inte har klarlagts i målet. Länsstyrelsen har motsatt sig delegation till tillsynsmyndigheten i frågan om omhändertagande av rejektvatten från den planerade reningsanläggningen

Regionen har vidhållit sin tidigare anförda inställning och framhåller vikten av att Håkan Djurbergs frågeställningar blir belysta, så att konsekvenserna för områdets yt- och grundvattenresurser kan bedömas.

CB och HB har som ytterligare grund angett att bolaget inte fullgjort sina skyldigheter enligt det tillstånd man har för kalkbrytning i Klinthagen-brottet. Ansökan ska därmed avslås med stöd av 16 kap. 6 § miljöbalken. De har vidare yrkat att domstolen ska lämna utan avseende de av bolaget ingivna kompletteringarna efter huvudförhandlingen, dvs. dokument benämnda "Konceptuell efterbehandlingsplan för Bungetäkten" (ab 205) och "Förtydliganden Vattenhantering och kontrollprogram" (ab 204) eftersom dessa innehåller omständigheter och slut-

satser som i betydande omfattning är helt nya i målet, i andra hand har de yrkat att rätten föranstaltar om fortsatt alternativt ny huvudförhandling.

FBO och SNF har yrkat om avvisning av bolaget efter huvudförhandlingen ingivna dokument benämnda ”Konceptuell efterbehandlingsplan för Bungetäkten” (ab 205) och ”Förtydliganden Vattenhantering och kontrollprogram” (ab 204) alternativt att domstolen ska kalla till fortsatt eller ny huvudförhandling.

DOMSKÄL

Prövningens omfattning

Inledningsvis kan det noteras att Högsta domstolen i sitt beslut (punkterna 17–18) den 18 juni 2013 i mål T 3158-12 anför följande när det gäller *tillåtlighetsdomars rättskraft*. Om tillåtlighetsdomar ska fylla sin avsedda funktion i den miljörättsliga processordningen, måste utgångspunkten vara att en sådan dom har rättskraft i den meningen att domen ska läggas till grund för den fortsatta prövningen av tillståndsansökan. Rättskraften sträcker sig inte längre än till sådant som har prövats i tillåtlighetsdomen. Det är därför angeläget att domstolen i det enskilda fallet klargör vilka frågor som bedöms. Men hur långt rättskraften sträcker sig är också beroende av vilka frågor som domstolen har att ta ställning till genom en tillåtlighetsdom. I en sådan dom ska i första hand göras en grundläggande intresseavvägning. Vidare ska det normalt göras en bedömning av lokaliseringen och en prövning av om den sökta verksamheten är förenlig med de miljörättsliga reglerna. Redan vid tillåtlighetsprövningen kan domstolen också bedöma om skador och olägenheter för omgivningen kan motverkas genom villkor som i huvudsak stämmer med verksamhetsutövarens ansökan. I och för sig omfattar en tillåtlighetsdoms rättskraft sådana frågor. Men om det görs en mer allmän bedömning av villkoren, kan bedömningen inte anses bindande vid den närmare villkorsbestämningen i den efterföljande tillståndsprövningen.

När det sedan gäller den närmare tolkningen av Högsta domstolens beslut har bolaget och motparterna, remissmyndigheter och övriga helt olika uppfattning.

Bolaget har anfört att Natura 2000-reglerna på unionsnivå kräver en samlad Natura 2000-prövning, där tillåtligheten (dvs. om man ska säga ja eller nej till tillstånd) inte får avgöras separat och vara bindande för en senare prövning av tillstånd och villkor. För målets fortsatta handläggning innebär detta att det i huvudsak är Natura 2000-frågan som ska prövas igen, men denna gång helt förutsättningslöst. I målets övriga delar gäller fortsatt rättskraften i 2009 års tillåtlighetsdom, som således fortsatt förutsätts vara bindande vid meddelande av tillstånd enligt 9 kap. och 11 kap. miljöbalken (MB). Vid tillståndsbedömningen enligt 7 kap. 28 a § MB får det sedan prövas om den påverkan som kvarstår efter vidtagna försiktighetsmått och skyddsåtgärder kan godtas eller inte. Enligt unionsrätten ska detta avgöras efter en fullständig, exakt och slutlig bedömning av effekterna på området i samlad form. Det är dock svårt enligt bolaget att hitta stöd i unionsrätten för att själva lokaliseringen av verksamheten, eller överhuvudtaget andra frågor än de som rör påverkan på området, ingår i denna prövning. Frågor om alternativa lösningar aktualiseras först när

det konstateras att verksamheten faktiskt innebär en otillåten skada enligt artikel 6.3 i direktivet. I sådant fall kan regeringen pröva om tillstånd ändå kan ges.

Länsstyrelsen har framfört att det genom Högsta domstolens beslut får anses klarlagt att målet ska prövas "allsidigt". Länsstyrelsen anser därför att samtliga frågor som kommit upp i målet ska prövas av mark- och miljödomstolen. Högsta domstolen har i sitt beslut klarlagt att den anser att den tillåtlighetsprövning som gjordes av Miljööverdomstolen år 2009 inte innebar någon fullständig prövning av den sökta verksamhetens påverkan på miljön i Natura 2000-områdena och att det nu måste ske en samlad bedömning vid tillståndsprövningen. Något som ytterligare talar för att det måste ske en ny samlad prövning av alla omständigheter är att tillståndsansökan kommit att ändras under den tid som förflutit sedan prövningen år 2009 och bl.a. har det vetenskapliga kunskapsläget avseende det aktuella området och omgivande Natura 2000-områden blivit bättre.

Naturvårdsverket har anfört att en fullständig prövning ska göras enligt miljöbalken. I detta ingår enligt Naturvårdsverket förutom 7, 9 och 11 kap. MB även riksintresseavvägningen, lokaliseringsprövningen och efterbehandlingen, då beslut i dessa frågor inte får fattas utan att tillstånd enligt 7 kap. 28 b eller 29 §§ MB först har fattats, vilket framgår av 4 kap. 8 § MB. Dessa frågor måste enligt Naturvårdsverket behandlas i ett sammanhang för att konsekvenserna för kringliggande Natura 2000-områden ska kunna bedömas på ett med EU-rätten förenligt vis.

Region Gotland anser att hela bolagets ansökan är föremål för prövning och att det inte finns utrymme att tolka Högsta domstolens beslut på olika sätt. Bolaget har helt bortsett från 4 kap. 8 § MB. Det är mot bakgrund av den bestämmelsen svårt att uppfatta Högsta domstolens beslut på annat sätt än att Miljööverdomstolens dom från år 2009 helt saknar rättsverkan för den nu aktuella prövningen.

HB och CB har gjort gällande att lagen inte ger utrymme för att en Natura 2000-prövning kan ske separat, utan hänsyn tagen till de andra prövningar och avvägningar som krävs för att tillstånd till en verksamhet ska kunna lämnas. Tvärtom är exempelvis tillståndsprövningarna för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet direkt berörda av hur frågor som avser hur Natura 2000-prövningen hanteras. I 11 kap. 9 § sista stycket MB anges uttryckligen att prövningen enligt 7 kap. 28 a § MB är överordnad prövningen av vattenverksamhet. Vidare måste tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB beviljas för att en sökt markanvändning av områden som är av riksintresse ska kunna medges.

BM har i denna del anslutit sig till vad Naturvårdsverket och länsstyrelsen anfört.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Av Högsta domstolens beslut under rubriken Högsta domstolens avgörande framgår att domstolen förklarat att Miljööverdomstolens dom den 9 oktober 2009 i mål M 350-09 om tillåtlighet inte får hindra en tillståndsprövning som uppfyller kraven i artikel 6.3 i rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet).

I sina skäl anger Högsta domstolen (punkterna 21–23) att tillåtligheten i detta fall har avgjorts genom en särskild dom, varefter Mark- och miljööverdomstolen har gett tillstånd och fastställt tillståndsvillkor i den dom som nu är överklagad. Tillåtlighetsdomen innefattar inte någon fullständig prövning av den sökta verksamhetens påverkan på miljön i Natura 2000-områdena. Det betyder att en samlad bedömning ska ske vid tillståndsprövningen och att den ska svara mot unionsrättens krav på fullständighet, exakthet och slutlighet. Mark- och miljööverdomstolen har gjort en förhållandevis utförlig prövning i samband med tillståndsgivningen. Samtidigt står det klart att domstolen har ansett att verksamhetens tillåtlighet var rättskraftigt avgjord genom den första domen. Därmed har domstolen begränsat sin prövning till de återstående tillståndsfrågorna och funnit att verksamheten med erforderliga villkor och skyddsåtgärder kan bedrivas utan att Natura 2000-områdena påverkas på ett otillåtet sätt. Den uppdelning som har skett vid handläggningen kunde inte enligt Högsta domstolen anses förenlig med det krav på en samlad prövning som följer av 7 kap. 28 a och 28 b §§ MB samt artikel 6.3 i art- och habitatdirektivet.

Artikel 6.2–6.3 i art- och habitatdirektivet har införlivats i svensk rätt genom 7 kap. 28 a och 28 b §§ MB (SFS 2001:437, prop. 2000/01:111). Det infördes därvid ett tillståndskrav för verksamheter och åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett särskilt skydds- eller bevarandeområde (a. prop. s. 37 ff). Samtidigt infördes en ny bestämmelse, 8 §, i 4 kap. MB som innebär att en användning av mark och vatten som kan påverka ett särskilt skydds- och bevarandeområde inte får komma till stånd om användningen omfattar verksamheter eller åtgärder som strider mot förutsättningarna som anges i 7 kap. 28 b § MB. Denna bestämmelse tillkom för att säkerställa att markanvändning enligt annan lagstiftning än miljöbalken, t.ex. väglagen (1971:948), inte skulle kunna ske i strid med skyddskraven.

Mot bakgrund av hur Högsta domstolen formulerat sig i avgörandet och skälen redovisade ovan gör mark- och miljödomstolen tolkningen att Högsta domstolen avsett att domstolens prövning nu ska vara inriktad på kraven i unionsrätten på en fullständig, exakt och slutlig bedömning i samlad form av den ansökta verksamhetens påverkan på Natura 2000-områdena. Tillåtlighetsdomens rättskraft får inte hindra detta. Däremot gäller tillåtlighetsdomen i övriga delar såvitt avser lokaliseringsbedömning enligt 2 kap. 6 § MB och riksintresseavvägning enligt 3–4 kap. MB. Frågorna om artskydd prövas inom ramen för lokaliseringsprövningen i samband med tillståndsprövning och har också prövats av Miljööverdomstolen 2009. Såvitt framgår av utredningen är förekomsten av skyddade arter desamma som 2009, dvs. det har inte tillkommit någon art som inte prövats av Miljööverdomstolen.

Rådighet

Bolaget äger fastigheten XX och har därför erforderlig rådighet inom det område där vattenverksamheten ska bedrivas.

Miljökonsekvensbeskrivning

Ett antal motparter har yrkat att den i målet upprättade miljökonsekvensbeskrivningen inte ska godkännas. Grunden för yrkandet kan i korthet sammanfattas i att bolaget anses väsentligen ha ändrat sin ansökan under ärendets hantering samt att

bristerna i utförda undersökningar och utredningar är så stora att dessa i sig inte kan utgöra underlag för en bedömning av ansökan. Till bristerna hör att vissa utredningar anses saknas helt eller delvis.

Domstolen noterar följande. I mål M 1826-07 fann dåvarande miljödomstolen att den i målet upprättade miljökonsekvensbeskrivningen med gjorda kompletteringar uppfyllde kraven i 6 kap. MB och anförde i domskälen att ”*ett antal remissinstanser m.fl. har såväl under förberedelsen i målet som vid huvudförhandlingen krävt att Nordkalk presenterar ytterligare utredningar främst vad gäller de hydrogeologiska förutsättningarna. Utredningskraven innefattar bl.a. flera års provpumpningar av stora mängder vatten. Nordkalk har under förberedelsen tillfört utredningen ett omfattande material för att söka tillmötesgå kraven. Bolaget har utfört ett stort antal provpumpningar och andra undersökningar. Vidare har saltvattenfrågan analyserats grundligt. Nordkalk har till bemötande av utredningskraven anført att man gjort vad som rimligen kan begäras, att det nu finns en tillräckligt klar bild av geologin samt att kraven på långtidspumpningar skulle medföra alltför stora kostnader och medföra att bolaget inte hinner få täkt tillstånd i tid. Miljödomstolen noterar att det är ett mycket omfattande material som givits in och att det skett i olika delutredningar. Nordkalk har lagt ned stora resurser på att söka klarlägga hur vattensituationen är och förmodas kunna bli med en utbyggd täkt. Bolaget har besvarat flertalet av de tekniska frågor som ställts men många intressenter anser trots det att det fortfarande finns oklarheter av vikt vad gäller särskilt grundvattenförhållandena. Miljöpåverkan av en sådan ingripande och icke-reversibel verksamhet som det här är fråga om måste beskrivas ingående och fullständigt för att syftet att vara underlag för prövningen ska uppfyllas. Det finns emellertid en gräns för när det är alltför kostsamt och tidskrävande att i en ansökan klargöra samtliga miljöeffekter i en avlägsen framtid. Brister i kunskapsläget får istället beaktas vid tillståndsprövningen. Miljödomstolen anser således att Nordkalk med allt utredningsmaterial sammantaget har nått upp till en rimlig utredningsnivå inför prövningen avseende de krav som ställs i 6 kap. miljöbalken och att MKB:n således kan godkännas.*”

Domstolen kan därefter konstatera att dåvarande Miljööverdomstolen delade underrettens syn i och med att tillåtlighet medgavs för verksamheten i dom i mål M 350-09. I samband med den därefter fortsatta prövningen, i de av Högsta domstolen nu återförvisade målen M 5418-10 respektive M 10582-11, anfördes av motparterna liknande synpunkter som det nu framförs i aktuellt mål. Mark- och miljööverdomstolen fann i sin dom den 5 juli 2012 dock inte att de justeringar och preciseringar som bolaget hade gjort, vid denna tidpunkt, vara sådana att de påverkade rättskraften av den tidigare tillåtlighetsdomen.

Efter att målet år 2013 återförvisats till mark- och miljödomstolen kan det konstateras att utredningsunderlaget, i jämförelse med vad som tidigare funnits tillhanda, successivt har blivit mer och mer detaljerat samt att data och information från tre års baslinjemätningar avseende ekologi (påbörjat år 2011) nu finns tillhanda tillsammans med baslinjemätningar avseende hydrologi och grundvatten (påbörjat år 2007). Bolaget har därtill kompletterat ärendet med ett i stort sett komplett förslag till kontrollprogram avseende omgivningspåverkan. Domstolen finner, i motsats till vad som anförts av motparterna och övriga, inte att de ändringar som skett är så

avgörande att de ska ses som en ändring av ansökans omfattning eller inriktning på så sätt att de processuella förutsättningarna påverkas. Domstolen gör bedömningen att bolaget har genomfört föreskrivet samråd och i övrigt iakttagit vad som kan krävas beträffande miljökonsekvensbeskrivningsprocessen enligt 6 kap. MB. Av 6 kap. 7 § MB framgår vilka krav som gäller för dess innehåll. I detta fall kan, enligt mark- och miljödomstolens bedömning, bolagets miljökonsekvensbeskrivning, med de kompletteringar som gjorts under målets handläggning, anses uppfylla kraven i 6 kap. MB. De synpunkter som framförts vad gäller brister i miljökonsekvensbeskrivningen är således inte sådana att denna inte kan godtas som det beslutsunderlag som den är avsedd att vara. Miljökonsekvensbeskrivningen ska således godkännas.

Tillåtlighet

Samlad bedömning Natura 2000

Av centralt intresse för föreliggande prövning är vilken påverkan eller skada som ansökt verksamhet innebär eller kan innebära på de två Natura 2000-områdena Bräntings haid respektive Bästeträsk, som ligger i direkt angränsning till verksamhetsområdet, samt på Natura 2000-området Gildarshagen, som ligger nära verksamhetsområdet.

Enligt 4 kap. 8 § MB får en verksamhet som är tillståndspliktig inte komma till stånd om inte tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB lämnats. Tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB krävs för verksamhet som på ett betydande sätt kan påverka ett Natura 2000-område, oavsett om verksamheten ska bedrivas inom eller utanför området. Vid bedömningen av om en verksamhet är tillståndspliktig enligt 7 kap. 28 a § MB ska prövningen göras med utgångspunkt från dess typiska effekter (jfr MÖD 2003:100). Skyddet i ett Natura 2000-område gäller mot störningar av de arter och naturtyper för vilka området har utsetts.

Domstolens uppfattning i denna del är att det får anses vara ostridigt att prövning i enlighet med ovanstående krävs för samtliga tre angivna Natura 2000-områden. Domstolen gör inte någon annan bedömning.

Tillstånd får enligt 7 kap. 28 b § MB lämnas endast om verksamheten inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses skyddas och inte heller medför att den art eller de arter som avses skyddas utsätts för störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna. Det är de skyddade naturtyperna i de aktuella Natura 2000-områdena som helhet betraktat som inte får skadas (MÖD 2004:68), detta efter att eventuella skyddsåtgärder vidtagits.

Av särskilt intresse för prövningen i detta fall är frågan om bolaget kunnat redovisa de hydrologiska och hydrogeologiska förhållandena i området på sådant sätt att säkra bedömningar avseende effekten av förändringar kan göras. Dessa förhållanden får inte förändras på ett sådant sätt att livsmiljöerna och de skyddade arterna skadas. Möjligheterna för bolaget att även på lång sikt upprätthålla de hydrologiska förhållandena är således av central betydelse för prövningen. Så som HaV anfört är de livsmiljöer som får anses särskilt grundvattenberoende kalkkärr med ag (7210),

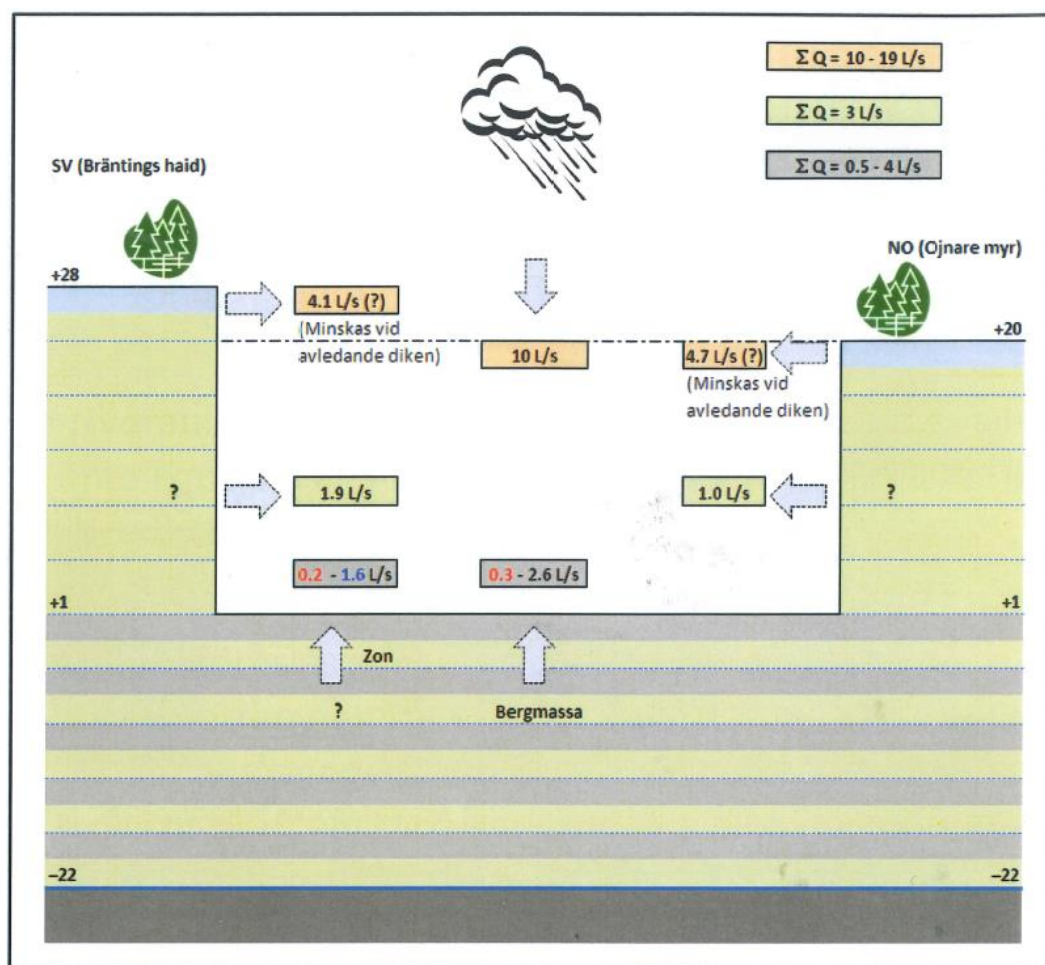
skogsbevuxen myr (91), rikkärr (7230) och fuktängar med blååtel eller starr (6410) samt arten smalgrynsnäcka (1014) och därtill även källor med tuffbildning (7220).

Det kan noteras att i stort sett samtliga motparter menar att bristerna i denna del är så stora att några säkra bedömningar inte kan göras, endast SGU stöder bolagets redovisning och hänvisar till tidigare yttranden (jämför ab 74 i mål M 350-09). Mark- och miljödomstolen noterar i detta avseende att ett antal faktiska hydrogeologiska fältundersökning i form av provpumpningar och interferenstester genomförts tillsammans med geologisk och geofysisk datainsamling, inklusive ett stort antal borrhål inom täktområdet samt vissa utanför detta. Med utförda undersökningar och utförd datainsamling som grund har bolaget beskrivit en konceptuell modell avseende hydrogeologin för området som därefter testats med ansättande av olika värden för bland annat hydraulisk konduktivitet och nettonederbörd vilket möjliggjort en känslighetsanalys av den upprättade konceptuella modellen. Genom att även utföra hydraulisk modellering av ett större område med ränder som styrs av havsnivån har även långtidseffekter av planerad brytning vid olika brytdjup visats. Med syfte att värdera saltvattenpåverkan långsiktigt har därtill simulering skett vid närvaro av en ansatt (ej i fält helt verifierad) hydraulisk konduktor över hela modellområdet, detta för att möjliggöra en konstant tillförsel av saltvatten till systemet.

Enligt domstolen har bolaget kunnat visa en god förståelse av de för området gällande geologiska och hydrogeologiska förutsättningarna vilka till delar följts upp genom de baslinjemätningar avseende hydrologi och grundvatten som startades år 2007 och som successivt har utökats med tiden. De kompletterande utredningar och undersökningar som efterfrågas av ett antal parter kan, enligt domstolens uppfattning, endast ge större säkerhet lokalt, och innebär inte att förståelsen för verksamhetsområdet i sig ändras. Av sökanden redovisad konceptuell hydrogeologisk modell samt upprättad vattenbalans (den senare så som redovisad vid huvudförhandlingen – se figur följande sida) kan därmed utgöra grund för bedömning och värdering av resulterande effekter på omgivningen.

Bolagets förslag till skyddsåtgärder avseende vattenhanteringen innebär i korthet dels att opåverkat yt- och grundvatten från Bräntings haidis avrinningsområde samlas upp i avskärande diken för att sedan ledas vidare genom Littorinavallen till det nedströms liggande Bästeträskområdet. I syfte att vidmakthålla hydrologin inom angränsande område, har bolaget som en ytterligare skyddsåtgärd föreslagit att det anläggs sildammar. Även länshållningsvattnet från verksamheten avses att efter rening återföras i uppströmsdelen av Ojnaremyr för vidare naturlig strömning mot Tväringsmyr och Bästeträsk.

Bolaget har också redovisat hur vattenströmmarna längs transportbandet och servicevägen kan hanteras genom att trummor anläggs, upphöjning av transportbandet och byte av markmaterial sker för att inte förhindra vattengenomströmningen i området.

- *Bräntings haid's Natura 2000-område*

I enlighet med bevarandeplanen för området kan Bräntings haid i korthet beskrivas som kargt och består av en mosaik av alvarsmark, våtmark och tallskog. Den mångformiga blandningen av naturtyper, med en mängd bryn och övergångszoner mellan torr och frisk, öppen och trädklädd mark, skapar förutsättningar för stor biologisk mångfald. I norra delen av området ligger Släkmyr (till större delen utanför Natura 2000-området), ett kargt våtmarksområde delvis bevuxet med tallskog. Här finns också grunda öppna kärr och våtar. Våtmarkernas naturvärden bygger på att hydrologin förblir ostörd, med ett vattenstånd som fluktuerar med årstiderna. Vid eventuella ingrepp i form av exempelvis täktverksamhet i eller i anslutning till området, finns en risk att våtmarkerna dräneras.

För Bräntings haid's kan, enligt bolagets utredning och vad som anförts av motparter och remissmyndigheter, i första hand sänkta grundvattennivåer samt förändrad ytvattenbalans inklusive ytvattenrörelser påverka området. I syfte att minska denna påverkan föreslår bolaget anläggande av sildammar för att upprätthålla den naturligt dämmande förmågan som området innehar och därmed förhindra att våtmarkerna dräneras. Bolaget föreslår även anläggande av avledande diken och skärmdiken för att samla upp ytvatten och ytligt grundvatten och leda bort detta från området. Därtill har bolaget (jämför s. 22 i ab 20) angivit som sannolikt motiverat att som del av

efterbehandlingen täta de mest genomsläppliga partierna av täktväggen, vilket i sig resulterar i minskad grundvattenpåverkan.

Längs områdets nordgräns är transportörlinjen mellan Storugns och tåkten planerad. För att undvika att vägbanken dämmer våtmarkerna kommer vägtrummor och vägbankar med genomsläppligt material att användas i de partier som är naturligt vattenförande och dessa kommer att dimensioneras för att efterlikna de naturliga flödena.

Länsstyrelsen, Naturvårdsverket m.fl. har ifrågasatt de av bolaget föreslagna skyddsåtgärderna och anfört, i korthet, att såväl tillräcklig kunskap om de skyddsvärda livsmiljöernas funktion saknas som att de tekniska förutsättningarna för att kunna efterlikna naturliga hydrologiska förhållanden är otillräckliga samt oprövade.

Domstolens bedömning i denna del är som följer. Bolagets beskrivning avseende påverkanzonen för grundvatten i det övre spruckna berget är rimlig och väl grundad, något som även innebär att det är rikkärren i områdets nordöstra hörn som, utan skyddsåtgärder, riskerar att påverkas så att skada uppkommer. Föreslagna skyddsåtgärder bedöms som tekniskt okomplicerade och robusta med litet underhållsbehov samt enkla och direkta att kontrollera avseende funktion. Detta tillsammans med de ekologiska baslinjemätningar som pågått sedan år 2011 samt föreslaget kontrollprogram innebär, enligt domstolen, att påverkan av rikkärren kan minimeras så att skada med säkerhet ej uppkommer. Den påverkan som verksamheten i övrigt innebär i form av effekter längs gränsen bedöms inte heller de resultera i skada utan utpekade livsmiljöer i Natura 2000-området kan som helhet bibehålla sin funktion och skyddade arter har även fortsättningsvis tillräckliga utbredningsområden för att bli en livskraftig del av livsmiljön.

Bolaget har vid huvudförhandlingen redovisat ett något minskat täktområde med en större sparad zon till verksamhetsområdets gräns. Domstolens uppfattning avseende läge av föreslagna skyddsåtgärder är att dessa dels ska utföras i sin helhet inom egen fastighet, dels att de i första hand ska utföras inom av bolaget nu redovisat täktområde. Därför villkoras en buffertzona på minst 40 meter som en del av täktområdet som angränsar mot berörda delar av Brättings haid (från täktområdets gräns i jämnhöjd med punkt 17 till punkt 2 enligt domsbilaga 1). Syftet med denna buffertzona är att säkerställa att sildammar, skärmdiken och diken kan anpassas till terrängen samt möjliggöra utrymme för eventuell tätning av partier av täktväggen. Därtill villkoras att bolaget i god tid innan brytning av fas 3 respektive fas 4 (jämför ab 190) kan påbörjas ska ha anlagt nödvändiga sildammar och till tillsynsmyndigheten ska ha redovisat att dessa har den funktion som de dimensionerats för.

Några kumulativa effekter från annan pågående eller planerad verksamhet bedöms inte påverka Brättings haid i Natura 2000-området. Domstolens slutliga bedömning är därmed att planerade skydds- och kontrollåtgärder resulterar i att effekterna av täktverksamheten inte påverkar de skyddade livsmiljöerna i området som helhet eller att de skyddade arterna utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av dem i området samt att tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB kan ges.

- *Gildarshagen Natura 2000-område*

I enlighet med bevarandeplanen kan området beskrivas i att områdets norra delar ligger på en höjd av 20 meter över havet. I de södra delarna ligger marken cirka 8 meter över havet. Gildarshagen täcks i sina övre delar av grus- och sandavlagringar. Marken sluttar svagt åt söder och består i stora delar av området av näringsrika moränmargelavlagringar. I södra delen av området ligger källmyren Bluttmo. Marken är för gotländska förhållanden här påfallande sidlänt. I källmyren förekommer blekeutfällning rikligt. Myren hyser rikligt med källor samt en källbäck. I bäcken finns rikligt med kalktuff.

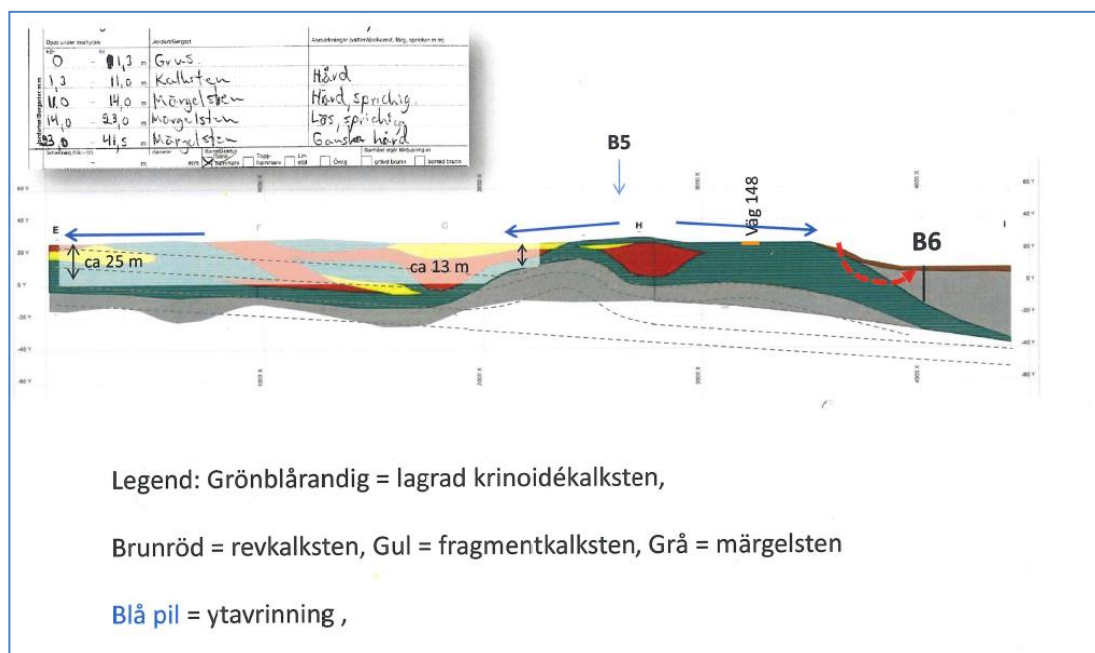
Av intresse i målet är huruvida ansökt täktverksamheten innebär att de hydrologiska och hydrogeologiska förutsättningarna är sådana att verksamheten med säkerhet kan genomföras utan att påverkan sker av de i Bluttmo myr förekommande källkupolerna. I målet får det anses ostridigt att all påverkan, beroende på känsligheten av de senare, även innebär en direkt skada, och att skadan kan vara irreparabel om den uppkommer. Centrala frågor är dels var grundvattendelaren mellan täktområdet och Gildarshagen är belägen, dels om denna vid täktverksamhet kan förflyttas på sådant sätt att flödet till källorna påverkas.

Naturvårdsverket, länsstyrelsen m.fl. anför här i huvudsak att kunskapsbristerna är så stora att ingen säker bedömning kan göras och att det därmed är omöjligt att förutse vilken påverkan och därmed skada som uppkommer i området.

Med stöd av vad som anförts av bolaget, motparter och remissmyndigheter gör domstolen följande bedömning.

Det är i målet ostridigt var ytvattendelaren är belägen medan det finns olika uppfattningar avseende grundvattendelarens läge. De utredningar som finns att tillgå är de geologiska och geofysiska undersökningar som genomförts av bolaget (och andra) inom och utanför täkten, vilka tillsammans med de topografiska förhållandena innebär att en geologisk konceptuell modell har upprättats. Det kan konstateras att det beroende på skilda geologiska förutsättningar i och med bergartskontakten mellan Slitekalkstenen och Slitemärgel även finns stora skillnader emellan avseende såväl jordlagrens textur som mäktighet beroende på underlagrande berggrund. Därtill är de hydrauliska egenskaperna för märgelsten respektive för revkalksten och krinoidékalksten relativt stora.

Den geologiska modellen, se figur nedan, pekar i sig på att grundvattendelaren med stor sannolikhet sammanfaller med ytvattendelaren. Domstolen noterar även att källflödena i Bluttmo myr anges som relativt stabila utan större eller snabba variationer över året vilket tyder att flödet regleras genom ett magasin med varaktighet, något som hydrauliskt pekar på områden med större jorddjup.

Utförda fältundersökningar i form av provpumpningar och interferenstester stöder, enligt domstolens uppfattning, den redovisade geologiska modellen och pekar på att täktområdet tillhör ett från Gildarshagen och de där förekommande källkupolerna skilt avrinningsområde såväl topografiskt som hydrauliskt och stratigrafiskt. Domstolens slutliga bedömning är därmed att täktverksamheten inte påverkar de skyddade livsmiljöerna i området som helhet eller att skyddade arter utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av dem i området samt att tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB kan ges. Några kumulativa effekter finns inte att beakta.

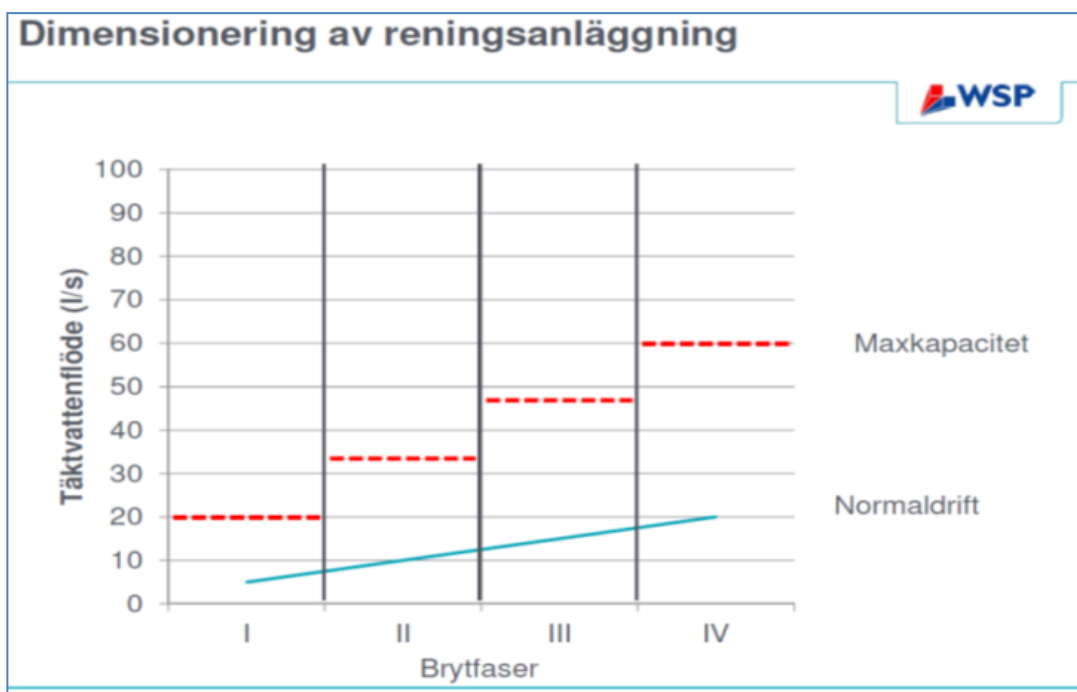
- *Bästräsk Natura 2000-område*

Natura 2000-området Bästräsk omfattar sjön Bästräsk, skog, alvarmarker, våtmarker, kustavsnitt samt ön Falholmen. I enlighet med bevarandeplanen kommer huvudtillflödet från Släkmyr, Ojnaremyr och Tväringsmyr. Utloppet är sedan länge reglerat (vattendom från år 1939) där vattnet leds genom en gjuten kulvert till en fördämning med en fallhöjd på en meter. Historiskt har syftet med fördämningen varit elproduktion. Sedan mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätts dom den 24 oktober 2009 i mål M 5609-07, har numer regionen tillstånd till ett uttag av 22 liter ytvatten per sekund, varav maximalt 12 l/s till dricksvattenförsörjning (resterande 10 l/s avser uttag till forskningsstationen vid Ar). Som villkor för verksamheten ska bl.a. vattennivån regleras till vissa angivna höjder samt ett minimiflöde för Arån innehållas. Bästräsk är en grund sjö med ett största djup på cirka fem meter och sjön är därtill fattig på vegetation. Vattnet är grönaktigt och klart och siktdjupet är större än vattendjupet. Närsalthalterna är mycket låga. Ett flertal våtmarker ansluter till Bästräsk. I södra delen av området finns ett våtmarksområde bestående av en mindre agmyr som dräneras av en bäck. Den något större myren Tväringsmyr dräneras genom agmyren och bäcken. Kanterna av Tväringsmyr utgörs på några håll av kärr på mjukmatta. Största delen av kantzonen utgörs av blååtelkärr.

Ansökt verksamhet kan, så som anförts av bolaget, i mindre omfattning befaras påverka området genom grundvattensänkning. Av större intresse är däremot förändrad ytvattenbalans inklusive ytvattenrörelser under drift och i synnerhet efter avslutad brytning samt förändrad ytvattenkemi genom den återföring av behandlat täktvatten som även detta planeras såväl under drift som efter brytning – det senare så länge annan efterbehandling inte genomförs.

Bolagets förslag till skyddsåtgärder avseende vattenhanteringen innebär, så som tidigare angivits, att opåverkat yt- och grundvatten uppströms täktområdet samlas upp i avskärande diken för att sedan ledas vidare genom Littorinavallen till det nedströms liggande Bästeträskområdet. Även länshållningsvattnet från verksamheten, bestående av nederbördsvattnet och inträngande grundvatten, avses att efter rening återföras i uppströmsdelen av Ojnaremyr för vidare naturlig strömning mot Tväringsmyr och Bästeträsk (jämför ab 190, vattenhantering och brytning alla etapper).

Avseende efterbehandling har bolaget vid huvudförhandlingen redovisat ett principiellt flödesschema för reningsanläggning för täktvatten (jämför protokollsbilaga 3 till ab 181) bestående av; (i) försedimentering/oljeavskiljning, (ii) utjämning, (iii) ytterligare oljeavskiljning, (iv) ultrafiltrering, ca 10–100 nm samt (v) nanofiltrering, ca 1–10 nm. Dimensionering av reningsanläggningen följer förväntade inkommande vattenflöden (nederbörd + inläckande grundvatten) som månadsflöden i enlighet med figur nedan (jämför ab 201). Pilotskaleförsök visar enligt bolaget att föreslagna begränsningsvärden enligt föreslaget villkor 16 kan innehållas.

Länsstyrelsen, Naturvårdsverket m.fl. har ifrågasatt såväl de av bolaget föreslagna skyddsåtgärderna i form av återföring av opåverkat yt- och grundvatten som återföring av behandlat täktvatten samt vald vattenbehandling, i sig kopplat till att detaljer

redovisats först vid huvudförhandlingen. Därtill har utredningen och beskrivningen av risk för inträngande saltpåverkat grundvatten ifrågasatts, något som såväl påverkar vattenbehandlingen som slutlig efterbehandling. Sammantaget anförs att såväl tillräcklig kunskap om vattenbalans och de skyddsvärda livsmiljöernas funktion saknas som att de tekniska förutsättningarna för att rena täktvattnet och därefter återföra det likt naturliga hydrologiska förhållanden är otillräckliga samt oprövade.

Domstolens bedömning i denna del är som följer. Bolagets beskrivning avseende påverkanzonen för grundvatten i det övre spruckna berget är som tidigare angivet rimlig och väl grundad varför vattenbalansen i denna del kan utgöra grund för bedömning och värdering av resulterande effekter på omgivningen. Utredningen i målet avseende inläckage via täktväggar och täktbotten samt risken för saltvattenuppsträngning vid nu aktuellt brytdjup är även den enligt domstolens uppfattning tillräcklig. Hydraulisk beräkning med känslighetsanalys avseende konduktivitet hos ingående kända berglager och införande av brantstående sprickor samt ansättande av en subhorisontell konduktor med ränder i havet ger i denna del tillräcklig säkerhet för att värdera inläckage, variationer, risk, påverkan samt för att dimensionera vattenbehandling. Utförda baslinjemätningar avseende hydrologi sedan år 2007 och ekologi sedan år 2011 innebär därtill goda möjligheter att successivt verifiera utförda beräkningar och bedömningar. Bolagets förslag till kontrollprogram är enligt domstolen väl utformat och möjliggör aktiv kontroll och korrigerande åtgärder vid behov samt mer långsiktig uppföljning.

Genom en återföring av täktvatten, anpassad efter naturliga variationer, i uppströmsdelen av Ojnaremyr för vidare naturlig strömning mot Tvärulingsmyr och Bästeträsk utjämnas flödet ytterligare så att det i hänsyn till Natura 2000-området, enligt domstolen, innebär att påverkan av berörda livsmiljöer och arter kan minimeras så att skada med säkerhet ej uppkommer. Den påverkan som verksamheten i övrigt innebär i form av vattenkemisk påverkan genom återföring av behandlat täktvatten samt av effekter längs gränsen genom infiltration av opåverkat yt- och grundvatten bedöms inte heller de resultera i skada utan utpekade livsmiljöer i Natura 2000-området kan som helhet bibehålla sin funktion och skyddade arter har även fortsättningsvis tillräckliga utbredningsområden för att bli en livskraftig del av livsmiljön.

Bolaget har, vid huvudförhandlingen, redovisat ett något anpassat minskat täktområde med en större sparad zon till verksamhetsområdets gräns vilket även till viss mindre del avser gränsen mot Bästeträsk Natura 2000-område. Domstolens uppfattning avseende läge av föreslagna skyddsåtgärder är, som tidigare angivits, att dessa dels ska utföras i sin helhet inom egen fastighet, dels att de i första hand ska utföras inom av bolaget nu redovisat täktområde, varför en buffertzozon på minst 40 meter villkoras som del av täktområdet gränsande mot berörda delar av Bästeträsk (från täktområdets gräns i jämnhöjd med punkt 2 till punkt 5 enligt domsbilaga 1). Syftet med denna buffertzozon är att säkerställa att skyddsåtgärder för återföring/infiltration av opåverkat vatten kan anpassas till terrängen samt möjliggöra utrymme för eventuell tätning av partier av täktväggen. Därtill villkoras att bolaget i god tid innan brytning av fas 2 respektive fas 3 och fas 4 (jämför ab 190) kan påbörjas ska ha anlagt nödvändiga infiltrationssystem samt till tillsynsmyndigheten redovisat att dessa har den funktion som de avsetts för.

Av bolaget föreslagna skyddsåtgärd i form av vattenrening till föreslagna halter samt återföring som ska efterlikna naturliga variationer bör, enligt domstolens uppfattning villkoras med villkor avseende geologisk kartering av täktväggar och täktbotten vid utgången av de fyra brytfaserna (vilket är i överensstämmelse med bolagets förslag till kontrollprogram, jämför ab 28 s. 16) i syfte att verifiera bolagets beskrivning av påverkan. Utan att detta kan verifieras kan efterföljande brytfas inte påbörjas. I syfte att säkerställa att återföringen sker med anpassning till naturliga förhållanden bör ett särskilt villkor även föreskrivas i detta hänseende. Återföringen av behandlat täktvatten i sig bedöms ej heller strida mot 1973 års beslut om förbud mot utsläpp av avloppsvatten då domstolen i denna del delar vad som i domskäl anförts i 2009 års dom i mål M 350-09.

Verksamhetens påverkan på Bästeträsk Natura 2000-område ska slutligen bedömas tillsammans med eventuella kumulativa effekter från annan pågående eller planerad verksamhet. Avseende SMA:s pågående och planerade täktverksamhet på den närliggande fastigheten ZZ har ett förslag till vattenhantering anförts vilket i korthet innebär att det täktvatten som i framtiden bildas vid brytning inom Bästeträsks tillrinningsområde avleds österut mot Hau träsk och Östersjön och istället fullt ut ersätts med opåverkat vatten som avrinner från Bungeberget öster om SMA:s täkt. I och med detta förändras, enligt bolaget, varken vattenbalans eller kemisk sammansättning för sjön Bästeträsk och uppströms liggande delar av recipientssystemet. Avseende regionens tillstånd till ytvattenuttag i sjön Bästeträsk noterar domstolen att tillståndet tillåter uttag av maximalt 22 l ytvatten per sekund från Bästeträsk, varav maximalt 10 l/s till forskningsstationen och maximalt 12 l/s till dricksvattenförsörjning. Uttaget villkoras bl.a. med att uttag av vatten får ske endast när vattennivån i Bästeträsk uppgår till minst a) +5,58 under juli-april, b) +5,98 under maj och c) +5,78 under juni, allt i RH 00. Regionen ska så länge som vattennivån uppgår till minst de nivåer som anges se till att ett minimiflöde på 10 l/s finns i Arån.

Domstolens bedömning avseende de kumulativa effekterna är som följer. Under verksamhetens aktiva brytfas sker återföring av behandlat täktvatten i såväl flöde som haltinnehåll på sådant sätt att påverkan kan minimeras så att skada med säkerhet ej uppkommer, vilket även gäller för återföring av opåverkat vatten. Några kumulativa effekter i denna del finns inte att förutse. Bedömningen ska dock även innefatta möjligheten till att verksamheten efter aktiv brytning efterbehandlas på annat sätt än fortsatt pumpning, rening och återföring av behandlat täktvatten. Med stöd i vad som anförts av bolaget samt regionen avseende vattenbalans och hydrologi kan domstolen konstatera att i det fall annan efterbehandling kommer till stånd kan tillrinningen till Bästeträsk komma att minska med cirka 10 l/s uttryckt som årsmedelvärde och fördelat som i medeltal 20 l/s under vårvintern och 2 l/s sommartid, vilket ska jämföras med en årsavrinning med 160-250 l/s. Sjöns naturliga årstidsvariationer har dämpats sedan den reglerades under sent 1930-tal och livsmiljöer och arter i och kring sjön har därefter anpassats till hur sjön därefter reglerats. Under dessa förutsättningar är några kumulativa effekter som innebär skada på de utpekade skyddade livsmiljöerna eller utpekade arter inte att förutse.

Mark- och miljödomstolens slutliga bedömning avseende verksamhetens samlade påverkan under aktiv och avslutad brytning är att planerade skydds- och kontrollåtgärder resulterar i att effekterna av täktverksamheten inte påverkar de skyddade livsmiljöerna i området som helhet eller att de skyddade arterna utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av dem i området samt att tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB kan ges.

Domstolen finner även att regionens uttag av maximalt 12 l/s för vattenförsörjningsändamål inte kan anses riskeras vare sig långsiktigt eller kortsiktigt av ansökt verksamhet. Det kan inte uteslutas, så som anförts av vissa parter, att verksamheten efter avslutad brytning befins vara nyttig för framtida vattenförsörjning. Det ankommer dock inte på domstolen att i detta mål bedöma detta och det innefattas inte heller av den bedömning som görs avseende påverkan på Natura 2000-området.

- *Sammanfattning*

Dåvarande Miljööverdomstolen har i sin dom från år 2009 vid tillåtlighetsprövningen bedömt det sannolikt att Natura-2000 områdena, med avseende på vattenkvaliteten och vattenkvantiteten i såväl sjön Bästeträsk som omkringliggande våtmarker, kommer att påverkas på ett betydande sätt och att tillstånd därför krävs enligt 7 kap. 28 a § MB. Miljööverdomstolen konstaterade i sin dom att det var uppenbart att täktverksamheten i viss mån kommer att ge upphov till effekter i täktens omedelbara närhet. Domstolen bedömde dock att de planerade skydds- och kontrollåtgärderna borde leda till att effekterna inte påverkar de skyddade livsmiljöerna i området som helhet eller att de skyddade arterna utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av dem i området samt att tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB kunde ges.

Sedan målet år 2013 återförvisats till mark- och miljödomstolen kan det konstateras att utredningsunderlaget successivt har blivit mer och mer detaljerat samt att data och information från tre års baslinjemätningar avseende ekologi (påbörjat år 2011) och baslinjemätningar avseende hydrologi och grundvatten, vilka påbörjades år 2007, nu finns. Bolaget har därtill kompletterat ärendet med ett i stort komplett förslag till kontrollprogram avseende omgivningspåverkan.

Vid en samlad bedömning finner mark- och miljödomstolen att den sökta verksamheten med erforderliga villkor och skyddsåtgärder kan bedrivas utan att Natura 2000-områdena påverkas på ett otillåtet sätt. Vid bedömningen har domstolen beaktat såväl SMA:s pågående och planerade täktverksamhet inom tillrinningsområdet för Bästeträsk som regionens tillstånd till vattenuttag ur sjön Bästeträsk. Förutsättningar föreligger härmed att meddela tillstånd till verksamheten enligt 7 kap. 28 a § MB.

Tillåtlighet i övrigt

Den samhällsekonomiska nyttan enligt 11 kap. 6 § miljöbalken bedöms överväga kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av vattenverksamheten.

Vad HB och CB har anfört om bolagets fullgörande av skyldigheter enligt tidigare tillstånd bedömer domstolen inte vara ett hinder enligt 16 kap. 6 § MB mot att lämna tillstånd till nu aktuell verksamhet.

Villkor

Flertalet av bolagets föreslagna villkor får ses som sedvanliga för täktverksamhet. De villkor som det i huvudsak rests invändningar emot är villkor avseende vattenhantering (inklusive avloppshantering avseende uppkommet rejektvatten och avlopp från serviceverkstad/personalutrymmen), kontrollprogram samt efterbehandling. Domstolen gör följande överväganden vad gäller de av bolaget slutligen föreslagna villkoren.

Villkorsförslag 1 – *Om inte annat framgår av nedan angivna villkor ska verksamheten - inbegripet åtgärder för att minska störningar för omgivningen – bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget uppgett eller åtagit sig i ansökningshandlingarna eller i övrigt i målet.*

Länsstyrelsen har med hänvisning till ansökans och prövningens omfattande underlag anfört att bolaget i klagörande syfte bör åläggas att lista de åtagande som bolaget gjort samt att denna lista därmed, som det får förstås, ska ingå i det allmänna villkoret. Domstolens uppfattning är att en sådan lista kan få motsatt effekt i och med att åtagande och försiktighetsmått som inte lika lätt kan listas, då rangordnas lägre än de som listats eller inte ses som gällande. Med de förtydligande som skett under prövningen vilket inkluderar framtaget förslag till kontrollprogram (bifogat till nu aktuell dom som Domsbilaga 2), finner domstolen att den av bolaget föreslagna formuleringen av villkor 1 kan godtas.

Villkorsförslag 2 – *Personal som arbetar inom täktområdet ska vara väl informerade om betydelsen av innehållet i domen. En kopia av domen (täkttillståndet med villkor) samt arbets- och säkerhetsinstruktioner för arbetsmoment innefattande miljörisker ska finnas tillgängligt vid tåkten.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 3 – *Inträffar driftstörningar som kan innebära risk för skada på miljön eller på människors hälsa ska verksamheten omedelbart avbrytas och tillsynsmyndigheten kontaktas.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 4 – *För att förhindra att allmänheten beträder tåkten ska markytan närmast tåkten vara avbanad så att kanten markeras. Skyltar som varnar för livsfarligt stup ska sättas upp runt hela tåkten. Även stängsel ska sättas upp kring hela tåkten.*

Förslaget kan godtas med den justeringen att bredden av den avbanade markytan och läge för stängsel ska ske med anpassning till terrängen och aktuella skyddsvär-

den samt överenskommas med länsstyrelsen i god tid innan mark- respektive anläggningsarbeten påbörjas.

Bolaget har vid huvudförhandlingen redovisat ett något minskat täktområde med en större sparad zon till verksamhetsområdets gräns. Domstolens uppfattning avseende läge av föreslagna skyddsåtgärder är att dessa dels ska utföras i sin helhet inom egen fastighet, dels att de i första hand ska utföras inom av bolaget nu redovisat täktområde. Därför villkoras en buffertzons på minst 40 meter som en del av täktområdet som gränsar mot berörda delar av Brättings haid och Bästeträsk (från täktområdets gräns i jämnhöjd med punkt 17 till punkt 5 enligt domsbilaga 1). Syftet med denna buffertzons är att säkerställa att sildammar, skärmdiken och diken samt åtgärder för återföring/infiltration av opåverkat vatten kan anpassas till terrängen samt möjliggöra utrymme för eventuell tätning av partier av täktväggen. Därtill villkoras att bolaget i god tid innan brytning av påföljande berörd brytningsfas kan påbörjas ska ha anlagt nödvändiga sildammar respektive infiltrationssystem samt till tillsynsmyndigheten redovisat att dessa har den funktion som de dimensionerats och avsetts för. Tillkommande villkor framgår av nu aktuell dom.

Villkorsförslag 5 – *Det sammanlagda bullret från täktverksamheten, bandtransportör och serviceväg ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än*

- 50 dBA vardagar måndag-fredag kl. 07.00-18.00
- 40 dBA nattetid kl. 22.00-07.00
- 45 dBA övrig tid kl. 18.00-22.00 samt helgdag, lördag och söndag kl. 07.00-22.00

Om hörbara toner eller impulser märks ska de ovan angivna värdena sänkas med 5 dBA.

Momentana ljud nattetid (kl. 22.00–07.00) får inte överstiga 55 dBA vid bostäder.

Ovan angivna begränsningsvärden ska kontrolleras genom immissionsmätningar eller närfältsmätningar och beräkningar. Ekvivalentvärdena ska mätas under den mest bullrande halvtimmen om bullernivån varierar under tidsperioden. Kontroll ska ske senast ett (1) år efter det att verksamheten startats samt så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller om det uppkommit berättigade klagomål på buller från verksamheten.

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas och har därmed en lydelse i enlighet med vad länsstyrelsen anför.

Villkorsförslag 6 – *Vid sprängning får vibrationshastigheten inte överskrida 4 mm/s uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikal led vid mer än 10 % av mättillfällena per år, som toppvärde i sockel på bottenvåning i närbelägen bebyggelse. Mätningen ska följa svensk standard, för närvarande SS 4604866.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas efter justering i enlighet med vad som föreskrivs av MÖD i mål M 10582-11.

Villkorsförslag 7 – *Sprängning får endast ske vid i förväg bestämd tidpunkt som meddelas de närboende med en tydlig förvarningssignal.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 8 – *Bolaget ska vidta åtgärder för att förhindra att sten slungas ut-
anför verksamhetsområdet.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas med justering att riskre-
ducerande åtgärder föreslås och arbetas in samt följs upp inom kontrollprogram för
driftfasen.

Villkorsförslag 9 – *De vattentäkter inom influensområdet som kan påverkas av
verksamheten ska provtas regelbundet. Mätning och kontroll av grundvatten i öv-
rigt ska utföras i enlighet med kontrollprogrammet, Domsbilaga 2.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 10 – *Tillfällig deponi i brottet för överblivet material får enbart
innehålla mineraliskt material som härstammar från brytningen samt avbanings-
massor från området och inte något som kan förorena grundvatten. Uppläggning
eller tippning av utifrån kommande sten, schaktmassor, rivningsmassor och dylikt
får inte ske inom verksamhetsområdet.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 11 – *Förvaring och hantering av petroleumprodukter och andra för
mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen inklusive avfall ska ske med största akt-
samhet så att risken för skador till följd av spill/läckage elimineras. Förvaring av
petroleumprodukter och övriga för mark, yt- och grundvatten skadliga ämnen ska
ske på tät yta som är invallad och under tak eller vara försedd med likvärdig an-
ordning, invallningen ska minst ha samma volym som det största kärl som förvaras
där. Cisterner ska vara utrustade med påkörningsskydd.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 12 – *Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska
finnas lätt tillgängligt. Hög beredskap ska finnas för att ta hand om kemikalier eller
farligt avfall från olyckor som kan hota grundvatten.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 13 – *Tankning av fordon eller cisterner ska där så är möjligt ske
utanför tåktområdet, och i annat fall utföras över hårdgjord, tät yta där spill kan
saneras. Den hårdgjorda ytan ska vara invallad samt försedd med oljeavskiljare
eller vara utförd som slutet system utan avlopp, Vid tankning av ej hjulburna ma-
skiner i tåkten ska särskilda åtgärder vidtas till undvikande av spill. Vid sidan av*

löpande underhåll och service i fältverkstaden får inga reparationer av maskiner som kan innebära tömning eller spill av vätskor göras inom verksamhetsområdet. Om akut reparationsbehov uppkommer ska åtgärder vidtas så att förorening av mark eller grundvatten inte sker.

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 14 – flyttas till villkor 16.

Villkorsförslag 15 – *Hantering av sprängmedel ska ske så att risk för spill vid laddning kan minimeras.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 16 - *Det vatten som förs ut från täkten till marker inom Bästeträsk's tillrinningsområde får som begränsningsvärden inte överskrida nedanstående halter som flödesviktade månadsmedelvärden:*

Mätparametrar	Begränsningsvärden för brytfas 1, 2, 3 och 4
<i>Oljeindex</i>	<i>0,1 mg/l</i>
<i>Totalkväve</i>	<i>1,0 mg/l</i>
<i>Klorid</i>	<i>20 mg/l</i>
<i>Sulfat</i>	<i>20 mg/l</i>
<i>Konduktivitet</i>	<i>75 mS/m</i>
<i>Suspenderat material</i>	<i>20 mg/l</i>

Vatten som samlas upp i täkten ska passera klarningsbassänger, försedda med oljeavskiljare. Bortledda volymer ska kontinuerligt mätas. Indikatorer och förändringar i vattenkvaliteten ska kontinuerligt övervakas genom mätning av elektrisk konduktivitet. Övriga parametrar ska kontrolleras genom åtminstone veckovis analys.

Vid konstaterade avvikelser från begränsningsvärdena ska bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten om det inträffade och inom tre veckor redovisa vilka åtgärder som bolaget vidtagit eller ämnar vidta för att ett överskridande inte ska upprepas.

Villkoret ska anses uppfyllt om minst tio av månadsmedelvärdena under året underskrider det föreskrivna begränsningsvärdet så länge som halterna ändå innehålls som ett årsmedelvärde.

Flödet av det återförda täktvattnet och det omladda, av täkten opåverkade, vattnet får inte påtagligt avvika från det naturligt årstidsvarierande flödet.

Eventuellt rejektvatten från rening av täktvatten omhändertas särskilt. Vid haveri eller allvarliga driftstörningar får vattnet, efter beslut av tillsynsmyndigheten, till-

fälligt tas om hand på annat sätt än genom återföring till Bästeträskts tillrinningsområde.

Länsstyrelsen har anfört att villkoret bör förtydligas så att det framgår att första stycket avser allt vatten som kan innehålla föroreningar och som avleds från verksamhetsområdet för täkten till omgivande naturområden. Domstolen delar bedömningen att villkoret kan formuleras tydligare och justerar detta i enlighet med vad som framgår av nu aktuell dom.

Avseende vattenbehandling har bolaget vid huvudförhandlingen redovisat ett principiellt flödesschema för reningsanläggning för täktvatten bestående av; (i) försedimentering/oljeavskiljning, (ii) utjämning, (iii) ytterligare oljeavskiljning, (iv) ultrafiltrering, ca 10–100 nm samt (v) nanofiltrering, ca 1–10 nm. Dimensionering av reningsanläggningen, ska enligt bolaget, följa förväntade inkommande vattenflöden (nederbörd + inläckande grundvatten) under de fyra separata brytfaserna som månadsflöden. Utfört pilotskaleförsök visar enligt bolaget att föreslagna begränsningsvärden kan innehållas. Av bolaget föreslagna skyddsåtgärder i form av vattenrening till föreslagna halter och att återföring efterliknande naturliga variationer bör enligt domstolens uppfattning villkoras med villkor avseende geologisk och hydrogeologisk kartering av täktväggar och täktbotten vid utgången av de fyra brytfaserna för att verifiera bolagets beskrivning av vilka vattenvolymer som ska hanteras (och därmed faktisk påverkan). Utan att detta kan verifieras får efterföljande brytfas ej påbörjas. För att säkerställa att återföringen sker med anpassning till naturliga förhållanden bör ett särskilt villkor även föreskrivas i detta hänseende. Tillkommande villkor framgår av nu aktuell dom.

Länsstyrelsen motsätter sig bolagets förslag i fjärde stycket om hur villkoret ska anses vara uppfyllt samt anser därtill att begränsningsvärdena ska kontrolleras minst genom flödesproportionell provtagning veckovis. Därtill avstyrker länsstyrelsen bolagets förslag om hantering vid eventuellt överskridande. Mark- och miljödomstolens bedömning i denna del är att de nu föreskrivna tillkommande villkoren i viss mån beaktar vad som anförts varför ytterligare justering av föreslagna villkor inte är rimliga annat än avseende flödesproportionellt samlingsprov på utgående vatten.

Avseende frågan om rejektvatten har bolaget vid huvudförhandlingen redovisat en mer detaljerad hantering och som huvudalternativ angivit att detta ska ledas bort till bolagets anläggning i Storugns och där avledas till Kappelshamnsviken. Efter huvudförhandlingen har bolaget inkommit med ett alternativt provotidsvillkor avseende utredning enligt följande.

Prövotidsvillkor 1 – Bolaget ska under en provotid inför idrifttagande av täkten utreda lämpligt omhändertagande av avskilt rejektvatten från den planerade reningsanläggningen i täkten. Utredningen ska i vart fall omfatta följande alternativ:

- *Bortledning för omhändertagande i regionens reningsverk inklusive framtagande av plan för var VA-ledningen föreslås dras ner till väg 148 samt längs med väg 148 mot Fårösund*
- *Utsläpp i Kappelshamnsviken med redovisning av lokalisering och utformning av utsläppspunkt*

- *Omhändertagande inom ramen för Nordkalks vattenhantering och reningsverk i Storugnsanläggningen*
- *Anläggning av våtmark för omhändertagande*

Utredningen med förslag till omhändertagande ska inlämnas till mark- och miljödomstolen i god tid innan reningsanläggningen i tåkten tas i drift.

Domstolens bedömning i denna del är att frågan avseende hantering av rejecktatten och hur detta slutligen omhändertas inte är en fråga som i någon del påverkar den samlade Natura 2000-bedömningen utan kan ses som avskild från denna. Därav följer att frågan kan delegeras till tillsynsmyndigheten alternativt, så som bolaget föreslår, sättas på provotid. Domstolen finner att det senare kan godtas och föreskriver därmed ett villkorsförslag där bolaget åläggs att senast inom ett (1) år efter lagkraftvunnen dom inkomma med utredning i den specifika frågan.

Avseende sanitärt avlopp från serviceverkstad/personalutrymmen finner domstolen att detta lämpligen hanteras utanför detta tillstånd, då VA-frågan inte påverkar bedömningen av aktuell verksamhet och dess påverkan på omkringliggande Natura 2000-områden. Därför hänskjuts frågan till bolaget och den kommunala nämnden för vidare hantering.

Villkorsförslag 17 – *Transportbandet och serviceväg ska vid passage av Mölneryrs utlopp och andra i kontrollprogrammet, domsbilaga 2, utpekade våtmarker utföras så att flöde och vattenkvalitet inte påverkas negativt.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 18 – *En uppföljning av naturtyperna rikkärr, kalkkärr med gotland-sag och fuktäng i norra Bräntings haid och i södra Bästeträsk ska utföras i enlighet med "Uppföljningsprogram för rikkärr och kalkfuktängar i Natura 2000-områdena Bräntings haid och Bästeträsk" och domsbilaga 2.*

Mark- och miljödomstolen noterar att bolaget i komplettering till kontrollprogrammet lämnat ett förslag till uppföljning av areal för naturtypen agkärr vilket är ett separat tillägg till domsbilaga 2. Med detta tillägg kan villkorsförslaget godtas.

Villkorsförslag 19 – *Bolaget ska tillämpa sådana rutiner samt utnyttja den utrustning som behövs för att motverka för omgivningen störande damning. Damningen från verksamheten främst sprängning, krossning, bandtransportörer och transporter, ska begränsas där så är praktiskt möjligt t.ex. genom inbyggnad, sopning, sprinkling m.m. För dammbekämpning får endast vatten eller efter godkännande av tillsynsmyndigheten, andra miljövänliga alternativ utnyttjas.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 20 – *Tåkten ska brytas och avbanas i etapper om högst 2 år på sätt som i förväg redovisats till tillsynsmyndigheten.*

Domstolens uppfattning är att förslaget villkor ska justeras med ett tillägg avseende tiden för när skog kan avverkas och mark avbanas. För att undvika att störa fågel ska skogsavverkning och avbaning av mark villkoras till perioden 1 september till och med 31 mars. Inför planeringen av skogsavverkning och avbaning av mark ska även förslag lämnas avseende åtgärder för att nyttja gammal ved på mark och nyavverkad virke av äldre trä för att gynna bl.a. förekommande insekter.

Villkorsförslag 21 – *Verksamheten ska årligen besiktigas av oberoende besiktningsman. Denna besiktning ska omfatta kontrollprogram, mätutrustning, resultat samt villkorsefterlevnad. Tillsynsmyndigheten ska erbjudas att delta vid besiktningen.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 22 – *Nordkalk ska verka för att bolaget tillsammans med SMA och Region Gotland samordnar respektive verksamhets kontrollprogram avseende övervakning av vattenkvaliteten och flöden i de våtmarker som berörs av infiltrerat länshållningsvatten från kalkbrotten, vattenkvaliteten i Bästeträsk samt bevarandestatusen för de utpekade arter och naturtyper som avses att skyddas i Natura 2000-området Bästeträsk.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Villkorsförslag 23 – *Bolaget ska senast tre (3) år innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde till tillsynsmyndigheten ge in ett förslag till slutlig efterbehandlingsplan.*

Tillsynsmyndigheten ska utifrån bolagets redovisning av genomförd slutlig efterbehandling av delar av täktområdet, besluta om lämplig reduktion av den ekonomiska säkerheten.

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Domstolen noterar att bolaget redovisat alternativ avseende efterbehandling av täkten vilka samtliga bedöms vara möjliga att genomföra med bibehållen acceptabel omgivningspåverkan. Detta till trots är det alternativ som tillståndet grundas på fortsatt pumpning och behandling av täktvatten innan återföring till Ojnaremyrs uppströmsdelar. Andra alternativ kräver separata tillstånd med framtida beaktande av omgivningspåverkan vid då aktuella förhållanden.

Villkorsförslag 24 – *Kontrollen och uppföljning av verksamheten och dess omgivningspåverkan ska i övrigt utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad som framgår av domsbilaga 2.*

Mark- och miljödomstolen finner att förslaget kan godtas.

Ekonomisk säkerhet

Domstolen finner den av bolaget föreslagna utformningen av säkerhet vara tillfyllest och beslutar i enlighet med förslaget.

Delegation

Domstolen finner det lämpligt att, i enlighet med vad bolaget föreslår, med stöd av bestämmelserna i 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken överlåta till tillsynsmyndigheten att, utifrån bolagets förslag, fastställa formen och innebörden av de i målet angivna kompensationsåtgärderna, nämligen

- avsättning av cirka 300 ha skogsmark som kompensation för den skog som försvinner på täktområdet,
- stöd till restaurering av våtmarker, och
- forskning kring gaffelfibbla.

Arbetstid

Avseende arbetstid för arbeten som avser vattenverksamhet finner domstolen att bolagets yrkande i denna del kan godtas och fastställer att dessa ska vara utförda senast tio (10) år från den dag denna dom vinner laga kraft.

Igångsättningstid

Avseende den miljöfarliga verksamheten finner domstolen att bolagets yrkande om ingångsättningstid kan godtas och fastställer att verksamheten ska ha satts igång senast tio (10) år från den dag denna dom vinner laga kraft.

Oförutsedd skada

Om den vattenverksamhet som avses med tillståndet medför skada som mark- och miljödomstolen inte förutsett får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Sådant anspråk ska framställas till mark- och miljödomstolen senast tjugo (20) år från den arbetstid som bestämts.

Verkställighetsförordnande

Bolaget har begärt att mark- och miljödomstolen ska besluta att tillståndet får tas i anspråk utan hinder av att domen inte har vunnit laga kraft.

Ett verkställighetsförordnande av domstol innebär att en lagakraftvunnen dom inte behöver avvaktas och är ur processuell synvinkel att se som ett undantag.

Det får därför läggas på verksamhetsutövaren att påvisa konkreta skäl för ett verkställighetsförordnande och ange vilka beaktansvärda nackdelar som är förknippade med att tillståndet inte kan tas i anspråk omedelbart och vad som kan bli följden av att verksamheten förskjuts framåt i tiden. Det måste också krävas att verksamhetsutövarens intresse med viss marginal väger tyngre än de intressen som talar för att ett lagakraftvunnet avgörande bör föreligga innan tillståndet får tas i anspråk. Särskild hänsyn ska tas till de skador på miljön som kan uppstå om tillståndet omedelbart tas i anspråk och de möjligheter som finns att läka sådana skador om tillståndsbeslutet upphävs eller ändras (se Högsta domstolens avgörande, NJA 2012 s 623).

I detta fall kännetecknas målet av starka skilda uppfattningar och flera myndigheter och motparter har invänt mot bolagets yrkande om verkställighetsförordnande. Mot den bakgrunden kommer mark- och miljödomstolen fram till att det inte är lämpligt att med tillämpning av 22 kap. 28 § miljöbalken medge ett verkställighetsförordnande.

Rättegångskostnader

Länsstyrelsen har yrkat ersättning med 128 000 kronor avseende arbete. Region Gotland har yrkat ersättning med totalt 409 377 kronor, varav 256 000 kronor avser ombudsarvode och 153 377 kronor avser utlägg. Av beloppet avseende utlägg utgör 140 200 kronor arvode till HD.

Bolaget har godtagit Länsstyrelsens yrkade ersättningsanspråk men uppgivit att Region Gotlands ersättningsanspråk framstår som väl högt med hänsyn till de intressen som regionen har att bevaka i målet och den talan som förts. Bolaget har uppgivit att yrkat belopp skäligen bör jämkas till hälften.

Region Gotland har till stöd för kostnadsanspråket bl.a. anfört följande. Regionen är part i målet och har i första hand haft ett intresse av att trygga den allmänna vattenförsörjningen. För regionen har det således varit ytterst angeläget att grundvattnet och Bästeträsk inte påverkas negativt såvitt avser kvalitet och kvantitet. Såväl ombudets som det tekniska biträdets arbete har varit helt inriktat på detta. För att fullgöra uppdraget har det varit nödvändigt att gå igenom allt material och delta vid hela huvudförhandlingen.

Av Länsstyrelsen yrkad ersättning för rättegångskostnader har godtagits av bolaget och ska därför bifallas.

När det gäller Region Gotlands ersättningsanspråk finner mark- och miljödomstolen att yrkade belopp för ombudsarvode och utlägg får anses påkallade för att ta tillvara regionens intressen och skäligen med hänsyn till målets omfattning.

Vattenrättsliga sakägare

BM har yrkat att mark- och miljödomstolen ska ompröva frågan om hon ska anses vara sakägare i vattenrättslig mening. Av vad som anförts i målet har enligt domstolens bedömning inte ändrat tidigare uppfattning avseende influensom-rådets utbredning. BM kan därmed inte anses vara berörd eller ris-keras att beröras av den ansökta verksamheten på ett sådant sätt att hon ska anses vara vattenrättslig sakägare i målet.

BM kan därför inte heller få ersättning för sina rättegångskostnader i målet.

Förhandsavgörande från EU-domstolen

BM har yrkat att mark- och miljödomstolen ska inhämta förhands-avgörande från EU-domstolen avseende tillämpningen av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG (vattendirektivet), på den grunden att det finns oklarheter om hur flera bestämmelser i nämnda direktiv ska tolkas.

Mark- och miljödomstolen finner inte att det finns skäl för domstolen att inhämta ett förhandsavgörande från EU-domstolen i fråga om tolkningen av vattendirektivet, då mark- och miljödomstolen inte anser att ett beslut i frågan är nödvändigt för att döma i målet.

Övrigt

Enligt 4 kap. 1 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar ska i mål där mark- och miljödomstolen är första instans tillämpas vad som är föreskrivet om tvistemål i allmän domstol, om inte annat föreskrivs i lagen eller annan lag. Enligt 22 kap. 21 § MB ska mark- och miljödomstolens dom grundas på vad som har förekommit vid syn och annan förhandling inför domstolen och på vad handlingarna innehåller.

Mark- och miljödomstolen avslår därför yrkandet om avvisning av dokument benämnda "Konceptuell efterbehandlingsplan för Bungetäkten" (ab 205) och "Förtydliganden Vattenhantering och kontrollprogram" (ab 204) och yrkandet om att ny eller fortsatt huvudförhandling ska hållas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV425)

Överklagande senast den 23 juni 2014. Prövningstillstånd erfordras.

Marianne Wikman Ahlberg

Ola Lindstrand

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Marianne Wikman Ahlberg, ordförande, och tekniska rådet Ola Lindstrand samt de särskilda ledamöterna Kerstin Kvarnström och Carl-Johan Alfthan.